ЦПА, Ф 226 оп 1 а.е. 84

ЛИЧНО-ПОВѢРИТЕЛНО

БЮЛЕТИНЪ
№1
по РАЗУЗНАВАНЕТО отъ ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТЪ на В. М. Р. О.

ПОГРАНИЧНА СТРАЖА

ГЕВГЕЛИ, отъ №44 отъ 30. VI. 1926 г. Въ града Гевгели има пограничевъ щабъ. Постоветѣ на гръцката граница сж рѣдки.

ВИТОЛЯ, отъ № 3 отъ 30 декември 1926 г. Има пограничната стража съ заплата и се състои отъ акцизни стражари и граничари подъ началството на офицери-всички отъ стара Сърбия. Формата имъ е зелена. Щаба на пограничната стража квартирува въ Витоля. Отношенията между граничнитѣ войници сж добри. Върнатъ контрабанда както офицеритѣ така и войницитѣ. На КАЛМАКЧАЛАНЪ се правятъ укрепления. Картечници нѣма пограничната стража, но при нужда се явява на помощъ жандармерията. Смѣната на граничаритѣ става на пролѣтъ. и есенъ. Зимно врѣме се прибиратъ въ колибитѣ. Къмъ пограничната стража прибавятъ и жандармеритѣ. Съ населението се отнасятъ грубо и предизвикателно. Официално не грабятъ и не взиматъ на сила, но самитѣ селяни имъ даватъ отъ страхъ, защото ако това не го правятъ, не ги преслѣдватъ подъ разни прѣдлози.

Колибитѣ и постоветѣ ги строятъ общинитѣ ангария безъ да имъ се плаща както и телефонитѣ отъ кесто населението много негодува.

КОСУРСКО, отъ № 4 отъ 27. I. 1927 г. Въ селата Лобанница и Кървчица има погранични постове. А срѣщу тѣхъ сж албанскитѣ постове. въ селата Лобанница и Тръстеникъ.

СѢРСКО, отъ № 99 отъ 27x 10. III. 1927 г. Пограничнитѣ дружини се закриватъ, вое допълва 19 полкъ отъ войници отъ 46 и 47 набори и тоя полкъ изпраща отдѣления за да заематъ пограничнитѣ постове.

ЛЕРИНСКО, отъ № 10 отъ 14. III. 1927 г. Пограничнитѣ постове сж раздѣлени единъ отъ другъ по на единъ часъ разтояние и къмъ 10 часа прѣзъ нощта патрулиратъ и правятъ срѣща по между постоветѣ и двата поста взаимно се разписватъ въ книгитѣ специално за тая цѣлъ. Въорхжавани сж съ малинхерови пушки и по 2 бомби. Картечници и автоматически пушки нѣма.

КРИВА ПАЛАНКА, отъ № 112 отъ 12. IV. 1927г. Пограничния педесетъ е раздѣленъ на 4 части наречени „чети" съ седалище: на Султанъ- тепе щаба на 33 чета, на Пелинъ камакъ на 34; на Димовъ ханъ-35 и въ селото Търново на 36 чета. Захващатъ на Русенъ и свършватъ на Хераване. Пограничната войска я наричатъ граничиа трупа, и всѣки педесекъсе състои отъ 25-30 войника които въ болшинството сж сърби а другитѣ хървати и черногорци; тѣ сж подъ непосрѣдственото началство на офицеръ въ всѣки педесекъ, които сж сърби. Хранитѣ имъ доставлява Атанасъ Варицарски отъ с. КРЪКЛЯ съ седалище Кръстинъ ханъ. Граничаритѣ не живѣятъ дружелюбно особено хървати съ сърби. Обучения почти нѣма. Контрабанда нѣма нѣкакви пречки нѣма условия. за това. За постоветѣ се строятъ така наречените „ Блегъ - хаусъ много масивни строени отъ държавата, приспособени и за стрѣлба. Само въ щабоветѣ на 33, 34, и 35 чети има по една картечница Смѣна става рѣдко и на малки части но не извънднажъ; граничаритѣ сж добрѣ платени за това не имъ се напуска границата. Всѣки пограничевъ постъ има по 30 войника, но слѣдъ албанския пактъ сж намалени на 8 души, а другитѣ сж изпратени на албанската граница. При нужда въ помощъ на граничната стража се притичатъ близкитѣ педесеци и селската милиция, постоянна военна частъ не е причислена къмъ нея. Зимно врѣме се прибиратъ врѣменитѣ си помѣщения.

КРИВА ПАЛАНКА, отъ № 75 отъ 28. IV 1927 г Засилени сж тъй наречените летяци отдѣления, които отъ едно сж направени на три за Паланечко и Кочанско; изглежда че сърбитѣ сж измѣнили тактиката си като вмѣсто всичко да турятъ по границата обикалятъ тѣзи лѣтяци отдѣления покрай селата, като заставляватъ и самото население да патрулира къмъ границата и граничнитѣ села; това е много нетегнално на населенитѣ и бѣжанцитѣ разказватъ че почти цѣлата милиция отъ САСА е готова да прѣхвърля границата.

ЦПА, Ф 226 оп 1 а. е. 84

СКОПИЕ, отъ № 116 отъ 16. V. 1927 г. Началникъ на граничната стража въ Македония е генералъ ЕРЕМИЧЪ, щаба на когото е въ градъ СКОПИЕ,

ЛЕРИНЪ, отъ № 1 отъ 17. V. 1927 г. Пограничнитѣ стражари сх отъ Гърция или отъ бѣжанцитѣ, а на българитѣ нѣматъ вѣра съ изключение на ренегатитѣ, които сх въ тѣхна услуга. Щабоветѣ сх въ Костуръ и Леринъ. Отношенията имъ помежду сх добри. Обучаватъ се. Офицеритѣ, подофицеритѣ и редницитѣ контрабандиратъ и сх забогатѣли. На 10 души има по една картечница, като забѣлѣжатъ движение увеличаватъ пограничната стража. Зимно врѣме се прибиратъ по колибитѣ, които ги правятъ сами, а лѣтно врѣме сх на палатка. Къмъ граничаритѣ рѣдко се прибавятъ и жандарми. Хлѣбъ взиматъ отъ българитѣ безъ пари, а отъ бѣжанцитѣ съ пари. Съ населението се отнасятъ добрѣ.

ДЕБЪРЪ,, отъ № 6 отъ 21. V. 1927 г. На границата по Албания има войници и стражари. Числото имъ не е увеличено както си е обикновено Граничаритѣ сх отъ стара Сърбия, но има и отъ другитѣ градове на Македония

ЦПА. ф 226 оп 1 а.е. 84

ЛИЧНО ПОВЪРИТЕЛНО.

БЮЛЕТИНЪ
№ 1
по разузнаването на Централния Комитетъ
на В.М.Р.О.

ЖАНДАРМЕРИЯ.

РАДОВИШ. отъ № 11, отъ 10.II.926 год. Въ града има жандармерийски комендантъ съ чинъ капитанъ, който е и началникъ на конра четитѣ. Прави впечатление че въ града нѣма много жандарми, но има 5 пристави, които посѣтъ името писари. Тѣ обикновено сж облечени въ цивилни дрехи, а когато изпълняватъ официална служба тургатъ си само елчнѣ найкачъ/ сръбска капа/. Жандармитѣ обикновено сж пръснати изъ селата по жандармерийскитѣ постове, наречени „станици". Такива „станици" въ околчна има 9 изъ селата: Енпковищъ, Новото село, Смилянци, Подерехъ, Нивичани, Папазница, Делино, Липовикъ, Конче. Въ всѣка станица има отъ 10-12 стражари, на които главното предназначение е да охраняватъ околията отъ „бугарски бандити". Войводата на контрата има право да вика на помощь жандармитѣ и тѣ влизатъ въ негово подчинение. Ако се обърне внимание въ кои села е опрѣдѣлено да има станици, ще се види, че тия села сж не само на важни кръстопътища, но сж и тѣзи села пръвъ които минаваха стеритѣ организационни канали.

Униформитѣ на жандармитѣ въ града е като тази на войницитѣ, а каква е тая на тия по селата не видѣхъ. Макаръ и официално да се дава храна на жандармитѣ, обаче по селата тѣ се хранятъ за смѣтка на населението.

Отъ приближени до властьта узнахъ, че отъ Вхтрѣшното министерство се отпускатъ грамадни суми за тайни агенти изъ между населението, като имать такива платени изъ между всѣко село.

Удруженето противъ бугароски бандити се посещава редовно отъ околийския началникъ и жандармерийския комендантъ. За форма отъ членоветѣ отъ това дружество се събиратъ и членски вноски по 5 динара месечно., а въ сжщность всичко се плаща отъ държавата. За популяризиране на това дружество отъ врѣме на врѣме се даватъ вечерinки за въ полза не касата на дружеството; на една такава вечерinка присъствувахъ и азъ за да видя по става. Впечатлението ми сж, че назначението на това дружество е да вербува контра четници, обаче въ това имать успѣхъ, защото повечето влизатъ въ него отъ страхъ и не проявяватъ никакво съзнание да работятъ въ полза на властьта. Всичко е принудително изтръгнато.

ГЕВГЕЛИ, отъ № 44, отъ 30.VI.926 г. Въ всѣко село има станици съ 8-10 жандарми. Всѣка станица е свързана съ телефонъ съ града.

ВИТОЛЯ. отъ № 3. отъ 20.XII.926 г. Въ Витолч и околията има 4 жандармерийски роти /1, 2, 3, и 4-а чети/ неизвѣстно отъ колко войника. Щаба е въ града въ градоначалството /началника на полицията/. Жандармоски станици има въ селата: Сажани, Велушина, Кжнали, Бичъ, Бротъ, Моряховото въ 2-3 мѣста-с. Старявина и др. въ полето въ с.с. Банарейца, Иванозци, и др. На 2-3 общини има по една жандармерийска станица. Смѣняватъ ги мѣсечно, но старитѣ и наредницитѣ не ги смѣняватъ. Началника на станицата е сърбинъ и въ редки случаи хърватинъ или словенецъ. Съ населението се държатъ строго и предпазкателно. Стражаритѣ се държатъ добрѣ съ населението и сж отъ разни народности. Държатъ се добрѣ съ населението и мѣстнитѣ стражари. Офицеритѣ наредницитѣ и поднаредницитѣ взимать подкупи отъ населението полъ разни предлози, но стражаритѣ не взимать. Когато обикалятъ по селата хранятъ се на смѣтка населението безъ да плащатъ. Спятъ по станицитѣ и околицата, а въ редки случаи по кжщитѣ. Безъ чено да искатъ храна самитѣ селяни я даватъ отъ страхъ. Селянитѣ най много се плашатъ отъ жандармитѣ, защото имъ тѣхъ се придаватъ по нѣкой отъ „УДРУЖЕНИЕ ПРОТИВЪ БУГАРСКИ БАНДИТИ". Отношенията между стражата и войската не сж лоши, но не имъ позволяватъ да се сношаватъ помежду. Най разумленитѣ и съмнителни селяни служатъ за агенти стражаритѣ, отъ които получаватъ сведения за обиколката Селянитѣ се предпазватъ отъ тѣхъ, затова дейностьта имъ е безре

е безрезултатна.

ПРИЛЕПЪ, отъ № 91 отъ 27.I.927 г.Седалището на хандармеритае въ града Участъци има въ околията. Хандармерийски кули има: въ с. Трояни, Присадъ , Варбаросъ-по шосето Прилепъ ,Бродъ,Кичево;с.с.Доленъ, Алинци по шосето за Битоля Дуйле, Морихово и при селото Подмолъ; другадѣ дали има не знае. Дали има кули при селата Радобилъ, Смолани и Дреново при Градско не знае. Предполагамъ да има по 6-8 стражари на всѣки участъкъ, но точно не знае; тѣ сж сърби, все разни катили отъ Сърбия и Косово. Много редко има македонци стражари и то все декласирани типове. Въоржжени сж както войската съ френски пушки.Дали имать картечници или автоматически пушки не знае. Хандармерийскитѣ кули сж свързани съ телефони, а съ тѣхъ сж свързани и близкитѣ села. При обиколкана изъ селата хранятъ се въ смѣтка на селата.

ОХРИДЪ, отъ № 5, отъ 27.I.927 г. По шосето Охридъ-Ресенъ има 4-5 хандармерийски станици. Между стражаритѣ има мѣстни хора; тѣ се държатъ добрѣ съ населението. Въ града квартирува една хандармерийска дружина съ два ѧ.

КОСТУРЪ, отъ № 4, отъ 27.I.927 год. Хандарми има въ село Грѣанина 5-6. Има едно летящо отдѣление отъ 20-30 войници и стражари смѣсено.

ТИКВЕШЪ, отъ № 34,отъ 3 ІІІ.927год. Въ Кавадарци вѣрочтно има единъ взводъ, съ командиръ капитанъ. Той е благонравенъ.Станици има по селата: Богница, Вуколе, Мрежичко,Рождень,Неготино,Демиръ капия и Дреново. Въ всички села дѣто има станици, има и телефони свързани съ Кавадарци.

КОСТУРЪ, отъ № 4 отъ 1.II.927 г.Митархия митареосъ /окржженъ градъ/ центъръ е градъ Леринъ, а околийски центъръ е гр Костуръ. Въ Костуръ има 25 -30 хандарми/хорофилаки/ подъ началството на околийския началникъ/епомитархосъ/ Хандармерията се комплектува болшинството отъ доброволци, а друга часть отбиватъ воемна повинность. Въ всѣка община има по 2-5 хандарми подъ началствого на-витиполимитархосъ.Подъ властьта но хандармитѣ сж и полицитѣ/ пхдаритѣ/. По прѣди е имало по селата само по единъ монархъ/старшия/. Мѣстни хора въ хандармерията почти нѣма. Има бѣлгани но предпочитатъ все отъ стара Гърция. Нѣкои началници сж много добри, но се срѣща и по нѣкой фанатикъ.

КРАТОВО, отъ № 110, отъ 17.II.927 год.Въ града има едно отдѣление хандарми отъ 10-15 хандарки. Въ околията има хандармерийски станици съ по 8-12 хандари въ слѣднитѣ села:Кнежево, Рударе, Влегово, и Злетово.

Сѣрско, отъ №99, отъ 10.III.927 год. Даза свѣдения само за войската и пограничната стража.

ЛЕРИНСКО, отъ № 10, отъ 14.III.927 г. Въ града има около 100 хандарми въоржжени съ български пушки.

СТРУГА, отъ № Въ всѣка община има по една хандармерийска станица. Началника на станицата - старшията - е господарь на селата отъ общината.

СТРУМИЦА, ФФФ Станици има въ селата:Костурино/ 25 човѣка/, гара Удово /12/, Попчево 17, Вакско, Кулекъ, Смоларе, Барбарево, Моноспитово, Восилово, Доброшинци, Требичъ, Велюса , Ново село /една чета/ Валандово/една чета/) Околийски началникъ е българинъ отъ Добранъ, нѣкой си Миланъ, който е отъ три мѣсеци.

ГОСТИВАРСКО, отъ № 61, отъ 18.III.927 год Въ моето село хандарми нѣма /с. Зубовце/, а има въ с Т Галатинъ.

ВЕЛЕСЪ, отъ № 108, отъ 26.III.927 г. Околийското управление се помещава въ една турска кжща до джамията, въ махалата „Дворови".Въ околийското управление има 4 писари и 6 стражари; освенъ тѣхъ има единъ наредникъ 15 стражари, които квартируватъ при магорелото сждилище. Станици има ФФФ въ слѣднитѣ села: Изворъ, 4-5 стражари турци отъ с.с. Оризари и Мелица и 7-8 сърби; въ с. Богомила 8, Св.Никоде има Стрезки началникъ съ писарь 10 стражари, отъ ко Дане и Алексо сж отъ Църнилица; Катланово 15, Бѣлчица 15, въ с.с. Старигра Владиловци, Чичово, Уланци, Пепелище има станици но не знае отъ колко стражари. Всички станици сж свързани съ телефони. Околийския началникъ и всички стражари въ града сж сърби освенъ двама мѣстни. Има и петима тайни агенмѣстни, а именно:Петъръ Тороханов, пивачъ, Димче Пехливановъ, касапинъ, Илелбовъ, Гьоше Карпузовъ, отъ Велесъ, Димитъръ Карбевъ отъ с Войница, Вела отношенията на полицията съ населението може да послужи слѣдния фактъ:

по предателство отъ Гъоне Карпузовъ сх затворени и осхдени слѣднитѣ лица о
града;Иванъ Джипуновъ, бившъ учитель въ града, Вано Андреевъ съ средно обра-
зование и Георги Андреевъ дограмаджия - и тримата по една година затворъ; Ди-
митъръ х. Панзовъ на 5 години затворъ , Асанъ Бричковъ на 15 години . По пос
тата и мостоветѣ не знае дали има постове но въ тунела при Зелениково има пос

СКОПИЕ, отъ № 72, отъ 31.III.927 година Въ Скопие има една жандармерийс
бригада съ около 400 души съ командиръ генералъ.Въ скопие нѣмало не само маке-
донци , но и отъ другитѣ народности, освенъ сърби и много малко албанци, други
нѣма.

ТЕТОВО-ГОСТИВАРЪ, отъ № 117. Въ Тетово - Гостиваръ има по 200 жандарми,
разпределенипоучастъци по 15-20 човѣка. Станици въ гостиварско има въ с.с :
Корита, Търново,Бланици, Ново село,Печково, Горно еловци,Менгова кула, Галати;
Въ тетовско има въ с.с.:Грумчимъ, Старо село, Добри долъ и Вепели.Началници на
жандармеритѣ сх сърби, а отрахаритѣ мѣстни сърбомани и много редко българи.
Началницитѣ на жандармерията сх сърби, а отрахаритѣ мѣстни сърбомани и много
редко българи. Началницитѣ и отрахаритѣ безразборно маимать рушвети отъ когото
и както се падне, но най много отъ българитѣ и албанцитѣ и то предпочитать
злато.При обиколкатѣ по селата отрахаритѣ спятъ и се хранятъ по селата и то
съ специално заръчани за тѣхъ гоби, а по нѣкога прибиратъ приготвенатѣ за
тѣхъ храна и я занасятъ въ станицата за да се хранятъ всички отрахари.Войници
и отрахари живѣятъ дружелюбно и си помагатъ когато стане нужда. За ятаци на отр
отрахаритѣ и за тѣхни доносчици въ всѣки случай слухатъ кметоветѣ, учителитѣ,
сърбоманитѣ, а съвсемъ редко албанцитѣ и българитѣ.Имена не може да посочи.
Щаба на жандармерията е Скопие.

Това сведение е отъ № 117, отъ 31.III.927 година.

отъ № 91, отъ31.III.927 година. Околийски началникъ въ Прилѣпъ е Дра-
голюбъ Танаковичъ, сърбинъ, добъръ човѣкъ, макаръ и сърбинъ.Въ града има
заводъ жандармерия, разпределена по участъци. Въ прилѣпската околия има уча-
отъци/ жанд. кули/ въ Трочици, Алесници, Присадъ и въ Конѣри. Има и въ Кривога-
щани, но спада въ Круповско. Има още кули, но не се знае положително. Стражата
е въоржжена съ френски пушки, но има и маклихери. Щаба на жандармерийскатѣ дру-
жина е въ града. Въ всѣки участъкъ има отъ 5-8 жандарми.

МАЛЕШЕВСКО, отъ № 12, отъ 14.IV.927 год На Турtела има жандармерийска
отделна станица отъ 20души, кждто квартирува и контрачетата Станица има и на
Сха, отъ 10 души. Началника на стражатѣ на Турtеля се казва Рако. Зе страхари
не приематъ българи.Рушветчилъка е въ своя разгаръ.Страхаритѣ и контритѣ ко-
гато обикалятъ по селата квартируватъ по кѫщитѣ; обикалятъ и нощно врѣме. Иванъ
Вѣковъ е началникъ на тайната полиция; той има два автомобила и е предприемъ
пощата.

ПАЛАНКА, отъ № 112, отъ 12.IV.927 година. Жандармерийски взводъ се коман
мандува отъ сърбинъ и се състои отъ 720 души, въ болшинството сърби, а другитѣ
черногорци. Щаба квартирува въ Паланка. Станици ими въ слѣднитѣ села: Костуръ,
Калинъ,камъкъ, Мекюъ ,Търново, Великръхъ, Големъ ,Радовница, Търговище, Германъ
Ранковци,и Градецъ; въ тѣхъ има по 15 страхари. Както офицеритѣ така и стража-
рита взематъ подкупъ, особено при нѣкоя малка афера; къмъ населението се дър-
жатъ враждебно, но и почти никакъ не влизатъ въ разговоръ съ него; при обикол-
китѣ си спятъ кждто искатъ и имъ даватъ най- добрата храна,за която нищо не
плащатъ. Много малко има мѣстни хора страхари и то отъ селата, които бѣха сър-
бомани още преди 1912 год.-отъ Търговище, Радовница, Станча, Очутъ, Ранковци;
числото на такива не надминава 30. Отношенията между войската и жандармерията
сх добри, но когато жандармитѣ направатъ нѣкои изтхпления, офицеритѣ за лице
ги гълчатъ, но когато си отидатъ тѣ положението на населението става още по
лошо, та за това не смѣятъ да се оплакватъ. Нито едно насилие не се премълчава
отъ населението; когато се изпрати специално лице да ги разпитва безъ всѣко
отеснение посочватъ всички изтхпления на властьта. Почти въ всѣко село има
ятаци, които дототъ сведения за всичко каквото става по селата; имало е слу-
чаи, когато посоченитѣ факти отъ шпионитѣ не могатъ да се докажатъ; въ такъвъ
случай шпионитѣ гр бичтъ, но само ако лицето е военно което разкрива това.

ОХРИДЪ, отъ № 1, отъ 29.IV.927 год.Въ мѣстностьта „Турчинската чешма",
на прекия пхтъ за Охридъ, е поставенъ новъ постъ отъ стражари вънъ отъ поста

надъ с. Мряморенъ.

КОСТУРЪ. отъ № 4, отъ 27 IV. 927 г. Въ Костуръ има 10-15 жандарми. Въ всички села има отъ 1-5 начело съ старши. Цѣлата жандармерия се управлява отъ Леринъ, кждѣто е окржкното управление. Жандармитѣ и началницитѣ сх имъ отъ Стара Гърдия, но има една много малка частъ младежи, въ жандармерията отбиватъ военната си повинностъ. Жандармитѣ сх добрѣ платени; съ населението се отнасятъ коректно. Въ като шпиони минаватъ Щерйо Ендриновски и Хел Киражжията отъ с. Гарища.

ГЮМЕНДЖА, отъ № 29, отъ 30.IV.927 г. Въ Гюменджа има само 8 стражари всички гърци. Въ Баровица има 4 стражари, а капитанътъ е Георги Дуваковъ, гъркоманъ отъ Баровици.

СТРУМИЦА, отъ № 29, отъ 30.IV.927 г. Стражари има съ станици въ селата: Банско, Смоларе, Варбарево, Ново село , Пловица, Босилово, Добромирци, Требичане, Велюса, Попчево, Костурино. На всѣкждѣ станицитѣ сх правени отъ населението ангария.

ПРИЛѢПЪ, отъ№ 91, отъ 30.IV.927 год. Жандармирийски кули има: по посото за Битоля, въ с. Алинци; въ полето - въ с с. Кривогащани, Сарандиново, и Ропото. По посото за Велесъ на дервента къмъ с. Присждъ. По посото за Градско - въ с.с. Трояци, Радобилъ, Тиквешко, Дреново. Въ Морихово има двѣ мѣста кули- въ деня и Битолица.На всѣка кула има по 4-6 стражари, всички сърби и отъ хърватско но и тѣ сърби.Всички кули сх свързани съ телефони съ града и съ блискитѣ села. Въоржжени сх съ различни пушки - манлихеръ, бързометки и други. Често обикалятъ по селата и при обиколкитѣ въ кулата остава само единъ стражаръ.

КРУШОВО, ххх жандармерийски кули има само въ Кривогащани и въ едно с. между Крушево и Кичево.

ПРЕШЕВО, отъ № 1/62, отъ 10.V.927 г. Въ Прешево има една жандармерийска чета отъ 200 души.

ПРИЛѢПЪ, отъ № 91, отъ 14.V.927г Щаба на жандармерията е въ града. Кули има по главнитѣ пунктове, по посетата за Битоля, Кичево, Куманово, Велесъ, Градско и Морихово.На жандармерийската кула при Трояци / по посето Прилѣпъ Градско/ сх му проверили паспорта. Правятъ се нови кули. Жандармерията е добрѣ екипирана, добрѣ стегната и облечена. Млади и стройни хора, въоржжени съ дълги пушки. Въ всѣка кула има по 5-6 души стражари. Кулитѣ сх свързани съ телефонъ Селата сх подъ непрекъснатъ контролъ.

ПАЛАНКА, отъ № 82, отъ 16.V.927 год. Въ града има жандармерийска команда отъ 720 жандари съ началникъ поручикъ, станици има въ селата: Костуръ, Калинъ- Камъкъ, Межинъ/Чаталъ чешма/ Дурачка рѣка, Дрожакъ, Търново, Бели врѣхъ Момци врѣхъ, Големъ, Радовница, Търговище, Херманъ ,Ранковци, и Малакъ градецъ. Освенъ тѣхъ има и три летящи отрада отъ по 20 души, организирани отъ единъ жандармерийски майоръ донелъ отъ Куманово, вѣроятно той е областенъ жандармерийски началникъ. Джандармитѣ сх почти несменяеми, отъ джандармитѣ се държатъ добрѣ само тия, които не сх сърби, подкупи взиматъ стражаритѣ и нарединцитѣ при нарушение, а офицеритѣ хранятъ това много предпазливо. При обиколкитѣ си се хранятъ за смѣтка на населението.

СКОПИЕ, отъ № 116, отъ 16.V.927 год. Въ Скопие има единъ жандармерийски полкъ съ командиръ на полка полковникъ Иванъ Костичъ юристъ; той е издалъ сборникъ отъ разни закони и заповеди ххх за жандармерийскитѣ ххххххх части, който може да се купува въ Белградъ. Командиръ на жандармерийската рота въ Скопие е капитанъ Боичъ, а на взвода - за скопската околия е поручикъ Щурмъ. Костичъ и Боичъ могатъ да се завладѣятъ понеже обичатъ гулячи.

Комендантъ на цѣлата жандармерия на С.Х.С. е генералъ Томинъ. А началникъ на държавната безопасность е Хика Лазичъ. Това сж лицата които ржководятъ борбата противъ В.М.Р.О., способни и съ тактъ. Хика Лазичъ ималъ на разположение огромни суми за подкупване на македонската интелегенция; той помага на федералиститѣ въ Виена чрѣзъ х. Риндовъ и нѣкои македонски студенти въ Бѣлградъ.

Капитанъ Боичъ е бивъ сръбски четникъ произведенъ отъ подофицеръ, глупавъ взима много рушвети и обича да пие, патриотъ , директно не може да се подкупи, но посрѣдствомъ други хора може много нѣщо да се научи отъ него. Джандарски станици кждѣ има може да се научимъ отъ картата въ щаба на джандармерията въ Скопие. Въ Скопие има три полицейски участъка ФФ съ по 15-20 стражари, стражата се помѣства въ зданието на стария хюкеметъ/турско управление/. Офицеритѣ и подофицеритѣ сж сърби, редко има хървати и словенци. Стражаритѣ сж сърби ,руси ,хървати малко , сжщо и словенци, македонци за особени услуги по препоржка. Стражаритѣ сж груби, простаци, безъ идеалъ и вжтрѣшна връзка, материялисти. Подофицеритѣ груби и безчовѣчни, псуватъ много и въ гростьта си най голѣмата псувня е бугаринъ. Ако имаме по едно довѣрено ФФФ лице въ всѣко село движението на стражаритѣ отъ съответната станица може лесно да се открие, благодарение на виното, ако може да се създаде по една кръчма, кждѣто стражаритѣ биха купували евтини и развалени вина; за това сж потрѣбни нрезви работници. Стражаритѣ се движатъ обикновено денемъ и храната имъ дава населението макаръ и да не е длъжно. Има стражари и мѣстни хора и не се държатъ злѣ но сж б безъ директива. Офицеритѣ наредницитѣ и стражаритѣ взиматъ подкупи отъ населението когато то е на тесно. Джардармерията е подъ премото началство на околийския началникъ но едноврѣменно съ това донася всичко на джандармерийския началникъ.

ЛЕРИНСКО, отъ № 1, отъ 17.V 927 год. Джандармска частъ има въ града отъ 200-300 човѣка. Началника е гръкъ. Стражаритѣ сж гърци. Отдѣление има въ селата: Кономлади, и Смърденъ - костурско. Мѣстенъ стражарь е Тасе Ильовъ/Д.Анастасйо/ атъ с. Прекопана - Костурско ренегатъ.

СТРУГА, отъ № 48, отъ 16.V.92ф год. Околийския началникъ е отъ градъ Призренъ, лошъ българомразецъ съ нѣколко стражари.

ДЕБЪРЪ-РѢКА, отъ № 46, отъ 16.V 927 год. Въ Галечникъ презъ зимата има 20 стражари , а сега 80. Въ Тресенче презъ зимата- 6, а сега 30. Въ Лазарополе презъ зимата 10, а сега 40. Между Галечникъ и пхтя за селото Маврево мѣстността „Царева чешма“ постъ отъ 60 въ селото Тресенче -махалата Лешховци ремонтиратъ една голѣма кжща за коворма на стражаритѣ, разпорожена близ до гората „Франище“ Станицитѣ въ селата сж отъ 3-5 стражари, а въ малкитѣ села помашки като Хермолица, Ростухо, Требище, Косовръсти, има стражари албанци. Джандармитѣ обикалятъ изъ районитѣ си, помацетѣ албанци говорятъ сръбски, нѣма нито единъ мѣстенъ българинъ стражарь.

ДЕБЪРЪ, отъ № 6, отъ 21.V.927 год. Въ града има около 150-200 стражари всички сърби, а само 5-6 души мѣстни албанци. Началника на стражата е сърбинъ съ щабъ квартирува въ града; съ населението се държи добрѣ за да научи нѣщо отъ него. Стражаритѣ гледатъ да създадатъ нѣкои обвинения срѣщу населението за да го ограбятъ. Рушвета освѣнъ такситѣ е доста развитъ.

ЦПА, Ф 226 оп 1 а.е. 84

ЛИЧНО ПОВЕРИТЕЛНО

В Ю Л Е Т И Н Ъ

№ 1

По РАЗУЗНАВАНЕТО отъ ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТЪ

на В.М.Р.О.

КОНТРА-ЧЕТИ.

РАДОВИШЪ, отъ № 11 отъ 10.II.1926 год. „Удружението противъ бугарски бандити“ се посещава редовно отъ околийския началникъ и жандармерийския командантъ. Отъ членоветѣ на това „Удружение“ за проформа се събиратъ по 5 динара месечно членски вносове. Не толкова отъ нужда, колкото за популяризиране на „Удружението“ отъ време на време са даватъ вечеринки въ негова полза. Такъва вечеринка се даде и презъ време на моето пребиваване тамъ, обаче, отъ деликатность властитѣ не ме повикаха на тази вечеринка, дакато на всички други бехъ канени. Отъ всичко, което забелезахъ, останахъ съ впечатление, че цѣлта на властитѣ е да декаратъ „Удружението“ то да бѫде източника за контра-четитѣ, обаче, утешителното е, че членоветѣ му са такива само отъ страхъ и най-малко не проявяватъ съзнателно съдействие за цѣлитѣ на властьта. Всичко е принудено и на сила изтръгнато.

ГЕВГЕЛИЙ, отъ № 44 отъ 30.VI.1926 год. Сегашната контра-чета е около 60-70 души съ началникъ Пальона, който почти не ходи съ чета а управлява води неговия помощникъ Вучковъ. Тя действува, когато има сведения за чета и се движи въ два патраула, които се срещатъ на Вардара. Четницитѣ сѫ повече власи отъ Хума, а по-рано четата е била отъ чисти сърби, която е правила голѣми пакости въ градоветѣ и селата.

ВИТОЛЯ, отъ № 3 отъ 20.II.1926 год. Налице контра-чета, която постаянно да се движи нема. При нужда се формирува отъ членоветѣ на „Дружество противъ бугарскихъ бандити“, канцеларията на което се намира въ Битоля. Въ него влизатъ за членове декласирани хора отъ стара Сърбия и всички изпитани чиновници отъ стара Сърбия. То събира помощи отъ гражданитѣ подъ разни предлози : за вечеринки, игри, и др. въ защита на сърбизма и владствуващата държава, като ужъ закрилятъ интереситѣ на патриотичното гражданство отъ зли работи и дела. Има и други дружества подъ булото на културни, като Червенъ кръстъ и др., които събиратъ пари подъ предлогъ на вечеринки, утра, забави и когато даватъ отчети за сметкитѣ, но никога не казватъ кому каква сума е дадено. Въ тѣхъ влизатъ учителитѣ, чиновницитѣ, даже и нѣкои граждани. Председателя на тѣхъ е сръбския владика въ Битоля. Началникъ на „Дружество противъ бугарскихъ бандита“ или войвода е действующия офицеръ, сърбинъ, капитанъ Гюрикъ. Порано е билъ Миланъ Алексиевъ, който се поминалъ; сѫщия е билъ приятелъ на Мици Рацановъ, сега арестуванъ въ Битоля по аферата. Мице е билъ личенъ приятель на Кръстьо Лондевъ. Сѫщия Алексикъ се застѫпвалъ предъ „Дружеството“ за да го спаси, и е казвалъ, че Мице е отивалъ при него и го осветявалъ, но не успѣлъ; Мице е още въ затвора. Отъ затворницитѣ билъ много битъ и изтезаванъ Пецо Спировъ, но се държалъ много сериозно и твърдо. Бити сѫ и други нѣкои. Четата се облича и храни по селата. Заплата получаватъ, но какво не знае. Въ четата нема човекъ на когото може да се довери В.М.Р.О. По селата не обикаля, защото се формира само при нужда; при обиколката се държи брутално и предизвикателно и се движи много тайно. Селяни за ятаци на четата има много редко и тѣ сѫ най-разваленитѣ - изпѫдени и осѫдени отъ В.М.Р.О. Говори се, че такъвъ е билъ Вангелъ Гърбевъ отъ с. Гявато, но мнението на разпитвача е, че не е такъвъ, защото въ разговоръ съ неговия братъ Илия, много добъръ българинъ казалъ на разказвача : „ За братами Вангелъ се говори, но той не е такъвъ, хевѣе съ околийския началникъ за да се приспособи и запази и да бѫде поледенъ, даже казвалъ, че ужъ единъ пѫть той знаелъ нѣкоя чета и я скрилъ, не я съобщилъ“. Вангелъ е кметъ на с. Гявато. Споредъ думитѣ на разказвача, при опитъ могалъ да бѫде полезенъ. Другъ ятакъ сигуренъ на сърбитѣ и контра-четитѣ е билъ Василъ Костовъ отъ с. Буково, кметъ на сѫщото село. Той е убилъ единъ селянинъ отъ Преспанско, който е ималъ имотъ въ неговата община, безъ да се разбере кой е. Сѫщия Василъ се разхождалъ когато е идвалъ въ Битоля съ пушка и патрондашъ, безъ да го обезпокоява нѣкой; езделъ на много хубавъ конъ и скѫпи. Взималъ глоби безъ да бѫде обезпокояванъ отъ никого. Като такъвъ въ никой случай да се помисли, че е могълъ да бѫде добъръ. При обиколката отивали много редко селяни, освенъ декласираните поменати по горе. Автоматическа пушкаили картечница въ контра-четата нѣма -служили сѫ си при нужда

отъ хандармерията. При обикновенитѣ четата не се придружава отъ войска; въ нея нема емигранти отъ България нито има емигрантски чети.

ПРИЛѢПЪ, отъ № 91 отъ 17.I.1927 год. Въ Мориховско има една контра чета, водена отъ Иванъ Гуровъ, бившъ български войвода, която чета обикаля по селата отъ полето; друга чета има въ Поречието, водена отъ Михаилъ отъ с. Бродъ- бившъ сръбски четникъ; има още една контра чета изъ сърбоманскитѣ села, но не знае кой я води. Изобщо населението – градско и селско – гледа на контра=четитѣ като на янкеседжии.

Скопие, отъ № 105 отъ 11.XI.1926 год. Върнали сж отъ Пожаревецъ, Сърбия следнитѣ емигранти : Методи Михаиловъ Каражовъ отъ с. Лежко – Гор. Джумайско избегалъ предъ 1925 год. по обиръ на единъ бостанъ; Андрея Ангеловъ, братъ на Христо Ангеловъ, водитель на контрата въ Берово, Малешевско, отъ с. Гор. Рибница, Христо Ангеловъ съ баща си избегалъ въ Сърбия като земледелци, а следъ тѣхъ избѣгва и Андрея Ангеловъ, който сега се връща съ пасапортъ. Четвъртия другаръ отъчетата на Георги Манчевъ се спасилъ и се върналъ въ Берово. Горнитѣ емигранти разказватъ, че въ групата на Христо Ангеловъ се намирали следнитѣ хора: Лазаръ отъ с. Цапарево, Вангелъ бившъ стражаръ въ Петричъ. Никола Дермен- хиевъ за сега билъ въ Нишъ. Михаилъ адвокатъ отъ с. Вистрица Гор. Джумайско сега билъ въ Пажаревацъ. Нѣкой си Илия Чалъковъ отъ Петричко, селото не знае, миналата година при навлизане въ Българска територия билъ тежко раненъ и занесенъ на лечение въ Гечкерекъ. Въ Перевоселско не се забѣлезвало бившия дупнишки околийски началникъ.

ТИКВЕШКО, отъ № 34 отъ 3.II.1927 год. Контрата е отъ 10 души съ войвода Христо, синъ на Иванъ Ражалията. Всички четници сж българи отъ селата Търличъ, Ораловецъ и Бонево. Повечето четници сж добри българи. Всички живеятъ по домоветѣ си и се събиратъ само при повикване.

КОСТУРСКО, отъ № 4 отъ 1.II.1927 год. Контра-чети нѣма. Старитѣ андарти не сж на почитъ.

ПЕТРИЧКО-МАЛЕШЕВСКО, отъ № 39 отъ 9.III.1927 год. На 7 т.м. при селото Клепало минали границата двамата бегълци-разбойници отъ с. Гор. Рибница Иванъ Анастасовъ и Христо Ангеловъ, на колибитѣ на Стоноя Ангеловъ и Христо Анастасовъ, близки тѣхни роднини; колибата се намира на 500 крачки отъ границата на местностьта „Върлия ридъ“. Вили добре въоржжени, но въ цивилно облекло. Разпитвали има ли въоржжени групи, кой ги води, кои сж мѣстни ржководители и воиводи, какъ сж въоржжени мѣстнитѣ чети и др. Уверявали, че това искали да знаятъ само за себе си, че не се интересуватъ вече отъ нищо, не се числятъ въ никаква организация, не сж дошли по ничия заповедъ, нема да правятъ никакви пакости и пр. Цельта на идването имъ била да се осведомятъ за близкитѣ и домашнитѣ си и да помолятъ да не се прави пакости на Врата на Христо Ангеловъ, който билъ малко налудничавъ / въпросния братъ по настоящемъ е въ затвора въ Гор. Джумая, защото презъ летото миналата година запалилъ една плевна и една кжща, като предварително заключилъ въ стаята на кжщата една жена и едно дете, за да изгоратъ вжтре/. Разправили, че въ Берове вече немало никакви четници и никакви федералисти на организация; немало и емигранти, останали били само тѣ двамата и единъ отъ групата на Манчевъ, който се спаси раненъ. Всички други били интернирани въ вжтрешностьна Сърбия. Престояли на българска територия 2 часа и сж заминали обратно.

СТРУМИЦА, отъ № 61 отъ 18.III.1927 год. Контра-четата се състои отъ 30-40 струмичани, между които има и четници отъ Вѣндевата и др. чети. Войводата е Илия Кацарски. Ако се премахне той всичко се разтуря.

ГОСТИВАРЪ, отъ № 61 отъ 18.III.1927 год. Въ Гостиварско има контра-чета, войводитѣ имъ сж Богданъ Михаиловичъ и Христо .....единия е родомъ отъ село Ванища.

ПАРЕВОСЕЛО, отъ № 98 отъ 28.III.1927 год. Околийския войвода на контра-четата е отъ стара Сърбия, възрастенъ човекъ съ 16 души отъ които 5 сж облечени съ митнишки дрехи, останалитѣ четнишки, като нашитѣ, само по-тъменъ цветъ. Новиятъ войвода е вече обиколилъ нѣкои села като Вирче и Стамеръ и е говорилъ да не се приематъ комити, като за това е заклевалъ селянитѣ въ евангелието. При контра-четата има 10 души куриери, които по смени преминавали границата тайно; тѣ всички сж емигранти отъ Кюстендилско. Началникъ на тѣзи куриери и Киро П. Николовъ, емигрантъ дружбанъ отъ Дупнишко, който живѣе въ Перевоселе и е като районенъ на куриери и шпионахъ и др.

СКОПИЕ, отъ № 42 отъ 31.III.1927 год. Въ сръбскитѣ контрачети има и бълг
гари емигранти. Четницитѣ сж облечени въ сръбска селска носия : потури, рачет
джамаданъ, фермеле, безъ ржкави, калпакъ астрагененъ съ значки, на значката пов-
има изображение : сръбски гербъ съ два орела и написъ съ четири букви – С.
С.С.С./само сила сърбина спасява/. Цвѣтътъ на дрехитѣ кафяво-жълтеникавъ.
Въ всѣко село въ Скопската околия имало по 2 – 3 четника на които било раз-
дадено по 10–20 декара земя, която се обработва отъ селското население без-
платно. Сжщитѣ четници получаватъ месечна заплата около 1500 динара и то неже-
ненитѣ, а жененитѣ повече. На четницитѣ се дава кредитъ отъ агрономството за
постройка на ржци. Най-вернитѣ хора на жупана сж били български емигранти
2 – 3 души. Македонци имало 3–4 души, а именно : 1/ Стойче Тенекеджията отъ
Куманово, черенъ сипаничавъ, 2/ войводата имъ билъ Шабанче отъ с. Глуво, Черно-
горията, живѣе въ Скопие. Войводата е билъ отъ семейството на Младенъ Тър-
пушка.

ГОСТИВАРЪ-ТЕТОВО. Отъ № 107 отъ 31.III.1927 год. Преди една година и въ двѣтѣ
околи имаше контрачети подъ войводството на Христо Смандараковъ отъ с. Тур-
гани, за Гостиварско и Цене Марковъ за Тетовско, организирани запреследване
на качаци и албанци разбойници. Но поради безчинствата имъ по селата, които
предизвикаха големи оплаквания – властьта бѣ принудена да ги разформира, та
по настоящемъ нема никаква контра чета.

ВЕЛЕСЪ. Отъ № 108 отъ 26.III.1927 год. Въ околията знае се за сжществу-
ването на двѣ контра-чети : 1/ На Христо Поповъ отъ с. Качинци и 2/ на Па-
не Мокренчето отъ с. Мокрени. Четитѣ сж били въоржжени съ манлинхери и когато
идвали въ града се навъртвали въ кафенето на Петко Кучкаря отъ 7 с. Азотъ.

КИЧЕВО. Отъ № 65 отъ 4.IV.1927 год. Въ града имаше една контрачета,
войводата и бѣ Блаже .....старъ ренегатъ. Въ четата му имало 30
души повече турци, но има и българи, въоржжени съ френски пушки. Отъ зимата
тая чета се разтури и пушкитѣ имъ прибрани.

СТРУГА. Отъ № 48 отъ 16.III.1927 год. Въ Струга има единъ организаторъ
на контрачети; той секазва Панде .....Още първия сръбски
режимъ бѣше тѣхенъ привърженикъ, но поради погрешки направени отъ негова
страна бѣше осжденъ на нѣколко годишенъ затворъ, но въ последствие го осво-
бодиха за да го използуватъ. Презъ 1923/1924 год. той имаше една чета отъ
8–9 души съ които преследваше качацитѣ, а сжщевремено и съмнителнитѣ лица.
като такъвъ билъ още и сега.

КРАТОВО. Отъ № 110 отъ 17.II.1927 год. Началото на кумитското удружение
въ Кратово сж : председатель Ванче Вейза Алимуневъ, пивачъ бившъ нашъ ржко-
водитель, подпредседатель Мите Вайковъ и таенъ агентъ, който се хвали, че презъ
летото идвалъ съ псапортъ въ България, касиеръ Ванче Глигоровъ, търговецъ,
добре настроенъ спремо В.М.Р.О. и секретарь Димит. Андонъ Поповъ, бакалинъ
добре настроенъ спремо В.М.Р.О.

Таенъ агентъ е ВАСИЛЪ ЛЕСЕВЪ, обущарь, доверено лице на МИНО СТАНКОВЪ,
който сега заемалъ подпоручески чинъ въ Крива Паланка.

Водителътъ на Кратовската чета сега е нѣкой селянинъ, постъпилъ преди
два месеца за такъвъ. Подвойводата му билъ Туше отъ с. Вунинъ, сжщия който се
предаде на сърбите преди две години. Контрачетата е отъ 20–25 души четници
отъ всички села въ околията съ изключение на селата : ШЛЕГОВО, ХЕЛЕЗНИЦА,
ГОРНО КРАТОВО, МУЛКОВО др. Контрачетата се движи обикновено къмъ селата Смир-
ници, Кнежово, и граница Паланечко и Кратовско. Поставяли сж засади нощно време
Когато идвали въ града пазарни дни обикновено движатъ се по пхтя ЗЛЕТОВО–
КРАТОВО и то заедно целата чета. Въ града спели въ общинския ханъ, който
билъ на два етажа, гулаели въ кръчмата до кксно, безъ да поставятъ часовой
отъ тѣхъ или пъкъ да има стражаръ на постъ. Само когато МИНЕ СТАНКОВЪ билъ
тамъ въ хана стоели сж по двама часовои; охранява се обикновено отъ ТУШЕ и
сегашния войвода. Съ контрачетата се движи и по единъ сръбски офицеръ.
Циклевъ и други отъ ренегатитѣ не идвали въ Кратово.

ПРИЛѢПЪ. Отъ № 91 отъ 8.IV.1927 год. Презъ Прилѣпъ сж минали на нѣколко
пхти контрачети преоблечени въ стражарски форми, за да замаскиратъ, че сж стр
жари и заминали за Битоля, а отъ тамъ за Албанската граница. Отавна се говори
ло, че въ Прилѣпъ ще пристигне съ чета Коста Пекянецъ и че тамъ щелъ да обра
зува и други чети, но още не билъ отишълъ. Веднага ще ни съобщатъ, когато при-
стигне тамъ и дали ще организира чети и отъ кои лица. Много се говорило
тамъ, че сърбите поради конфликта съ Италия ще напуснатъ Македония, но кон-
фликта се изглаждалъ.

ПАЛАНКА. Отъ № 112 отъ 12.IV.1927 год. Контрачетата се състои отъ 16 души четници; войводата е отъ Преспанскитѣ села, името не може да му се узнае, защото скоро билъ доведъ, има хандармерийски подпоручикъ – сърбинъ отъ ктара Сърбия облеклото имъ се състои отъ черни дрѣхи, сиви пелерини и сръбски шапки. Храни се по селата; всѣки четникъ получава месечна заплата 1400 динари, а войводата 2000 динари, почти всичкитѣ сж местни хора и те отъ слѣднитѣ Паланечки села: Драчка рѣка 2 души, Мартиница 1, Киселци 2, Хедилово 1, Петърлица 1, Дълбочица 1, Мождивякъ 2, Кополница 1, Дренокъ 1, Кумановски дренъкъ 2, Ужица 1, и отъ стара сърбия – Бѣлградъ 1. Има между тѣхъ особено отъ мѣстнитѣ лица отъ контрачетата, които съчувствуватъ на населението, но се страхуватъ отъ офицерина сърбинъ, или отъ войводата, да не би да ги узнаятъ, че сж снисходителни къмъ населението, та въ много случай проявяватъ по-голѣма ревность въ изтезанията, за да добиятъ довѣрието на началството си и когато изтезаватъ нѣкои единични лица, за да кажатъ – откриятъ, нещо, казватъ на жертвата : „бия те, не ти недей казва нищо, защото после ще има по-зле, а сега ще минешъ само съ боя". Има нѣкои отъ тѣхъ които сж били наши четници низъ Паланечко. Контрачетата квартирува по селата, и всѣки петъкъ вечерь дохажда въ града, тамъ приспива и сжбота на пазаръ, цѣлъ денъ обикаля низъ града [illegible] въоржена да всева страхъ и ужасъ между селското население дошло на пазаря; много пѫти подлагатъ на публиченъ побой нѣкой отъ селянитѣ, а много пѫти и отъ гражданитѣ по нѣкои биватъ малтретирани, властьта нехае и се преструва, че нищо не вижда. При обиколката по селата много свирепо се държи спрямо населението и рѣдко е случай да не се бие най-малко по едно лице, безъ да има най-малъкъ поводъ за това, не само да държатъ подъ страхъ населението. Хранятъ се по селата безъ нищо да плащатъ, но и ограбватъ, като чорапи, ризи и взиматъ подкупъ отъ населението. Маршрутътъ на [illegible] контрачетата не е определенъ, но се знае по коя посека не замине, но повечето обикаля низъ пограничнитѣ села, а най-вече отъ Костуръ презъ Крѣкля-Дурачка река по билото на Копанжица и Мождивякъ. Контрачетата само денемъ се движи, а нощува кждето замръкне и бива охранявана отъ селска милиция. Иматъ си шпиони въ почти всички села, но имената до сега не можаха да ни се съобщатъ; получаватъ възнаграждение за шпионажа, но не се знае до колко и мжчно може да се установи това. При обиколката низъ селата сами се движатъ, като биватъ посрещани отъ мѣстна милиция, определена да патрулира изъ селото си. Въоржението имъ е съ манлихери и по единъ парабелъ, бомби или друго орхжие не носятъ. Емигрантски чети нема.

МАЛЕШЕВСКО. Отъ № 12 отъ 14.IV.1927 год. Контрачетата е около 100 души повечето отъ емигранти, пъкъ има и отъ селата. Отъ Берово има 6-7 души, отъ които двама отъ фамилията Кадърци. Тя ходи съ цивилни дрежи като неси значки на каскетитѣ си. Револверитѣ си ги носятъ явно. При обиколкитѣ, когато се съмняватъ нѣкждe, нанасятъ побой. Обикалятъ и нощно време. Въорхжени сж съ сръбски пушки. Има и емигрантски чети, които действуватъ много тайно. съ контрачетитѣ отиватъ и милиционери, предимно отъ пограничнитѣ села.

КОСТУРСКО. Отъ № 27 отъ 28.IV.1927 год. Никакви чети явно или тайно не сжществуватъ.

МАЛЕШЕВСКО. Отъ № 99 отъ 28.IV.1927 год. На сръбска територия организирани и заминали покрай границата / Василеградско/ и отъ тамъ Арнаудовъ и Методи Поповъ съ групи предназначени за Кюстендилско и Софийско. Тинко Симовъ, героя Томангеловъ и Георги Янчевъ и друга една разбойническа група се приготовляватъ да навлезатъ въ наша територий. На 23 т.г. трима емигранти между които сж Христо Ангеловъ отъ с. Гор. Рибница, въорхжени, облечени въ наше четнишко облекло сж забелезани въ землището на Добри Лаки отъ едно овчарче на което сж казали : „ Ние сме всички хора, но на никого не казвай". Питали сж го има ли други комити и като получили отрицателенъ отговоръ сж заминали край границата.

ГУМЕНДЖЕ. Отъ № 29 отъ 30.IV.1927 год. Гърцка чета въ Гумендже нема.

ГЕВГЕЛИЙ. Отъ № 44 отъ 30.IV.1927 год. Слѣдъ като се [illegible] създала милицията, кантрачетата е спрела да обикаля селата. Войводата й – Иванъ Пальова се е отдалъ на търговия – касапинъ. Фактически дали продължава да сжществува чета не се знае.

СВ. ВРАЧЪ. Отъ № 99 отъ 10.V.1927 год. Емигрантитѣ, които по-рано сж идвали, покрай другото сж се интересували за изборитѣ. Казвали сж, че сж се надевали слѣдъ изборитѣ да се върнатъ. Кирилъ Попъ Николовъ, бивъ дружбашки околийски началникъ, сега е въ Царево село съ група отъ 10 души. Ималъ постоянна връзка съ село Фролошъ – Дупнишко.

СКОПИЕ. Отъ № 116 отъ 16.V.1927 год. Въ Скопие нема никаква контрачета. такъва има въ Брегалницката областъ и въ Кумановския срѣзъ. Отъ Кумановския окръгъ -скопска жупания.

ПАЛАНКА. Отъ № 82 отъ 14.V.1927 год. Има една контрачета отъ 20 души : 1 Войвода Георги Николовъ отъ с. Дурачка река - Паланечко, 1 подпоручикъ джандармерийски, 1 наредникъ, 2 жандърми и 15 четници. Облеклото е като на джандармитѣ - сиви пелерини. По селата хранятъ се за тѣхна сметка. Четата стои обикновено въ Паланка, но повече въ движение, което не може да се узнае; повече пхтуватъ днемъ, но сжщо и нощемъ. Тероризиратъ населението и се хранятъ на негова сметка.

Слѣднитѣ лица влезатъ въ контрачетата : 1 Георги Андоновъ, войвода отъ Дурачка Река, 2/ Йорданъ Спасковъ отъ с. Мартиница, 3/ Петъръ Ангеловъ [illegible] Калимано отъ с. Калиманци, 4/ Стефанъ Атанасовъ отъ с. Хидилово, 5/ Стойче Николовъ отъ с. Петърчица, 6/ Димче Стояновъ отъ с. Дълбочица, 7/ Петъръ Христовъ отъ с. Маждинякъ, 8/ Димитъръ Ангеловъ отъ с. Дурачка Река 9/ Коце Кръстевъ отъ с. Мождевякъ, 10/ Коце Димитровъ отъ с. Дремякъ, 11/ Славко Якимовъ отъ с. Борово, 12/ Максимъ Ангеловъ отъ с. Дренякъ, жиглиговска околия, 13/ Коце Младеновъ отъ с. Кекояница, 14/ Иванъ Зидичъ отъ Ужица, Сърбия, 15/ Илия Младеновъ отъ с. Дълбочица и 16/ Стойче Якимовъ отъ с. Дремякъ, жиглиговска околия.

ЛЕРИНСКО. Отъ № 1 отъ 17.V.1927 год. Има контрачета отъ 10-12 души четници. Войводата е капитанъ ТРОМАРАСЪ отъ стара Гърция. Отъ скоро време е пристигналъ войводата /капитанъ/ СТЕФО; за извѣстно време той билъ отстраненъ въ Леринъ и Атина понастоящемъ пребивавалъ тамъ. Облечени сж съ сиви гуни и жълти дрехи, Четницитѣ сж отъ Гърция и бежанци; квартируватъ въ Леринъ и Костуръ, а отъ известно време сж въ село Котари, леринско. По селата движатъ се много тай. Доверяватъ се само на свои вѣрни хора и на бежанци, поради което пхтя имъ не се знае. Съ населението се държатъ предизвикателно, биятъ искатъ орхжие на посечени българи отъ гъркоманитѣ и ренегатитѣ. Нощно време пхтуватъ споредъ такта на четитѣ. За куриери имъ служатъ мѣстнитѣ гъркомани и властитѣ. За ятаци имъ служели : ТРИФУНЪ ВРИЧИ и ТОДОРЪ ВРИЧО отъ с. Прокопана /навремето гъркомани/; отъ с. Сребрено Христе Шопе, Аргиръ ..... и КОЛЕ ГЮПЧЕТО, постоянно сж съ пушки подъ булото на поляци. Другитѣ не отиватъ и се държатъ много добре. Всичкитѣ сж облагодетелствувани съ чифлици и пари имъ даватъ. Другъ войвода е и МАВРОМАТИ отъ с. Маврово. Войска отивала само при нужда. Емигранти въ четата немало. Движението имъ било разузнавателно.

ДЕБЪРЪ. Отъ № 6 отъ 21.V.1927 год. Оформена контрачета немало, но имало нѣкое лице отъ това Себице, което било плащано добре отъ сърбитѣ, заедно съ неколцина други негови другари и сегисъ тогисъ обикаляло селата и подпланвало населението да се държи добре съ сърбитѣ и да не мислятъ дъ върнатъ нѣщо, което е противъ интереситѣ на Сърбия. Това лице сега е уволнено и се намира въ Скопие. Уволненъ е билъ като марлатанинъ. Имало образувано много тайни чети съставени отъ албанци, на които се плащало ежемѣсечно по 4-5 и повече напалсона и които били готови всѣки моментъ да нахлуятъ въ Албания и се борятъ за сръбската кауза. Тези хора сж подкупвани и сж готови да слухатъ и на дявола стига да имъ се плаща. Лично тѣ гледатъ съ недоверие на сърбитѣ, но само заради заплатитѣ слухатъ.

Организатори на тези чети сж : Ахидъ и ЛОПУМЪЛЕШЪ и ШЕМЪ КОПЕЦЪ.

П.п. РАДОВИШЪ, допълнение отъ № 11 отъ 10.II.1926 год.

Въ града Радовишъ е основано и дружество „Умладина“, което още при създаването си е замрело. Донекждe проявяватъ животъ юнашкото дружество „Сокол“ и „Удружение противъ бугарскихъ комити“. Като членове на последното дружество предимно се числятъ по-заможнитѣ граждани, понеже всѣки поканенъ отъ властьта гражданинъ, ако отиде да се запише въ въпросното „Удружение“ той се третира като най-неблагонадеждния човекъ и съмишленикъ на „Бандититѣ“. Цельта на това дружество е да вербуватъ членове, които да взематъ участие въ „народната милиция“, отъ която пъкъ се формиратъ „контрючетата“. Досегашния председатель на въпросното „Удружение“ биде смененъ и остава да се търси другъ -новъ такъвъ. По предложение на околийския началникъ за такъвъ се проектиране Илия Джековъ отъ с. Раклишъ, който представлява отъ себеси единъ изроденъ и много опасенъ човекъ. Направи се потребното предъ членоветѣ на „УДружението“, за да осуетатъ на всѣка цена неговия изборъ и ако неговото председателство не стане по назначение отъ горе, ще бѫде изхвърленъ отъ тамъ. Понеже членоветѣ на това „Удружение“ се записватъ по покана властьта, затова и съвсемъ апатично гледатъ на него, а властьта отъ своя страна не храни особена вера къмъ членоветѣ.

Така само може да се обясни защо контрачетата съставена почти само отъ джандарми взети отъ джандармерийскитѣ постове по селата,само че преоблечени въ специялна униформа.Контрачетата по численостъ брои отъ 15 до 18 човека,като въ случай на нужда може да засили състава си отъ местната милиция въ селото или отъ джандармерийския постъ,ако такъвъ има въ селото.За местната милиция по селата се сметатъ членоветѣ на разклоненията на „Удружението“.Тукъ тамъ въ нѣкои села на милицията сж раздадени и пушки.Упиформата на контрачетата ,ако се съди по тази на нейния войвода,следната : панталони,чорапи надъ панталонитѣ,които замествать партенкитѣ и навущата.Селска делама която наподобява затворена до горе хилетка съ ржкави отъ сжщия шаекъ.Шапкитѣ имъ сж обикновено селски шапки отъ агнешка кожа.Мѣстонахождението на и движението на четата става тайно.Движението на четата става изключително по осмотрението на войводата или по заповедъ на околийския началникъ и жандармерийския коменданътъ.Войводата на радовишката контрачета се казва Георги Ангеловъ а по сведение отъ мѣстнитѣ граждани казва се Георги Веневъ /Венето/ родомъ отъ неврокопскитѣ села.Тѣхната шпионска мрежа е засилена до тамъ, че сж изпращали свои хора до София,Гор.Джумая и Петричъ за разузнаване полоежението на Организацията.Като главенъ ржководитель на „Удружението“ на целия Щипски окржгъ се сметаше щипския гражданинъ Миалче Каламатиевъ.

Лично – повѣрително

ЦПА, Ф 226 оп 1 а. е. 84

БЮЛЕТИНЪ
№ 1
по разузнаването отъ Централния комитетъ
на В.М.Р.О.

СЕЛСКА МИЛИЦИЯ.

ГЕВГЕЛИ, отъ № 44 отъ 30.VI. 1926 год. Въ градъ Гевгели милицията не е добрѣ организирана; обратното е въ селата. Срѣдно на село има раздадени по 5 – 6 трилинейни пушки съ по 6 патрона. Милицийта се подържа на сила. Началникътъ на милицията въ с. Стойково е Христо Костовъ. Евтимъ Миховъ отъ с. с. е искалъ да води сръбска агитация.

БИТОЛЯ, отъ № 3, отъ 29.XII.1926 год. Почти въ всѣко село има организирана милиция по нареждане на властьта. Милицията се състои отъ по 5–7 човѣка по смѣна прѣзъ вечерь /въ селата/ доброволно никой не влиза въ нея, а всичко става по нареждане на кмета на когото е дадено отъ властьта неограничени права. Милицията може да играе най–важна ролъ, тъй като нощното пазене е повѣрено на тѣхъ, а другитѣ отряди се занимаватъ по вече съ дневното предлѣдване.. Единъ или двама хора като създадатъ въ селото и влезнатъ въ милицията тѣ могатъ да бъдатъ въ голѣма услуга на В.М.Р.О. Като за тая цѣлъ сегашния кмета на с. Могила, битолско ,на име Кръсте Ивановъ, родомъ отъ с. Горно Оризари, е билъ доста благонадеженъ въ когото може да се разчетва. При нужда имъ даматъ пушки за гонене разбойници – качаци и никогашъ не имъ съобщаватъ че ще гонатъ българска чета, понеже се страхували, да не би се противопоставятъ, а това показва,че въ самата селска милиция не могатъ де иматъ напълно довѣрие. Въ всѣка община имало по 20–30 пушки дадени отъ властьта / джандармерията / по списъкъ отъ разни видове. На всѣка пушка има давани по 10–15 патрона.. Слѣдъ свършване на работа ги предаватъ на общината, гдѣто се пазатъ. Главната роля играе секретарь бирника, които почти всичкитѣ сж отъ Стара Сърбия. Изключенъ правi само тамошния секретарь бирникъ отъ с. Могила, който е сръбски възпитаникъ но и въ него нластьта нѣма достатъчно довѣрие, защото секретнитѣ нареждания до общинитѣ ставали само чрѣзъ секретарь бирницитѣ безъ знанието на кмета. Сжщо секретарь бирникъ мѣсенъ имало и въ с. Сругово /бит. Демиръ Хисарско/ роднина на Стефанъ Келета, убитъ отъ В.М.Р.О. но и въ него не гледатъ съ добро вѣрие. Войвода на милицията нѣматъ, а се намира подъ прѣмото ржководство на секретарь бирника и войводството на началника на контра–четитѣ, който/както споменахме въ бюлетина на контра–четитѣ/ винаги е офицеръ отъ действующата армия отъ Стара Сърбия. Държането му било много строго. Понеже е повѣрителенъ не се знаятъ какви нареждания се даватъ на войводата. Връзката между милицията и контра четата е много слаба, както и съ жандармерията, понеже много малко довѣрие иматъ въ тѣхъ, а особено въ първитѣ. Тѣ имъ служели повечето за куриери, отколкото за по сериозни работи. Милицията изпраща патраули по вечето вечерно врѣме въ селото и вънъ отъ него за разузнаване на разни случаи, но при това разузнаване милицията въ много случаи крие и не донася на властьта. Изпращането на милицията ставало по разни посоки, споредъ случая.

ПРИЛѢПСКО, отъ № 91 отъ 27.I.927 година. Въ всички села имало и м
я. Водителя на милицията въ селото билъ самия кметъ. Въоржжени били съ тр
нейни пушки – руски.

КОСТУРСКО, отъ № 4, отъ 27.I.1927 година. Въ Костурско селската м
ция е предоставена на стариtѣ ренегати и гъркомани. Събира се само тогава
когато я повикатъ. Като ренегати сж: Лаки Дельовъ , родомъ отъ с. Врѣбник
и брата му, бивши наши чеpници, сега първия е гръцки офицеръ и живѣе меж
селата СЛИВЕНИ и ОРМАНЪ, кждѣто си е направилъ единъ чифликъ; Лазаръ Кло
и Василъ Ковачъ и двамата отъ с. Смърдешъ.

ТИКВЕШКО, отъ № 34, отъ 3.II.927 година. Въ всѣко село има въ общината по 10-15 пушки, които сж били предназначени за милиционери.

КОСТУРСКО, отъ № 4, отъ 1.II.927 година. Милицията не е събирана и изобщо нѣма такава организация.

КРАТОВО, отъ № 110, отъ 17.II.927 година. Въ всички села почти има дадени пушки споредъ селото, всѣки мжжъотъ 20-40 гидшни имали пушки. На всѣки милиционеръ давали имъ и по 10 патрона и другитѣ се намирали въ селския войвода. Милиционеритѣ носили руски трилинейки. Милицията бомби не носи, а четницитѣ и стражаритѣ имали по една бомба. Патрондаши имали почти всички милиционери. Милиционеритѣ само патраулирали, а засади не поставяли.

СТРУГА, отъ № 48, отъ 16.III.927 год. Въ самата Стружка околия до сега не сж взимали милиция, защото нѣмаше, т.е. не можехѫ да проникнатъ нашитѣ хора. Веднажъ само бѣха извикали по внушение стружани отъ околийския началникъ, за да ги предупреди, че ако се открие нѣщо ще отговарятъ всички по члена за защита на държавата. Това е било защото една вечеръ се бѣха насъбрали нѣколко младежи другари и пѣеха пѣсни изъ града. Веднажъ ги предупредиха, но тѣ не се подчиниха на властьта. Другия денъ дрѣщу подписитѣ на всички ги бѣха взели подъ отговорность.

ВЕЛЕСЪ, отъ № 108, отъ 26.III.1927 год. Милиция е имало почти въ мсичкитѣ села, но най-голѣма е била милицията въ с. Изворъ и и Богомила състжща се отъ по 49-50 души, имената на войводитѣ имъ информатора не знае. Оржжие се давало на всѣко село по желание, но разбира се на хора честни и преданни на властьта.

СКОПИЕ, отъ № 72, отъ 31.III.927 год. За селската милиция има слѣднитѣ сведения:

Тя е организирана отъ властьта. Всѣки селски кметъ по заповедь на четницитѣ които стоели въ селото, назначавалъ лицата милиционери безъ тѣхното съгласие. Никой отъ мѣстното население не желаелъ да бжде милиционеръ. Ако въ нѣкое малко селце нѣма организирана милиция, по липса на хора, въ такъвъ случай милицията отъ сѣсѣднитѣ села обикалѧла нощно врѣме заедно съ жендаритѣ това село. Милицията е въоржжена съ австрийски пушки съ около 50 патрона на всѣки милиционеръ. Пушката и патронитѣ сж дадени на милиционера по описъ и срѣщу разписка. Бомби на милицията не сж дадени. Споредъ числото на населението и ако едно село брои около 200 кжщи, раздадени сж около 50 пушки на милиционери. Милицията действа заедно съ жандармерията и е подчинена на послѣната. Милиционеритѣ ведно съ жандармерията прѣслѣдватъ българскитѣ чети до извѣстно разстояние, а контра четитѣ продължаватъ прѣслѣдването до самата граница. Милицията обикновено пази само около селото и само при нужда се отдалечава отъ селото. Околийското управление е свързано съ телефонъ съ всички общински упр

ТЕТОВО - ГОСТИВАРСКО, отъ № 107 отъ 31.III.927 год. Въ всѣко село въ двѣтѣ околии има организирана милиция по нареждане на властьта. Въ нея вл ватъ всички мжже годни да носятъ оржжие, които по вечето доброволно ги взема тѣ по неволя взиматъ участие въ нея. Прѣдназначението на милицията е била прѣслѣдва и се брани отъ качаци и разбойници албанци, когато стане нужда да прѣслѣдватъ нѣкоя българска чета властьта не съобщава на милицията за това мъ казва, че имало разбойници и пр. Всички милиционери били сърбомани и б ари, а албанцитѣ съвсемъ неохотно влизатъ въ милицията. Цѣлата почти милици въоржжена съ руски трилинейки пушки и съ 50 патрона. За всѣки неоправданъ рѣме или похарченъ напразно патронъ милиционера плащалъ една глоба отъ 100

Милицията се води отъ кмета или учителя, ако е сърбинъ или сърбома бившъ екзархийски учительь и бугарашъ кметъ не довѣряватъ тая деликатна ужба. Патраулирането става само нощно врѣме по цѣлото село. А когато с кда по заповедь на жандармерията или околийския началникъ, всички съ оржж бва да се явятъ на опрѣдѣленото мѣсто. Ако нѣкой милиционеръ не се яви ажителни причини и ако той е бугарашъ бива пребитъ отъ бой, глобяватъ го

най-тежко, а често пъти го и наказватъ съ затворъ.

МАЛЕШЕВСКО, отъ № 12, отъ 14.IV.1927година. Емигрантитѣ сж били махнати отъ гр.Берово и изпратени изъ вътрѣшностьна на Сърбия. Съ контра-четитѣ отивали и милиционери предимно отъ пограничнитѣ села.

КРИВА-ПАЛАНКА, отъ № 112 отъ 12.IV.927г. Въ всѣко село има организирана милиция по нареждане на властьта, отъ около 15-20 човѣка принудително назначени отъ околийското управление. Въоржжени сж съ трилинейни руски пушки съ по 40-50 патрона и не имъ се позволява да се отлъчватъ отъ селото. Като активни селски войводи, проявили се като такива сж: Насе Георгиевъ Козарски, отъ с, Кръкля и Андонъ Дитановъ, отъ с Дурачка Рѣка. Има нѣкои отъ селскитѣ войводи, които се държатъ много добрѣ къмъ съчуственицитѣ на дѣлото тамъ и ги предизвѣстяватъ въ случай на опасность, но такива селски войводи сж много редко. Милицията обикаля постоянно изъ района на селото си само нощно врѣме и всѣкога четата трѣбва да бъде въ изправность и насочена по близо до границата, това се отнася за близкитѣ села до границата. Селската чета има постоянна връзка съ контра-четитѣ, жандармерията и всичкитѣ погранични подсѣдоци. По-важнитѣ гранични постове и жандармерийски станции сж свързани съ телефонъ и въ случай на опасность дава се заповедь и всичкитѣ жандарми и селската милиция се съсредоточаватъ на посоченото мѣсто, а ако има и нужда и войската се повиква отъ града на помощь, въ случай на потера се освобождаватъ селскитѣ чети, а въ случай на голѣма нужда дѣйствать съвмѣстно съ жандармерията и войската. Имали патраули и отъ селската милиция, състоящи се отъ милицията, и тя е длъжна да обикаля постоянно изъ селото и изъ съмнителнитѣ мѣста, а изъ пограничнитѣ мѣста по вечето обикалятъ близко до самата граница и то само нощно врѣме.

КОСТУРСКО, отъ № 4 отъ 27.IV.927 год. Въ първитѣ години на окупацията е било раздадено оржжие на довереннитѣ гъркомани и въ послѣдствие на бѣжанцитѣ обаче, отпослѣ това оржжие е било събрано. Може да се каже основателно, че милиция въобще нѣма.

КОЧАНИ отъ № 75 отъ 28.IV.927 г. Заставятъ почти всѣка вечерь населението да прулира особено къмъ границата и край граничнитѣ села, това е много дотегнало на населението и бѣжанцитѣ разправятъ, че сж готови почти цѣлата милиция отъ САСА да избѣгатъ прѣзъ границата. Сърбитѣ сж опрѣдѣлили за всѣка една пушка която сж дали, че ако пострада ще взематъ по 20000 динара и за единъ патронъ по 36 френцуски франка., сигурь по толкова сж имж били продадени отъ съюзницитѣ имъ французи. На всѣки милиционеръ сж дадени отъ 20-50 патр

ЛЕРИНСКО, отъ № 1, отъ 28.IV.927 год. Вънъ отъ редовната жандармерия, изцѣло съставена отъ старо-гърци, прѣдимно критяни, управлението е повѣрено на така нареченатa милиция. Въ всѣки центъръ състоящъ се отъ 2-3 села има милиция - стража начело съ офицеръ винаги бивъ четнишки войвода, 3-4 критяни, задължително селския учитель и 5-6 мѣстни младежи. Офицерътъ е нѣкогашенъ малъ султанъ, а неговитѣ подчинени - турскитѣ спахии и делибашии. Тая стража обикаля района си всѣка вечерь и вдига на кракъ цѣлата селска младежь подъ предлогъ тревога, обиски и т.н. Милицията слѣди дали дѣцата редовно посѣщаватъ училището, тя събира работници за обработването на безстопанственитѣ имоти, реквизира добитъкъ и хора за пренасяне продоволствия за войската или жандармерията издава билети за пътуване отъ едно село на друго. Забранява строго нощно врѣме да се пътува. Милицията помага на бирника, за да събира данъцитѣ, тя пълнява и съдебнитѣ рѣшения. Тя е всичко и всѣкждѣ. Нѣма нищо по лесно да отърве човѣкъ отъ тѣхната ржка. Рушвета е спасителното срѣдство ФФ за тая п Но щомъ веднажъ нѣкой даде рушветъ той става редовенъ клиентъ на тѣхъ и мимхчно може да се отърве отъ тѣхъ. Въ всѣко село има обезателно по 1-2шпиони които шпиониратъ съселянитѣ си. Тѣ сж презрени отъ своитѣ съселяни, но въ тѣхни ржце е сждбата на послѣднитѣ и тѣ сж силитѣ на деня. Тѣ сж ловцитѣ измхченото и онеправдано македонско население.

ГЮМЕНДЖЕ, отъ № 29, отъ 30.IV.927 г. По селата не е била организирана милиция.

ПРИЛѢПЪ, отъ № 91 отъ 30.IV.927г. Не въ всички села имало такава Имало само въ прекуридскитѣ села и били водени отъ кметоветѣ или писаритѣ общинитѣ.

ГЕВГЕЛИ, отъ № 44, отъ 30.IV.927 г. Милиция има почти въ всички села. Повечето отъ тѣзи милиционери сж изпълняващи мълчешката тази служба, а нѣкои сж се проявили/гордѣели/ съ нея, често пжти въ града сж дохождали съ пушки.

ПРИЛѢПЪ отъ № ффффф 91, отъ 14.V.927 г. Милиция въ селата имало въ прилѣпско, но организацията й не знаелъ информатора.

КРИВА ПАЛАНКА, отъ № 82, отъ 14.V.927 г. [illegible]
Въ с. Жидилово има селска милиция отъ 19 души, по преставление отъ общината и назначение отъ околийския началникъ.Въоржжени сж били съ руски трилинейки и съ 47 патрона.

Въ с. Жидилово работятъ въ полза на властьта:Димитъръ Стоименовъ, въ с. Търново, Цоне Давидковъ и Уземъ Максимъ Димитровъ; въ с. Кръкля– Ноче Козарски Геиргиевъ, въ с. Дурачка река – Андонъ Китановъ. Отъ страхъ се държатъ коректи При откриване на нѣкоя чета сж длъжни подъ страхъ на голѣмо наказание да се яватъ на помощь на войската или четата/ контрата/ на мѣстопроизшествието. Вр ка въ действията имъ нѣма; всѣки заповѣдва, всѣки началствува.Милицията е освободева отъ всѣки нарядъ въ селото.

СКОПИЕ, отъ № 116, отъ 16.V.927 г. Въ случай че се появи нѣкоя чета, гава жандармерията взима съ себе си хора отъ селата, и които не отиватъ добр волно. Съставатъ й е различенъ винаги отиватъ по нареждане на властьта и обик новено начело съ кмета. Иматъ стари трилинейни пушки.Послѣднитѣ не сж разда дени а се държатъ въ общината, заедно съ муницията, която е незначителна, по 2–40 патрона на пушка.Чесстопхти пушкитѣ сж негадни за работа. Като войвода на милицията обикновено е кмета на чело.. Прѣдварителни инструкции не се даватъ. Милицията е подъ главната команда на командира на жандармерията или на жанд. станция и тя послѣдната подъ командата на пол. писарь или околийския начални

ЛЕРИНСКО, отъ № 1, отъ 17.V.927г.Въ селото има организирана милиция по нареждане на властьта, която се свиква при нужда. Тя е отъ 10–12 човѣка. Доброволно не отиватъ а по нареждане на общината.Кмета на общината е отъ сам то село, но главната роль играе секретарь бирника, който е отъ страра Гърция или най малкото гъркоманинъ., но добрѣ изпитанъ или ако има нѣкои отъ бѣжан цитѣ гърци. Той дава нареждане за свикване, той имъ раздава пушкитѣ и той им дава инструкциитѣ, самия кметъ е само за лице.Избиратъ най довѣренитѣ лица, които само на най довѣренитѣ имъ се открива плана и тѣ ржководятъ другитѣ. С контра четитѣ е само въ връзка секретарь бирника.Инструкциитѣ които имъ се даватъ не се знае какви сж. Изпращали патраули изъ селото , около него и по ръстопхтищата за разузнаване движението на лоши хора.Съ населението се дър много лошо предизвикателно.

ДЕБЪРЪ–РѢКА, отъ № 46, отъ 18.V.1927 г. ПРи нужда като се появи нѣко ета или разбайници свикватъ отъ всички села милицията. Организирана милици ѣма.

ЛИЧНО ПОВЕРИТЕЛНО

БЮЛЕТИНЪ

№ 1

ПО РАЗУЗНАВАНЕТО ОТЪ ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТЪ

НА В.М.Р.О.

ОБЩО КУЛТУРНО СЪСТОЯНИЕ.

РАДОВИШЪ.Отъ № 11,отъ 10.II.1926 год.Сжщия денъ къмъ единъ ч.стигнахме на Скопската гара,кждето влака престоява около полевинъ часъ.Презъ това време въ нашия вагонъ се качиха нѣколко метачи заедно са единъ разпоредитель сърбинъ,който разпорежда да се помете вагона.Понеже бехъ останалъ безъ цигари, запитахъ на български метачитѣ дали на гарата не се продаватъ цигари.Единъ отъ метачитѣ,като чу моята българска речь,предложи услугитѣ си да ми купи цигари, като не обръщане внимание внимание на запланванията,които му отправяне неговия началникъ – разпоредитель.Отъ това разбрахъ,че тоя метачъ е чистъ българинъ, чието сърце затупти по-силно,като чу българска речь и той нездържано започна да приказва български .....

Съ пристигането ми въ Радовишъ съ автомобила отъ Щипъ,веднага бѣ узнато и почнаха масово да приижлатъ въ кжщи за да ме поздравятъ съ „добре дошълъ". Какъвъ бѣше ентусиязма на граждантството отъ моето пристигане тамъ,това може да опише само единъ страниченъ наблюдатель.Тая радость на граждантството още повече ме окуражи,вече,за да пристжпя къмъ дѣйность.Първата ми грижа бѣше да се представя на околийския началникъ Миланъ Николовъ.Неговата жена е радовишанка, позната на жена ми.Това полежение доста ми помогна и за да бжда приетъ отъ окол.началникъ и за да остана по-дълго въ Радовишъ.Сжщия денъ направихъ визита на военния комендантъ,единъ поручикъ,и на жандармерийския комендантъ -единъ капитанъ.Околийския началникъ ме прие едва на третия денъ на коледа.

Презъ тритѣ коледни дни направихъ визити на много мои съграждани.Какви мили картини представляваха моитѣ съграждани при моитѣ свиждания!Като чухъ тѣхния говоръ,тѣхнитѣ дѣчица като видѣхъ и тѣхния говоръ,като чухъ,че е сжщия,както и на родителитѣ имъ,като видехъ тѣхния кипехъ и тѣхнитѣ очаквания за по-скоренното имъ освобождение,често не можахъ отъ радость да сдържа сълзитѣ си.

Още при пристигането ми бѣха пуснати три жанки сжщества,мѣстни граждани,да ме шпиониратъ : Йосифъ Колевъ,синъ на турския полицейски приставъ Пеко и СЛАВЕ ТАУШАНОВЪ;обаче бѣхъ предупредент отъ граждантството за тѣхъ и ролята имъ още отъ началото.

ГОВОРА НА НАСЕЛЕНИЕТО.

Въ чаршията,по дюкянитѣ и навсѣкжде населението се приказва помежду си на български езикъ.Когато граждантитѣ отиватъ по учрежденията мжчатъ се да приказватъ на развалень сръбски.По долната класа и въ учрежденията приказватъ български,защото властьта на тѣхъ не обръща внимание.Що се отнася до селянитѣ, тѣ нито една сръбска дума не сж научили.Понеже въ града сърби сж само чиновницитѣ,то и тѣ сж научили да приказватъ български по нѣкоя дума : когато азъ приказвахъ съ тѣхъ,тѣ често употребяваха Радовишки изрази.

Въ града сж заселени около 35 черногорски семейства,но тѣ живеятъ изолирано отъ граждантитѣ,само помежду си.Единственния виновникъ за заселването на черногорци е бившия преседникъ ПАРУШАНЪ ГАЗЕПОВЪ.

ДУХЪ НА НАСЕЛЕНИЕТО.

Духътъ не е отпадналъ.Поради Смилянската афера всички сж изплашени, но това не пречи да се проявяватъ симпатии къмъ България..Отъ всѣкжде ми се задава въпроса :„нѣма ли още да дойдете" ?.Подъ това се разбиране нѣма ли България да дойде.Въ еснафа духътъ е закрепенъ повече отколкото въ младежьта

на 18 - 22 годишна възрастъ. Властьта за да поквари характера на младежьта, дава неограничена свобода на разврата, пиянството и комара. Въ празднични дни презъ цѣлата нощь пѣятъ и викатъ по улицитѣ безъ да ги спира нѣкои [illegible]. Властьте се стреми чрезъ разврата, пиянството и комара да деморализира всѣко съзнание за по-висшъ [illegible] идеялъ. Утешителното е, че тая младежъ като се ожени тръгва тръгва въ правия пхть, подъ влиянието на семейството, за което ми посочиха нѣколко факти. Отрядно впечатление, обаче, правене, че тия младежи по улицитѣ пѣеха български пѣсни. Утешително е и това, че при разговора ми съ тѣхъ отъ никого не чухъ да сж доволни отъ създаденото положение. При задаване общия въпросъ - какъ сте, какъ прекарвате ? - отъ всѣкиго, младежъ или възрастненъ, изтръгване се една въздишка отъ гърдитѣ му, на която разбирахъ съдържанието.

Селското население по духъ е по-запазено отъ градското, макаръ на [illegible] първо време да прави впечатление, че то е по-раболепно отъ градското.

ХЕЛАНИЯ И ИЗЯВЛЕНИЯ Н А ГРАДАНСТВОТО.

Поради това, че СМИЛЯНСКАТА афера бѣше въ разгара си, по-първитѣ граждани и нѣкои стари работници бѣха изпланени. Както отъ тѣхъ, така и въ Ципъ сега, до като мине бурята, да не се изпращатъ чети, защото появяването на всѣка чета повдига нови афери, които отчайватъ населението. [illegible] Казваха ми : кажете на нашитѣ хора въ България, че ако четитѣ се изпращатъ за да ни помогнатъ, за да не отпада нашия духъ, за да бѫде трезва националното съзнание, за да не губимъ материния езикъ, всичко това ние го знаемъ и сме го пазили и ще го пазимъ като зеницата на окото си". Това бѣха думитѣ на нѣкои граждани, съ които приказвахъ по интимно, казваха : „ Вие сте сега между насъ, видехте положението, убедихте се, че до сега ние сме се запазили пакъ такива българи, каквито бѣхме по-рано; така ще възпитаме и нашитѣ деца; кажете това на нашитѣ братя, но кажете имъ сжщо и тѣ да мислятъ за насъ и да щадятъ нашитѣ интереси".

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Отъ всичкитѣ ми разговори, наблюдения и разузнавания вадя слѣдното заключение :

I. Главната цѣль на сръбскитѣ власти е денационализирането на населението. За постигане на тази цѣль си служатъ съ слѣднитѣ средства :

а/ пръскатъ огромни средства по шпионахъ, подкупничество и придобиване на своя страна влиятелни българи;

б/ маняфиране на по-влиятелнитѣ българи, които не сж увлечени въ организационна дѣйность;

в/ менахиране на мѣстната интелегенция и стремехъ да придобиятъ емигрантската интелегенция;

г/ парадиране съ външенъ блесъкъ. Всичко по-хубаво е изпратено въ Македония, така : добре облечени офицери и войници, добре охранени коне, добре платени и напоени съ новинизъмъ чиновници, изключително сърби или черногорци и пр. пр.;

д/ парализиране на всѣка проява на българския духъ, като не избиратъ средства за това - арести, осжждания, побоища, глобявания и пр.;

е/ Засилване на дружествата „Удружение противъ бугарски комита";

ж/ засилване на контрачетитѣ;

з/ откриване на културни учреждения.

II. Твърдость и национално съзнание въ мѣстното население съ вѣра за по-светло бѫдане.

III. Запазени : езикъ, обичай и нрави.

IV. Извѣстенъ упадакъ въ юношеската младежъ, която е подадена на отрицателни влияния на властьта чрезъ развратъ, шпионство и комаръ и

V. Приемане състояние на съзнанието въ организационно отношение.

МЕРКИ, КОИТО ТРѢВВА ДА С Е ВЗЕМАТЪ.

Ако ми бѫде позволено бихъ препоржчалъ слѣднитѣ двѣ мѣрки :

1.Да се направи потребното щото въ всѣки градъ да има по едно опитно лице, което да има за задача да подържа националното съзнание въ населението и което постоянно да създава свои другари будители на националния духъ и по селата.
2.На всѣка цена да се проникне измежду младежьта, като за цѣльта се влияе макъ чрезъ младежи.

КАКВО ВИДЕХЪ И УЗНАХЪ ВЪ ЩИПЪ.

При завръщането ми отбихъ се въ Щипъ и престояхъ три дни. Тамъ констатирахъ по-високъ националенъ духъ, отколкото въ Радовишъ. Населението навсѣкъде приказва български. Сръбска речь се говори само по кафенетата, кждето отиватъ сръбски чиновници и офицери. Макъръ и въ Щипъ и да има доста чиновници и офицери обаче народа е останалъ неподатливъ на тѣхното влияние. Намерихъ случай да се срещна съ родолюбиви българи, на които премълчавамъ имената, отъ които узнахъ, че и селската маса, съ изключение на селянитѣ отъ Върловия Чифликъ, е съ силния родолюбивъ духъ и национално съзнание, както и гражданитѣ. „Разпоретe ни гкрдитѣ и вхтре ще намеритѣ написано България"-бѣха изразителнитѣ думи на тѣзи родолюбиви граждани. Виде ми зададенъ въпроса : „Има ли изгледи за по-скорошно освобождение"? Азъ имъ описахъ, че България и нашитѣ хора, които стоятъ начело на Организацията, не сх престанали да мислятъ за тѣхъ, обаче тѣ трѣбва да бждатъ въорхжени съ търпение, понеже, както знаятъ, голѣмата война се сключи катастрофално за България, че тя е лишена доста много отъ своя - Царибродъ, Василеградъ, Добруджа и пр., че първоначално България не можеше да проявява своя гласъ, докато сега започва да се избистрява този небосклонъ и гласътъ на България започва да се слуша предъ О.на Н.и пр. Тогава единъ отъ гражданитѣ свали си шапката и каза : „България колкото шапката ми да е останала малка, за насъ утешителното е, че нейното име пакъ се прославя". Опастното е когато името Й ще престане да се слави и тогава ние македонцитѣ обречени сме на загиване". Много бѣха силни тѣзи думи на моя събеседникъ и отъ тѣхъ заключихъ колко голѣма е обичьта му къмъ България.

Както въ Радовишъ така и тукъ, всичкитѣ имъ културни учреждения сх въ засно той. Най-голѣмата дейность на „Удруженията протимъ бугарски бандити" проявяватъ Михалче Каламатиевъ и Циклевъ. Първиятъ се смета като председатель на това „Удружение" въ целия Брегалнишки окржгъ. Гражданитѣ сметатъ Каламатиевъ за опасенъ отъ Ст.МИШЕВЪ.

Каламатиевъ е ходилъ по селата, държалъ е събрание предъ селянитѣ като ги е каралъ да се отказватъ отъ всѣкакво национално съзнание. Особено сх били бележити неговитѣ речи въ Св.Николе.

Още като бѣхъ тамъ узнахъ, че Каламатиевъ и Циклевъ сх били уволнени отъ водителството на „Удружението"; очакваше се само официялно да се съобщи това отъ Бѣлградъ. Това обстоятелство се посрещна съ голѣмо облекчение отъ гражданството. На какво се дължи уволнението имъ ще докладвамъ устно. Виждахъ се съ Каламатиевъ и приказвахъ съ него, тъкмо по времето на неговото уволнение, та се четеше безпокойството му по лицето. Той отбегваше да приказва по политически въпроси. Виждахъ се съ жупана на Брегалнишката область, съ култура, ловъкъ и хитъръ полицай. На неговия въпросъ какъвъ е живота въ България, отговорихъ му, че е добре. Той пожела да узнае дали има пакъ убийства както по-рано. Казахъ му, че всичко си върви по нормалния пхть. Запитахъ го какво е гледището по сближението между България и Сърбия. -Отговори ми направо, че трудно било това за реализиране на което главната пречка била Македония. „Българитѣ казватъ, продължи той, ако Македония не бхде нама то поне (тукъ замълча и азъ продължихъ) да бхде автономна". -Тукъ той въздъхна и продължи : „Да, да г+нъ .....автономна Македония, обаче ни на всѣка крачка виждаме вашето 30 годишно влияние и не само го виждаме, но и го чувстваме. Нека и ние постоимъ въ Македония 30 години, ако можемъ да се задържимъ презъ това време, та следъ това можемъ да приказваме за плибисцитъ и за автономна Македония". Тукъ той ми наведе примеръ за отказа на Франция по предложение на Германия да се прави плебесцитъ въ Елзасъ и Лотарингия, понеже населението на тѣзи области макаръ и френско, обаче поставено подъ влиянието на Германия се е погерманчило.

ВЕЛЕСЪ. При влизането ми въ града, дюкянитѣ бѣха затворени понеже се празднуване Св. Сава. Гражданитѣ на тълпи се разхождаха изъ улицитѣ; останахъ съ впечетление, че тукъ населението е по-свободлюбиво отъ Ципското. Вечерьта гражданитѣ, жени и дѣца се разхождаха по десния брѣгъ на Вардара и въ разговоритѣ имъ се слушаше само българска речь. Приказвахъ съ много велешани, познати и приятели, и тѣ съвсемъ непредпазливо си приказваха съ менъ на български. Заведоха ме въ кафене „Загребъ", модерно кафене съ обширенъ салонъ; тамъ ни казаха : погледни това тукъ сме само българи, нема нито единъ сърбинъ; сърбитѣ ги заставиха да се отделятъ отъ масъ като кози отъ овце и ги принудиха да отиватъ само въ кафене „Белградъ". И наистина, за мое голѣмо очудване, не забѣлезахъ нито единъ сърбинъ и се почувствуахъ като чели се намирамъ въ България. Поразпитахъ ги за положението имъ, какъ су чувствуватъ при новата власть и пр. и отъ всѣкъде получихъ все еднакви отговори : „сърбитѣ взели сх ни страха и по всички линия ние сме се наложили надъ тѣхъ, обаче едно е за съжаление, младежьта е тръгнала по лошъ пѫть - развратъ, пияньство и комаръ". Помолихъ ги да не изоставятъ тая младежь; чрезъ съвети да въздействуватъ да се откажатъ отъ тѣзи пороци. Препорѫчахъ имъ да образуватъ въздържателни дружества и въобще да бѫдатъ въ контактъ съ младежьта, като упражнятъ своето благотворно влияние върху тѣхъ.

Отъ това което видехъ въ Велесъ, мога да кажа, че населението тамъ стои на много по-голема висота, отколкото даже и Ципското население.

ГЕВГЕЛИЙ, отъ № 44, отъ 30.VI.1926 год. Следъ известна близка сцена на опознаване, моятъ тетинъ, бащата на сърбоманина Христо, каза : „Що стана всичко стана за наша сметка; дохождатъ съ цървули отиватъ си съ капели". Дойде и синътъ му Христо, сърбоманина, който ме покани много любезно. Той ми помогна да се легализирамъ и да ме оставатъ въ Гевгелий. Не ми позволиха само да нося кокардата на железкичарсаката ми папка. Срещнахъ се съ хората, които ми бѣха посечени, казахъ и паролата, дадена ми отъ Дедото и тѣ ме приеха много любезно. И ми разказаха, че населението се държи много добре, но че има много голѣмъ терорь, особено по селата. По-рано преди да се разформира старата контра чета, състояща се само отъ сърби, опасно е било и въ града.

На 10.VI Тоно Митовъ ме заведе при Пальоша, на касапницата му. Тоно ми разправи, че три четири дена преди Великъ денъ е имало конгресъ въ С. Палюрци, председателствуванъ отъ Битолския хупанъ. Въ конгреса сх участвували всички по-видни селяни. Цѣлта на конгреса е била : какъ да се борятъ съ българскитѣ „бандити". Имало разни мнения, но удобрени отъ хупана; възприето е било мнението на единъ турчинъ : „Можемъ да се боримъ щомъ ни се даде оржжие". На края сх се фотографирали но мнозина сх се криели и не искали да се фотографиратъ.

На Спасовъ день имаше панаиръ въ града, та успѣхъ да се видя съ много селяни отъ селата. Видѣхъ между другитѣ познати и Георги Икономовъ отъ с. Кованецъ, 24 годишенъ, осѫденъ на смъртъ, че хранелъ комити и помилванъ, а сега е началникъ на милицията въ селото и си остава добъръ българинъ. Виждахъ се пакъ съ Пальоша и ми показа кѫде билъ раненъ. Кралятъ му подарилъ една табакера и му казалъ, че въ всички които се съмнявалъ може да ги убие, обаче той не посегналъ, макаръ и да знаелъ кои сх били ятацитѣ на Иванъ Марковъ: Братята на Георги х. Митровъ, Христо Ив. Анговъ, Лефтеръ Комиткинъ, Тоно Митовъ и Лазаръ Костовъ.

Виждахъ се съ Лазаръ Костовъ и Лефтеръ Комиткинъ, двамата добри българи. Лефтеръ ми каза, че когато идватъ чети да гледатъ да ангажиратъ по-видните хора като Митовъ, Наковъ и др., а за него и дума не ставало - той билъ всѣкога готовъ. Отидохъ и въ с. Богородица, кѫдето се срещнахъ съ познати. Гъркоманина Кольо Дойчиновъ всѣка седмица получавалъ в. „Дневникъ" презъ Солунъ.

Въ с. Стояково е срѣщналъ единъ попъ, които по-рано билъ гъркоманинъ и му казалъ : „добъръ вечерь; ахъ бре изгубени пилци, се разпръснахте !" Азъ му отговорихъ, ах хе дедо попе, дойде ли ви акъла, па ако е рекълъ Богъ можемъ пакъ да се съберемъ.

Народенъ преставитель отъ Гевгелийско е Антонъ Вешировъ, сърбоманъ отъ Гевгелий. Всички граждани се хвалятъ отъ него и отъ Пальоша. Града билъ запазенъ благодарение на тия двама. Навсѣкѫде се говори чисто македонски. Въ града се пѣятъ стари революционни български песни.

ВИТОЛЯ.Отъ № 3,отъ 20.XII.1926 год.Националии дружества има четири : „СРНАО“,ОРУНА“,„ХАНАО“ и „МАНАО“ създадени въ Сърбия,а после и въ Македония.

1 - „СРНАО“,значи - сръбска национална организация.Въ това дружество не може да стане членъ отъ друга народность или племе.Строго доверено национално дружество,или паргия.Главната цѣль е запазване на духа и възпитаване въ сръбското националистическо чувство на велика Сърбия.

2 - „ОРУНА“,значи организация Югославянскихъ националисти,по първитѣ букви на думитѣ.Тая организация е образувана на федеративни начала за сближение писменостьта и извоюване на равни права по легаленъ конституционенъ пѫть. Понеже въ това дружество влизатъ отъ всички народности,-хървати,словенци,далматинци,босна-херцеговинци и македонци,сърбитѣ почнаха да се плашатъ отъ това обединение на племената,затова разтурватъ го и създаватъ подъ сѫщото име друго чисто сръбско.Въ противовесть на последното,обидени отъ това,образуваха хърватско национално дружество - „ХАНАО“.Въ „ХАНАО“ влизатъ членове само хървати и то сѫществува само въ Хърватско.Сега сѫ били въ голѣма борба двете дружества „СРНАО“ и ХАНАО“.

„Манао“е сѫщо така мюслюманска национална организация сѫздадена въ Босна отъ мюслюмани сома,за подържане на националния мюслюмански духъ между босняцитѣ.

ПРИЛѢПЪ.Отъ № 91 отъ 27.I.1927 год.Организацията „Черна Рѫка“ не сѫществува въ града,нито друга нѣкоя националистическа сръбска организация;обаче, говори се,че тайно имало клонъ отъ организацията „Национална отбрана“.

Националенъ духъ.

Както въ градското така и въ селското население националниятъ духъ е запазенъ.И стари и млади се чувствуватъ като българи,говорятъ български и пѣятъ изключително български народни и патриотични пѣсни.Абсолютно нищо сръбско нема, съ изключение на нѣкои сръбски думи,които напоследъкъ старателно се избѣгватъ. Запазени всички народни обичай.Споменитѣ отъ миналото сѫ запазени,имената на загиналитѣ борци се споменаватъ съ умиление.Нищо не е забравено но,напротивъ, като чели по силно изникватъ въ съзнанието величавитѣ борби за свободата на Македония.Отъ празницитѣ само Св.КИРИЛЪ И МЕТОДИ се празнуватъ тържествено ,но не тъй както се празднуване по -рано.Сърбитѣ се мѫчатъ да налоѫатъ да се празднува най-тържествуно като народенъ праздникъ Св.Сава,но народа не взима участие и българитѣ съ подигравка срещатъ тоя праздникъ.Просвѣтни организации нема Има соколски и фудболни.Въ Соколската има и българи и сърби,а фудболнитѣ сѫ две - едната „Македония“ само отъ българи а другата „Югославия“ само отъ сърби чиновници и офицери.

Дружество „Омладина“ нема.

Обаянието отъ населението отъ В.М.Р.О.е големо.Всички живѣятъ съ споменитѣ отъ миналото и силно вѣрватъ,че В.М.Р.О.ще продължи борбата и,че ще успѣе

Хората на В.М.Р.О.,т.е.бившитѣ работници се държатъ добре и сѫ съ запазенъ духъ.Нѣкои селски рѫководители още не могатъ да се помиратъ съ днешното положение,та отъ тѫга,при разговори на такъва тема,плачатъ.-/ ..../.Редко сѫ бивши рѫководители,които сѫ се предали на сърбитѣ / ...../,но останалитѣ сѫ остарели.

Нито училището нито казармата сѫ въ положение да посърбяватъ.Щомъ детето излезне отъ училището и влезе въ чаршията,тамъ вече се забравя сръбския езикъ;сѫщото е и съ войника,който напуска казармата.Първоначално той може да бръщолеви по нещо сръбско,но после,поради присмехитѣ отъ други млади той зарезва сръбското и си почва бълграски.Градското население вечерно време се прибира много рано въ кѫщи;кръчмитѣ не се посещаватъ отъ българи.Вечерно време сѫ свободни само надеждитѣ прадъ полицията - пиячницитѣ и голайджите.Има и варисте,въ което пѣятъ певачки сръбкини.Посещаватъ го само сърби и нѣкои паднали българи.Изобщо морала е запазенъ.

Населението мрази сърбитѣ;то живѣе съ надеждата за по-светли дни. Сръбски вестници четатъ само когато се пише нещо за България и за македонския въпросъ.Много имъ се стега душата,когато пишатъ нещо лошо за Българ

Всичко хубаво за нея ги радва, а всичко лошо ги наскърбява. Сега особено народа вижда лошото положение на Сърбия и много ги радва. Надеждата имъ е въ В.М.Р.О. Български книги ама въ семействата и ги четатъ, български вестници редко се получаватъ. Отъ време на време имъ се раздава вестника на В.М.Р.О.

ОХРИДЪ. Отъ №5 27.I.1927 год. Чиновничеството обикновено е отъ сърби, а по либса на такива се назначаватъ и българи. Тѣсе стремятъ да се сближатъ съ населението, обаче грамадното болшинство оставатъ чужди по чувства и странатъ обаче забѣлезва се и повлияни. Населението вижда много ясно, че се третира като завладяно и че за чиновницитѣ Македония е Калифорния, както се изразява самето то. Корупцията между чиновницитѣ е голѣма, но се срещатъ и такива, които служатъ на великосръбската идея като така не се подаватъ на корупцията. Всички важни и отговорни административни длъжности се заематъ отъ сърби, които едновременно сх и агитатори на великосръбската идея. Особенно сх полезни чиновницитѣ българи, въ които населението вижда свои защитници.

МАКЕДОНЕЦЪ. Вънъ отъ училището всички фактори действуватъ въ три направления
1. Да заставатъ населението да се казва, че е сръбско, като официално всички сх застaвени да се казватъ сърби. Обаче малко сх лицата, които сх повлияни – болшинството си оставатъ добри българи и Охридъ съ право може да се каже, че си остава крепостъ на българщината. Ако нѣкои си позволи да иска да бъде вписанъ въ надлежнитѣ официални книжа, като българинъ, бива преследванъ.
2. Стремятъ се да убедатъ интелегентнитѣ българи и по-събуденитѣ, че принадлежатъ къмъ особенна македонска народность, безъ да сх нито сърби нито българи, но и на това тѣ не се подаватъ. Действитулно, колкото за форма, много българи се казватъ ние сме „македонци“, но това е за предъ сърбитѣ и предъ съмнителнитѣ македонци. Отъ лицата незапознати съ историята срещатъ се мнозина, които добродушно вѣрватъ въ това и приематъ да се казватъ, че сх македонци – нито българи нито сърби, безъ да помислятъ, че и влаха и гърка и еврейна и албанеца е македонецъ, но всички тѣ не се казватъ македонци по народность, а си оставатъ гръкъ влахъ, турчинъ, еврейнъ, албанецъ и пр.
3. Онія които не могатъ да накаратъ да не се казватъ, че сх българи, изискватъ поне да не манифестиратъ явно своята българска народность, защото официално тѣ сх се числили като сърби и на такива упорити интелегентни българи, сърбитѣ сх се мѫчили да въздействуватъ по-добъръ начинъ, като имъ казвали, че никой не имъ запрещава да се наричатъ българи, обаче тѣ не трѣбвало да даватъ лошъ примеръ на онези поне, които не се чувствуватъ българи, да ги окуражаватъ и тѣ да се наричатъ българи. Казвали имъ, че не могатъ да допуснатъ отъ вхтре да се повдига въпроса за малцинствата.

На всички е наложено следъ българското презиме да прибавятъ и частичката „ичъ“, защото характерното „овъ“ на българина си остава, обаче отъ психологична гледна точка има опастность, защото и населението свиква и на „ичъ“ да се нарича, та постепенно националното съзнание се притъпява и почва да се отнася индеферентно къмъ народностьта. Достатачно е за сърбитѣ въ първо време да притъпятъ българското народно чувство и да го направатъ индеферентенъ къмъ това чувство, та после вече ще действуватъ за да създадътъ въ неговата душа и сръбско народно чувство. Колкото и да е малъкъ успѣха и по тоя пътъ, за сърбитѣ и това е успѣхъ.

Сърбитѣ предъ македонското население твърдятъ, че македонското наречие е сръбски а не български диялектъ, обаче населението това посреща съ присмѣхъ, особенно по-старитѣ, като казватъ, ако това наше наречие е сръбско а не българско, защо ние сърбина не го разбираме, а българина отъ Стара България го разбираме много добре, когато ни приказва?

Сръбскитѣ чиновници позволяватъ на дѣцата си да говорятъ на мѣстното наречие умислено, защото въ това и българчетата научаватъ да говорятъ понѣкоя сръбска дума и започватъ по такъвъ начинъ да приказватъ на нѣкакавъ сръбско български езикъ. Сърбитѣ и това считатъ за успѣхъ, а населението се радва, че и сърбчетата приказвали български, безъ да подозира опастностьта отъ това, че и тѣхнитѣ дѣца по неусетенъ начинъ сх научили понѣкоя сръбска дума и ги употребяватъ даже въ разговора съ родителитѣ си.

Даже учителитѣ въ междучасията не запрещаватъ на ученицитѣ да приказватъ на мѣстното наречие, като се задоволяватъ на първо врѣме даже съ това, че почватъ само малко думи сръбски да употрѣбяватъ, които думи имъ служатъ, за да обогатятъ своя рѣчникъ и да се покажатъ прѣдъ родителитѣ си, че знаятъ по-вече. На дѣцата почва да става даже по-лесно на нѣкоя тема чисто научна, училищна да я обясняватъ на сръбски. А употрѣбяванитѣ отъ дѣцата сръбски думи почватъ да ги употрѣбяватъ и родителитѣ. Тукъ именно за българщината най- голѣмъ врагъ е врѣмето.

Сърбитѣ въ желанието си да прѣдставятъ македонския диалектъ като сръбски вематъ за примеръ отдѣлни сръбски думи, които се употрѣбяватъ и отъ македонското население, а въ България не се употрѣбяватъ, като напр. кукя, и др., та съ такива примѣри на мнозина се затъмнява съзнанието.

Сърбитѣ не допускатъ да се говори на литературенъ български езикъ и населението отъ страхъ не смѣе да говори на литературенъ български езикъ даже интелегенцията; когато говори нѣкой слушатъ го съ радостъ, обаче все ще се намѣри нѣкой да ти забѣлежи: приспособи си езика за да не пострадашъ отъ брачата. Подъ този гнетъ рѣдко ще чуешъ да се гивири на литературенъ български езикъ. Даже добри българи ще ти направятъ забѣлѣжка, че вмѣсто „добъръденъ", трѣбвало да кажешъ „помози Богъ". Съ търпение обаче се слуша да се приказва сръбски.

Сърбитѣ се стремятъ да въвеждатъ сръбски обичаи, но населението не ги възприема и си пази своитѣ. Като нѣматъ успѣхъ на това, сърбитѣ се стрематъ, кждѣто има сходство между мѣстнитѣ български обичаи и сръбскитѣ да обяватъ тѣзи обичаи, че били сръбски, а не български, като така и македонцитѣ били сърби. Напр. населението служело „Слава", която служели и сърбитѣ, слѣдователно тѣ сж сърби. Обаче и тукъ има разлика между сръбската СЛАВА и празнуването въ Македония; но е тукъ почвало се едно смѣшение, като подъ влияние на сръбската слава, черпели както както за славата и казвали имаме СЛАВА. Колкото и да е малъкъ тоя успѣхъ, но сърбитѣ и такива малки успѣхи ги използуватъ. Сърбитѣ почватъ да зачитатъ и нѣкои мѣстни народни свѣтци, като напр. Св. Кирилъ и Методи, който ЕЩЕ се празнува само отъ скоро, обаче населението констатира тая промѣна и си я тълкува.

Сърбитѣ търпатъ пѣнето на български обикновени и револ ционни пѣсни и населението пѣе ги съ радостъ; сърбитѣ мислятъ, че съ врѣме тия пѣсни ще се забравятъ и ще почнатъ да се пѣятъ сръбски пѣсни, особено отъ младитѣ поколения. Младежитѣ макаръ и рѣдко, пѣятъ и сръбски пѣсни.

Болшинството отъ сърбитѣ сж убедени, че македонцитѣ сж сърби, защото така имъ е втълпявано ФФФ и въ училището и навсѣкждѣ, и че македонското население се нарича българи, поради балтарската пропаганда. Ето защо, когато се говори съ тѣлъ за царъ Самуилъ, за Василий българоубиеца, за Паисий, охридската патриаршия, бр. Миладинови, Гр. Пърличевъ, и др. имъ се вижда чудно. Най - мжчно имъ става, когато се споменатъ сръбски учени, които сж признавали македонското население за българско. Ето защо въ тая насока трѣбва да се работи даже между самитѣ сърби.

Сърбитѣ дажи и мохамеданското население наричатъ го сърби, но отъ друго вѣроизповедание, но това не имъ пречи да гледатъ да се изселятъ турцитѣ.

ТЕРОРА ФФФ отъ страна на сърбитѣ е много голѣмъ и населението е много изплашено, затова за открита и легална борба не се рѣшава да прибегне, макаръ и да има достатъчно лица готови да я подематъ. Ако обаче се успѣе официялно да се признае отъ сръбската властъ на нѣкои даже да се наричатъ официално българи, въпроса за легалната борба да се признае българската народностъ би билъ много лесенъ.

На всѣки случай трѣбва да се прѣмахне страхътъ отъ легалната борба 1. за народностни права; 2. за прѣмахване частичката ичъ; 3. открито и официално да се наричатъ българи и 4. да искатъ свои училища и черкви. Тия права сж гарантирани отъ сръбската конституция/устава/, отъ наказателния законъ и отъ договора за малцинствата.

и тактъ -8-

Особено търпение проявяватъ властитѣ и сърбитѣ за посърбяване на населението. Въ много случаи открито заявяватъ, че отъ старото поколение не очакватъ особени резултати, обаче подрастващитѣ поколения сж били тѣхни. Че македонскитѣ българи ги очаквала участа на моравскитѣ българи. Имало е случаи, когато моравски българинъ е казвалъ на охридчанинъ, че послѣднитѣ ѝли да свикнатъ съ сръбското име както свикнали и тѣ. Правели силно впечатление търпението ,такта и разнообразнитѣ мѣрки, вземани отъ сърбитѣ за посърбяване на населението. При все това влиянието имъ е слабо, НО ГО ИМА. Населението търси исходъ отъ това положение.

Всичко е насочено къмъ унищожение на българщината: къмъ краѧ на 1918 г слѣдъ демобилизацията, отъ Охридъ и околията сж били интернирани около 800 души. Въпреки силнитѣ мѣрки населението е съ силенъ националенъ духъ и малцина сж се отдали на тѣхното влияние.

За засилване на националното влияние необходимо е да се взематъ слѣднитѣ мѣрки:/тия мѣрки сж обяснени отъ тоя който дава сведения на информатора/

Въ градъ Охридъ има слѣднитѣ дружества: ловджийско спортно ,въздържателно, ученическо, адриатическа стража, спомагателно св. Климентъ за разхубавяване на града и женско благотворително дружество. Тия дружества сж основани по потикъ на властьта. За пропаганда въ града и околията има мѣстенъ комитетъ, ржководительѢ на който е околийския началникъ, който ржководи и преследванията противъ В.М.Р.О.

ТИКВЕШКО, отъ № 34 ,отъ 3 II 1927г. И сега пѣятъ се пѣскитѣ и се почитатъ имената на загиналитѣ борци Добри Даскаловъ и Пено Самарджиевъ.

КОСТУРЪ, отъ № 4 ,отъ 1 II 1927г. Населението отъ 25 год. на горѣ живѣе съ надѣжда за по добри дни, обаче за младежьта ,като че ли тоя въпросъ не съществува. Народнитѣ празници не се празнуватъ. За минали славни дѣла и подвизи само се шушука въ интимни разговори и срѣщи. Българския говоръ не се прѣслѣдва, както по рано; въ пазаритѣ въ Костуръ, Хрупища и другадѣ българската рѣчь се слуша както и по рано. Дѣцата вънъ отъ училището и при игритѣ свободно си приказватъ на майчиния си езикъ. Прѣди 2-3 години учителитѣ жестоко наказваха всѣко дѣте ѓ което би си позволило да продума български, даже на улицата. Въ селата тукъ тамъ дѣто има по млади учители , сж образувани между ученецетѣ нѣщо като нашки чети за гимнастически упражнения. Народнитѣ пѣсни замиратъ. Старитѣ ги забравиха а нови нѣма кой да твори.

КРАТОВО, отъ 110 отъ 17. II. 1927 г. За председательѢ на „Удружение пр противъ бугарски комитаџ е Ванче Вевза Алимуновъ, бивъ организационенъ ржководительѢ; подпрѣдседательѢ и таенъ агентъ е Мите Вайковъ, който се е хвалелъ че презъ миналото лѣто е идвалъ въ България съ паспортъ; касиеръ е Ванче Глигоровъ търговецъ, добрѣ настроенъ къмъ В.М.Р.О.; секретарѢ е Димитъръ Андонъ Поповъ, бакалинъ ,добрѣ настроенъ къмъ В.М.Р.О.

Селянитѣ сж зле настроени къмъ В.М.Р.О. затова дори се повикатъ кат се отрие чета тичатъ като зверове.

РЕСЕНЪ, отъ № 1 отъ 26 II 1927 г. Населението се е прѣстрашило и на всѣкѫдѣ си говори на майчиния си езикъ. По гости и на свадби се пѣятъ български пѣсни.

ЛЕРИНЪ отъ № 10 отъ 14 III 1927 г. Населението е съ силенъ духъ и очаква ежедневно свободата на Македония отъ автанамистическото движение, за което много се говори даже и въ гръцкитѣ срѣди. На пазара се говори все на български езикъ, особено по селата, кѫдѣто и си пѣятъ български пѣсни.; даже и бѣжанцитѣ гърци научиха се български на какъвто езикъ говоратъ съ мѣстнитѣ българи.

Населението не може да се весели както по рано на добритѣ дни, както напр. играеха се ооооо хора, пѣеха се пѣсни и пр.; сега всичко това липсва.

На 22 февруари гърцитѣ раздаваха декларации по селата ,съ които заклеваха ги да кажатъ кой какъвъ е българинъ или тръкъ; който каже че е българинъ бива арестуванъ и битъ.

По свадби и други веселия присъстват стражари и тѣ диктуватъ и на музика и на цѣлото ххххххххх веселие; това още по вече ожесточава населението и чака съ нетърпение автономията.

КРУШОВО, отъ №9, отъ 16 III 1927 год. Слѣдъ като информатора разправя за срещитѣ му хх съ селяни отъ балканскитѣ села и за това що е хххххххх наредилъ хх по организирането на населението, пристѫпилъ къмъ срещи съ селяни отъ полскитѣ села . Ето що му е казалъ еденъ отъ тия селяни: ние не можемъ да побѣдимъ сърбитѣ само ако имаме достатъчно интелегенция, която сърбитѣ я нѣматъ и за дълго врѣме не ще да я иматъ. Ако нашитѣ сх умни да правятъ до възможностъ отстѫпки само и само да заставятъ сръбското правителство да даде обширна амнистия и между Сърбия и България да не съществуватъ никакви граници за да може интелегенцията да се върне и да поеме легалната борба, която е най-силна. Ние съ оръжие не можемъ да я вземемъ, нито ние македонцитѣ ,нито България, защото ние видѣхме,че не навсѣкдѣ и всѣкога е нужно оръжие,а дипломация, която дипломация да действува много майсторски и при достатъчна интелегенция ние „ всичко ще вземемъ въ свои рѫце и ще съумеемъ по скоро да се освободимъ“. По своя инициатива еденъ отъ мѣстнитѣ хора е убилъ единъ отъ предателитѣ на Бесовъ; сжщия се кани да убие още единъ,

Отъ подробното изложение на информатора се константира:

1. Той е извършилъ по вече отколкото му е било възложено, както за Крушевско така и за Прилепско, защото населението го е посрещало съ голѣма радостъ и готовностъ за работа.

2. Самото население се е хххххххххххх организирало, обаче поради липса на интелегинтни рѫководители, работата е била въ спящо състояние;

3. Смѣтатъ за по важна легалната отъ нелегалната работа, за това отдаватъ голѣмо значение ако се успѣе да се възвърне интелегенцията;

4. Условия за борба има стига само да има рѫководители;

5. Като чели прѣдпочитатъ легалната борба прѣдъ четничеството;

СТРУМИЦА, отъ № 61, отъ 18 III 1927 год. Въ града на всѣкдѣ се говори български; всички сх въ очакване скоро да стане българско. Духътъ е високъ, но не може да се проявява отъ страхъ. Отъ една година , т. е. отъ хвърляне бомбата въ кафенето, сръбскитѣ жестокости намалѣха. По рано движението вънъ отъ града безъ открытъ листъ бѣше невъзможно, а отъ една година никой не търси билетъ и движението по селата е свободно.

Най влиятелния въ града прѣдъ властъта е Гъоше Гърчевъ, българомразецъ, гѫркоманъ. Най богати сх Василъ Атанасовъ и Зекри Алиловъ и двамата българомразци. Общинския съветъ е отъ гражданитѣ; само бѣирника е чистъ сърбинъ; всички останали чиновници въ града сх българи, които работятъ противъ своитѣ братя.

ГОСТИВАРЪ, отъ № 61, отъ 19 III 927 год. Пѣсни се пѣятъ само отъ Крали-Марково врѣме, а нови пѣсни отъ революционната епоха не сх позволени. Пѣятъ се сръбски патриотически и любовни пѣсни въ общинското управление само. Дѣловодителя е сърбинъ, на 67 години. Духътъ между албанцитѣ мохамедани е много високъ и вѣрвотъ ,че Албания скоро ще вземе Гостиварско.

ДЕВЪРЪ, отъ № 6 отъ УШ. ППП . ИДУК г. На всички българи на служба при сърбитѣ като учители, свещеници, административни чиновници идр. се гледа съ голѣмо подозрение отъ сръбската властъ и нѣкои отъ тѣхъ почнали да ги мѣстятъ въ вхтрѣшностъта на Сърбия. Прѣмѣстенъ е единъ полицейски приставъ, единъ учителъ, единъ свещеникъ отъ митрополията въ Дебъръ е лишенъ отъ служба; това мѣстене, щѣло да продължава.

Населението въ града е изплашено, понеже се е говорело, че при хх най-малко подозрение отъ властитѣ щѣли да интернират изъ вхтрѣшностъта на Сърбия всичко по-събудено.

Границата между Албания и Сърбия не била затворена и селянитѣ отъ албанскитѣ села отивали на пазаръ въ Дебъръ, но бивали строго претърсвани

да не носятъ нѣкакви писма и запитвани били: има ли комити, като питали за Силко Цвѣтковъ и за Тасе Христовъ.

Други съществени промени въ духа на населението и др. отъ онова врѣме, което е донесено прѣди 3-4 мѣсеца, нѣма; разликата отъ тогава е тая, че прѣследванията сж увеличени и населението е подтиснено.

КОСТУРЪ отъ 31 III 1927 год.

[redacted]. Населението въ така наречената „КУРЕЦА", югозападната часть на Костурско, състояща се отъ селата: Врезница, Смърдешъ, Въмбелъ, Косинецъ, Дъмбени, находящи се близо до албанската граница, е изпадало въ голѣма мизерия, даже най-върлитѣ гъркомани търсятъ да се изселятъ, като ликвидиратъ съ имотитѣ си.

Въ Костурско, [redacted] за нова българска организация не мѣстна почва и дума не може да става, понеже липсва организационенъ елементъ. Честитѣ промени на режимитѣ въ Гърция и Албания, както и недовѣрието, което храни населението къмъ Сърбия, която граничи съ тоя край, убиватъ всѣка замисълъ за организационенъ подемъ въ тоя край.

Слѣдъ несполучливи опити отъ страна на гръцката властъ да асимилира тоя край и българското население въ първитѣ три години на окупацията, настжпи пълна свобода на българската рѣчъ, на българскитѣ обичаи. На пазаря въ Костуръ и Хрупища се чува само българска рѣчъ. Даже бѣжанцитѣ гърци отъ Азия, заселени въ Пополе-колъ, сж принудени да говорятъ български, за да могатъ да се сношаватъ съ мѣстното население, иначе биха гладували. Особено упорита се е оказала Костурчанката, която мрази всичко гръцко, било поради мѫченията за произнасяне нѣкои гръцки думи, било по други причини, та по никой начинъ тя не се поддава да се откаже отъ майчиния си езикъ и да говори на „гръцки" както тя го нарича гръцкия езикъ.

Прѣзъ първитѣ три години отъ окупацията гърцитѣ сж се помѫчили да прокаратъ при кръщаването да даватъ имена отъ старата елинска митология както и да вѣнчаятъ при сватбитѣ и други тържества гръцки обичаи, но като се убедиха въ упоритостьта въ костурчанката, която не отстжпвала отъ своето, гърцитѣ сж се отказали отъ тая културтрегерска си замисълъ.

Гръцкитѣ бѣжанци сж сжщо много недоволни отъ своето положение и на драго сърце биха се завърнали на своитѣ родни огнища, макаръ и да сж подъ чужда властъ; особенно това биха желали [redacted] бѣжанцитѣ, дошли отъ България.

ВЕЛЕСЪ, отъ № 108, отъ 26 III 1927 год. Духътъ на населението не е т отпадналъ, при все че има шпиони, които постоянно прѣследватъ по-съзнателнит граждани. Най-опасния шпионинъ е гражданина Гого Тановъ.

СКОПИЕ, отъ 72 отъ 31 III 1927 год. Културно просвѣтни дружества има слѣднитѣ: 1. дружество „КОЛО СРБСКИХЪ СЕСТАРА" / женско благотворително дружество/ Властьта помага на това дружество, защото въ него вѣе сръбски духъ. 2. Въ противовесъ на първото женско дружество образуване е второ женско дружество „ ЖЕНСКО ДРУЖЕСТВО НА ВЖНИТѢ СЛАВЯНИ". То има свое частно училище въ което се изучава домакинство ирхкодѣлие. Властьта не му помага, но е не м му прави голѣми прѣчки, понеже е женско. Въ него вѣе македонски-български духъ. Прѣдседателката на това дружество е Кичук Петрова, достойна българа съ твърдъ характеръ, съпруга на достоенъ [redacted] македонецъ. Тя има силна воля Подпрѣдседателка е Васка Иванова п. Мисова, тетовчанка, съ сжщи характеръ както прѣдседателката. Тя е лежала една година въ затвора, за дѣто хвалила българия- македонецъ и нападала сърбитѣ. Българитѣ изпращатъ дѣцата си въ това училище само за да не ги изпращатъ въ сръбскитѣ училища.

При сръбски празници и паради македонскитѣ българи не посещаватъ черквитѣ и парадитѣ, за това сърбитѣ много се сърдятъ и ги е ядъ на българитѣ. При такива празници каратъ хората на сила да затварятъ дюкянитѣ и да отиватъ на черква, както и да поставятъ знамена по дюкянитѣ и дюкянитѣ. Който не постави знаме глобява се отъ 500 до 1000 динара.

Всички македонци ненавиждатъ женската организация „КОЛО СРБСКИХЪ СЕСТАРА" , а обичатъ женското дружество на вжнитѣ жени.

Въ Скопие има организация на име „ОРИУНАМХ“ т.е. югославянска р организация, която има за задача да се бори противъ В.М.Р.О., но ужъ работи за обединението на южнитѣ славяни, а въ дѣйствителностъ работи противъ българщината въ Македония. За свой органъ има в. Югославия, който излиза въ Скопие. Директоръ на в. е Кандичъ отъ Шумадия, а редакторъ е Добри Петровичъ

сърбинъ отъ Враня, вестника се разпространява немду българското население отъ контра-четитѣ. Първоначално имаше записани за абонати доста мнага българи македонци, но отпослѣ всички се отказаха, като узнаха че интимната мисълъ и задача на вестника е не да обединява славянитѣ, а да посърбява. За сега най силната организация въ Скопие е „ОРУНА“, председателъ на която е ИЕЛИЧЪ, писателъ и много таенъ човѣкъ. Тя дава забави вечеринки и пр. и брои около триста члена всички сърби и сърбомани.

Духътъ на българското население е отличенъ. Българитѣ често влизатъ въ препирни съ разнитѣ чиновници сърби и открито заявяватъ на сръбската полиция, че по голѣма свобода е имало населението въ турско врѣме отколкото сега и че училищата и черквитѣ въ турско врѣме сх били уредени. Всички празници се празнуватъ не толкова свободно както въ турско врѣме. Сръбскитѣ празници не се празнуватъ отъ българското население освенъ по принуждение.

Народнитѣ пѣсни и обичаи сх запазени въ града, а така сжщо и въ селата. Сръбски пѣсни не се пѣятъ абсолютно никакъ, а се пѣятъ само македонски и български. Името Тодоръ Александровъ се носи отъ уста на уста изъ цѣлото българско население и го иматъ като носителъ на македонската свобода и олицетворяющъ македонския борецъ. Още българското население въ Македония мисли, че Тодоръ е живъ. Това често се говори и коментира между добритѣ и честнитѣ македонци.

Запазени сх гробищата и надгробнитѣ плочи и паметници и гробоветѣ на Василъ Аджаларски и Борисъ Дрангловъ.

Въ Скопие има организация „НАРОДНА ОТБРАНА“ която има за председателъ СПИРО х. РИСТИЧЪ, отъ Тетово, живущъ въ Скопие, зетъ на братя Султанчеви, бивши кметъ.

ТЕТОВО-ГОСТИВАРЪ, отъ №107, отъ 31 III 927г. Духътъ на българското население въ Тетово е отличенъ, а по селата царува едно равнодушие. Ако не сх по нѣкои, които въ миналото сх взимали участие въ народнитѣ борби, които подфффффф държатъ духа бодъръ, би помислилъ човѣкъ, че тия хора сх се помирили съ участъта си.

Гражданитѣ много често манифестиратъ своитѣ чувства, кога съ пѣсни кога съ открита радостъ за нѣкои народни успѣхи, кждѣто и да сх станали тѣ, а злополучията на врага прѣдизвикватъ буенъ възторгъ. Това настроение ожесточава сърбитѣ и ги кара да вематъ много крути мѣрки за да убиятъ и тоя духъ но съ това още по вече повдигатъ духа. Дали не може поне въ града да се запази тоя духъ, кой знае, ако не се подържа и поощрава по нѣкой начинъ.

Народнитѣ празници и именни дни още се празнуватъ. Св. Кирилъ и Методи отъ като стана официяленъ празнува се много тържествено. Тоя празникъ е единствения който ни напомня за за миналото и предизвиква чувства, които усилватъ надеждитѣ надѣждитѣ за нашето добро бхдеще.

Спомени отъ револ ционната епоха въ нашия край нѣма, защото и революционни борби не е имало.

До сега нито единъ българинъ и отъ двѣтѣ околии не се е подалъ въ услуга на сръбстката властъ. Па и нѣма кой да се поддаде, защотой почти цѣлото население е гурбетчийско и редко се застояватъ по селата си, за да иматъ врѣме да помислятъ за приспособяване къмъ сърбитѣ.

Сръбската властъ въ тетовско и гостиварско не упражнява такъвъ силенъ тероръ, както другадѣ, защото не се опасява отъ българския елементъ, който е капка въ море всрѣдъ арнаутитѣ, турци и сърбомани; но сжщеврѣменно е много дителна къмъ всѣка българска проява и своеврѣменно се вематъ най-строги мѣрки., за да не се повтарятъ такива- както бѣ случая съ 7тѣ тетовчани. Които прѣди двѣ години за пѣяне български пѣсни бѣха хвърлени въ затвора и слѣдъ като дадоха голѣми откупи бѣха освободени. отъ сжда.

Единствената организация и въ двѣтѣ околии е „ ОМЛАДИНА“ въ която влизатъ само сърбомани. и която не проявява никакви признаци на животъ.

ПРИЛѢПЪ, отъ № 91, отъ 31.III .1927 год. Националния духъ е запазенъ, говори се български и се пѣятъ български пѣсни.
Чиновницитѣ сж много корумпирани. Въ последно врѣме чиновницитѣ българи въ общината ги сменяватъ съ сърби.

СѢРСКО, отъ № 9, отъ 31.III.1927 год. Пристигнали пътници отъ Солунъ разказватъ,че положението въ Гърция е много тревожно и се говорело за нови смутове, които се очаквало сега да станатъ поради непоносимия сегашенъ режимъ-побоища, грабежи отъ страна на властьта, станали система на дѣйствие. Нѣкогашнитѣ андарти отъ с. Богданци, гевгелийско, Христо Ценевъ и Христо Милевъ въ домътъ на Камчевъ, адвокатъ отъ с. Пирава,сж описали положението въ Македония подъ гръцка властъ въ най-черни краски, като сж се каяли за миналитѣ си грѣшки,извършени къмъ македонското освободително дѣло и чакали съ готовность при едно внезапно сътресение да реагиратъ въ полза на освобождението на Македония.

КИЧЕВО, отъ № 62, отъ 4.IV.1927 год.Въ града Кичево има 400 български и 800 турски къщи; турцитѣ сж помаци,които говоратъ чисто български, но сж голѣми фанатици и нищо ново не сж приели отъ реформата на Кемалъ паша. Въ града се говори само български, а по учрежденията по сръбски.
Въ българитѣ духътъ е слабо убитъ. Никакъвъ другъ вѣстникъ освенъ сръбски не е виждалъ въ града.Никой отъ организацията не е стѫпвалъ за да окуражи населението.
Отъ есеньта се пише,че Протогеровъ е билъ въ Албания, та малко духътъ се посъбуди. Следъ тоя слухъ организира се демонстративно пазене местоветѣ, пътищата , баритѣ и входоветѣ въ града отъ милиция отъ граждани и селяни по селата.
Когато е билъ въ Битоля направило му силно впечатление високия духъ и надеждата у битолчани за скорошна свобода; говоримия езикъ тамъ билъ само български.
Наумъ Степановикъ, отъ гр. Кичево, на ШКг , ималъ синъ уредникъ въ Кралевската гвардия въ Бѣлградъ. Той свършилъ 4 класъ въ Нишъ и послѣ постѫпилъ въ подофицерската школа въ Бѣлградъ. и останалъ сврѣхсроченъ; като стоялъ въ строя нѣколко врѣме, послѣ станалъ писарь въ същата гвардия.
Кичевския народенъ представитель , отъ гр Кичево, СТАВРЕ ТРЪКОВИЧЪ билъ голѣмъ българоизбавенъ, отъ дълго врѣме преселенъ въ Бѣлградъ, прѣзъ голѣмата война отъ българитѣ интерниранъ въ Бѣлоградчикъ.

ПРИЛѢПЪ, отъ №91 отъ 8.IV.1927 год. На кмета на с. ТРОЯЦИ-НИКОЛЕ, бившъ ржководитель на с. Теплица, били обещани 6000 динара за залавяне на четницитѣ отъ четата на ПАПАТА ПЕТЪРЪ. Дали сж му и орденъ св САВА, който го държалъ окаченъ на стената въ къщи. Щѣли да дадатъ награди и на селянитѣ: Трайко Тода, на Темелко, наречен Шерифъ, отъ с Ракле, на нѣкои отъ с. Радо билъ и на Нѣкой отъ с Царевикъ, но до сега още нищо не сж имъ дали. Отъ сръбритѣ работници предадени на сърбитѣ сж:Ничо отъ Летваръ, Никола отъ Теполица Селата Теполица, Трояци и Ракле не сж добри, затова тамъ трѣбва предпазливостъ.

МАЛЕШЕВСКО, отъ № 12, отъ 14.IV.1927 год Духътъ на населението е много добъръ. Като средство за въздействие е раздаване на безстопанствени имоти. По заповедь на властьта Св Кирилъ и Методи се отпразнува много тържествено. Всички си говорятъ [illegible] на мѣстното наречие Само близкитѣ на властьта се мжчатъ да опутрѣбяватъ по нѣкоя сръбска дума. Като предани на сърбитѣ се смѣтатъ: Иванъ Поповъ Кацарски, Кочо Ив Щърбевъ и Василъ Вилчовъ. Населението съ респектъ и уважение гледа на В.М.Р.О.

ПАЛАНКА, отъ № 112, отъ 12.IV.1927 год. Духътъ запазенъ но потуленъ Върху нрави ,обичаи, езикъ, пѣсни –никакво въздействие не се прави отъ сръбската властъ; съ редки изключения нѣкой младежъ да запѣе сръбска пѣсенъ. Българскиятъ говоръ у малкитѣ дѣца, които посещаватъ училищата, почва да се повреждa.

Запазенъ е спомена за миналитѣ черковни и религиозни борби, и за борцитѣ които сж взели участие противъ турската властъ; сърбитѣ обичатъ да слушатъ разкази за геройствата на нѣкои лица, проявени противъ турското робство, но това става отъ единични лица, които сж взели живо участие въ македонското опълчение прѣзъ 1912–13 год. а сега сж или въ контра чета, или въ селската милиция въ услуга на сръбската властъ.

Отъ останалитѣ тамъ лица въ града и околията нѣма популярни личности, понеже почти всички сж избѣгали въ България, а нѣкои въ Америка.

Въ околията нѣма исторически мѣстности, паметници и пр. и нѣма никакви легенди за тѣхъ.

Гробоветѣ на загиналитѣ борци револ ционери въ борбитѣ прѣди 1912 г сж запазени пръснати при другитѣ гробища селски или кой кждѣто е убитъ.

За сега всички сж съ потаенъ духъ и никой не смѣе да се прояви; отбѣгватъ разговори, отнасящи се до положението тамъ л или да споменатъ нѣщо въ полза на В.М.Р.О., но всички почти мислятъ, че това положение е врѣменно, затова всички понасятъ безропотно.

Има лица, които сж близки до властницитѣ, както въ града така и въ всѣко село, но сж много малко и мжчно може да се узнае дали предателствуватъ, а има и такива, които гледатъ да си напакостятъ единъ на другъ по частни разправии, та се клеветятъ на сръбскитѣ власти, че били въ услуга на организацията.

Предатели сж освенъ Насе Георгиевъ Козарски отъ с. Кръкля и Андонъ Китановъ отъ с. Дурачка рѣка и Йорданъ Мърнавски , братъ му Петъръ, Кирилъ Петровъ Айдамаковъ, Михо попъ Димитровъ Ценевъ– всички отъ града Паланка; отъ посочените лица граждани първитѣ двама много пжти сж проявявали симпатии къмъ сръбскитѣ власти, като сж говорѣли и ругаѣли на публично мѣсто всичко българско, като сж казвали на нѣкои изпитани селяни, честни борци: – Вие това що го знаете мина, да комитствувате и събличате населението по селата, заслужавате всички да бждете обесени" . Третиятъ Кирилъ п. Айдамаковъ е училъ въ Сърбия още прѣди 1906 год. и е билъ учитулъ въ сърбоманско училище въ града; той е единъ отъ най-опаснитѣ и лобки шпиони, сега председателъ на комитета „Черна ржка "въ Паланка, схщеврѣменно и учителъ. Четвъртиятъ Михо п. Д. Цановъ е схщеврѣменно и агрономъ, но сега е преместенъ въ Босна на схщата длъжностъ. Личи споредъ сведенията, че той е изгубилъ довѣрието на сръбскитѣ власти въ Паланка, поради мои нѣкои напомн вания /на информатора/ да се махне отъ тамъ.

Шпионитѣ въ града и селата могатъ да се прѣмахнатъ, но за сега по добрѣ е да се отложи, за да се запази създадената връзка съ пограничнитѣ села. Никакви културно-просветни организации не схществуватъ.

За борбата противъ В.М.Р.О. е образуванъ комитетъ „Черна ржка", съ председателъ по право офицеръ или околийския началникъ; до сега е председателствувалъ последниятъ, а помощникъ му е билъ Михо п. Д.Цановъ; отъ прѣд два мѣдеца последниятъ е заместенъ отъ учителя Кирилъ п. Айдамаковъ.

Членове на този комитетъ до преди два мѣсеца били свещеника Димит Ценевъ , Йорданъ Мърналевски, Коце Тамбурка , и Тодорчо Арсовъ – всички от града, и отъ по важнитѣ села по едно лице, та всички сж били 20 члена, безъ председателя.Имената на селянитѣ не може да се узнаятъ точно, защото отъ вр ме на врѣме ги замѣстватъ съ нови, а гражданитѣ сж постоянни; има 2–3 отъ гражданитѣ ,които още не се знаятъ.

КОСТУРСКО, отъ № , отъ . Духътъ на населението е отпадналь и почти не се проявява.Народнитѣ празници не се празнуватъ, нар ни пѣсни редко се пѣятъ и отъ денъ на денъ се забравятъ, а нови български пѣсни нѣма.До колкото има запазени спомени тѣ се пушкатъ тайно между четир очи и на вѣрни приятели отъ миналото и настоящето. Открито и публично обач

за миналото не се говори отъ никого, понеже въпреки всичко страхътъ не е изчезналъ. Съмнителни хора се срещатъ въ всѣко село и единъ отъ другѣ се пазятъ.

ЛЕРИНСКО, отъ № 21, отъ 27.IV.1927 год. Въ района на с. Петърско, Паталенско при разкопкитѣ въ една нива била намерена една плоча съ надписъ български: ЦАРЬ КРУМЪ, ЦАРЬ БОРИСЪ И АСѢНЪ. Тя била тежка около 500 клг. Обѣщавали да изпратятъ фотографическа снимка.

Въ Патале учителя каралъ дѣцата да му донасятъ по 5 драхми за картината на Сократа, за да се окачела въ училището. Почнали и на възрастнитѣ да забраняватъ да говоратъ български.

ЛЕРИНСКО, отъ № 1 отъ 20.IV.1927 год. Единъ бивъ андартски капитанъ /четнишки войвода/, родомъ отъ източна Македония въ една кръчма е пѣлъ мѣстни български пѣсни и нѣкой му забѣлѣзалъ защо пѣе български пѣсни. Той като го напсувалъ хубаво, му отговорилъ: „ Язъкъ че сме се борили за тѣзи незевенци; ядохме се помежду си, за да ни ядатъ главитѣ тия йорганъ-чоджукъ старо-гърцитѣ“. Много се мразятъ по между си мѣстнитѣ гърци и гърцитѣ отъ стара Гърция, както е пъкъ голѣма омразата между мѣстнитѣ и бѣжанцитѣ.

ГЮМЕНДЖА, отъ № 29, отъ 30.IV.927 год. Въ гюмендженско имало бѣжанци отъ станиманко, които сж говорѣли български. Българи въ Гюмендженско имало почти въ всички села, освенъ въ село Л бяхово, отъ което били изселени почти всички българи. Мохамеданитѣ сж се държали злѣ съ българитѣ, Старитѣ гърци сега сж се държали добрѣ съ българитѣ, но бѣжанцитѣ сж се държали злѣ.

СТРУМИЦА, отъ № 29, отъ 30.IV.927 год. Най-голѣмия илюминъ отъ Кулеминосъ Лефтеръ и Иванъ Ефтимови, въ Моносипитово Ванча Чоревъ и въ Макриово – Елданъ. Слѣдъ Кацарски най-голѣмъ пакостникъ е Панчо отъ Габрово.

ПРИЛѢПЪ, отъ № 91, отъ 30.IV.927 годъ Въ културно отношение нищо нова всичко си върви по старому; новото е само модата. Духътъ е напълно запазенъ, говора е български. Пѣснитѣ сж български народни и революционни. Обичаитѣ запазени старитѣ. Нищо ново не е възприето, нѣщо по вече ,повлияно е и на сръбскитѣ чиновници да говоратъ български. По кжщитѣ има стари български книги, които се четатъ отъ дѣцата. Голѣмо е любопитството на дѣцата къмъ миналитѣ революционни борби и щомъ щомъ научатъ нѣщо отъ тѣхъ тогава се чувствуватъ по горди и омразата къмъ сърбчтѣ се увеличава.

Открити предатели нѣма. И одния, които симпатизиратъ на сърбитѣ, а тѣ сж богатаитѣ, и тѣ сж знаменателни.

Лоши и опасни за населението въ града и околията сж: Вас. Трѣбичъ, Коменданта на града и Председателя на сжд- всички сърби.

Духътъ на селското население е напълно запазенъ, съ изключение на нѣкои ренегати: Йоанъ Г ровъ, отъ с. Витолица и Николе отъ с. Топлица; други случаи на ренегатство нѣма. Първиятъ е намразенъ отъ населението освенъ за предателството му но и за взятки, за които имало нѣколко дѣла заведени противъ него и сега билъ въ немилостъ. Вториятъ Николе билъ подълъ и не навсѣкждѣ излизалъ открито, а е гледалъ да се мушка и между българитѣ но населението го знае и го мрази.

Недоволството противъ сръбския режимъ се шири и въ сърбоманскитѣ села. Идеята за автономия си е пробила пжтъ и има здрави основи.

Отъ нелегалната борба се страхуватъ, но когато се говори за организацията съ благоговение слушатъ и само на нея разчитатъ.

СКОПИЕ-ПРѢШОВО, отъ №1/62, отъ 10.V.1927 год. Въ Прешово има всичко 4 семейства българи. Говоримия езикъ въ Прешово е турски и албански. Общината въ Прешово е само отъ сърби отъ Враня и Лѣсковецъ; сжщо и отъ всички учреждения чиновницитѣ сж сърби отъ тия градове. Повечето отъ младитѣ арнаути сж били нелегални и сж се криели изъ горитѣ. Войводитѣ имъ Юмеръ Юсеиновъ

ЦПА, ф 226 оп 1 а.е. 84

отъ с. Голѣмо Търново и Мезиръ Слейлановъ отъ с. Норча. Тѣ често сж имали престрелки съ жандармитѣ; въ продължение на 14 мѣсеца имало 18 жандарми убити, а ранени имало почти всѣка седмица. Понеже сръбскитѣ чиновници и страхари сж били голѣми рушведчии, тѣ много сж били наплашени отъ албанскитѣ нелегални.

ГЕВГЕЛИ, отъ № 44, отъ 30.IV.1927 год. Духътъ нафф старитѣ хора надъ 20 години е съвършенно запазенъ, но на младитѣ сърбитѣ доста сж повлияли. Пѣсни по улицитѣ и кафенетата се пѣятъ сръбски и мѣстни любовни, а въ кжщи при интимни вечеринки само български патриотически и други. За сега най-популярна била пѣсенѣта на покойния Тодоръ Александровъ. Почти всички сж вѣрни на националната кауза, но не се проявяватъ отъ страхъ. По свободно се държатъ гражданитѣ ..... Св. Кирилъ и Методи се празнува, но най-тържествено се празнува св. Сава. На тоя праздникъ цѣлото население присъствува отъ страхъ на наказание. Въ града има слѣднитѣ културно просвѣтни организации: „Омладина-Соколско“/ нашко, фудболно и Трезвеналикъ/ /въздържателно/дружества. Дружество „Омладина“ за сега се задоволява само съ пѣене въ черква/хоръ/ и когато почине нѣкой бѣденъ погребението става на тѣхни срѣдства. То брои около 30 членки момичета. Най голѣмо е фудболното. На всички тия дружества ржководителитѣ сж шовинисти сърби отъ стара Сърбия. Всички усилия употребяватъ, за да забрави младежѣта миналото; и действително съ устрояванитѣ на често вечеринки, седенки, утра и всевъзможни зрелища, доста сж забъркали акъла на младежѣта.

ПРИЛѢПЪ, отъ №91, отъ 14.V.1927 год. Пристигналъ въ Прилѣпъ на Велика сжбота, при първитѣ срещи съ познати е билъ посрѣщнатъ съ възгласа: „ Айде бре , кай сте, още нѣма да си дойдете, аманъ отъ овие гюпци. „Прѣзъ великденаималъ случай да види всички и да се среща и съ млади и съ стари. Отъ всичко това що видѣлъ и чулъ добилъ впечатлението и си идва съ убеждението, че сърбитѣ до сега не сж спечелили нищо и едва ли ще спечелатъ нѣщо и за въ бждеще. Една само опасностъ имало: младитѣ моми по липса на младежи граждани за женене поглеждали и флиртували съ сръбскитѣ офицери. и чиновници. Ако и това се премахнало опасностъ за посрѣбяване нѣмало. Населението градско и селско въ днешния режимъ виждало като нѣщо врѣменно преходно и се надѣвало, че скоро ще има автономия. Идеята за автономия имала здрава основа. Населението еднакво мразело и сръбския и българския режимъ. Сърбитѣ често пжти въ спорове сж използували лошото държане на българскитѣ войски въ Македония и изтжплението имъ при отстжплението. Казвали имъ: „ ако бѣхте българи, защо българскитѣ войски ви запалиха чаршията и я ограбиха? защо опожариха и ограбиха Кичево? Въ Европа знаятъ кои извършиха най голѣмитѣ жестокости презъ войнитѣ и пр. . .“

НАЦИОНАЛНИЯ ДУХЪ е напълно запазенъ; струвало му се като че ли българитѣ станали по жилави отъ нѣкога. Сега омразата къмъ ренегатитѣ била по голѣма и ги наричали „потурнѣци“, като всѣки се пазилъ отъ тѣхъ.

Всички и млади и стари мжже и жени си говорили на български, пѣели си български пѣсни и сж си живѣели съвсемъ раздѣлно отъ сърбоманскитѣ чиновници (Презъ великденъ имало съборъ вънъ отъ града- на чаира. Всички сж се веселили по старому - пѣсни хора поздравления по нашенски. Абсолютно нищо с сръбско не се употрѣбявало. Това е константиралъ и на съборитѣ: въ вторника на великденъ въ с. Салце и въ петъка въ с. Варошъ, кждѣто отивали и гражданитѣ. Великдена миналъ много весело и безъ никакви произшествия, въпреки че гражданството преживѣвало една голѣма парична криза. Общината била напълно въ рцетѣ на гражданитѣ българи, съ изключение на кмета, който билъ сърбоманинъ отъ охридско, нѣкой си Цвѣтковичъ.

КУЛТУРЕНЪ ПОДЕМЪ почти никакъвъ. Нищо не било направено за разхубавяване на града; рѣката не била регулирана и улицитѣ не подържани. Въ живота на хората нищо ново нѣмало, освенъ нѣкои млади, които идвали отъ Загребъ.

Културни нѣкакви сдружения нѣмало , освенъ двѣ спортни организации. На Великденъ имало мачъ фудболенъ между единъ прилепски клубъ и еденъ лерински. Леринчани нарочно дошли за мачъ и били бити. Всички леринчани били българи и сж говорили български.

Гражданитѣ и селянитѣ живѣли съ надѣжда, че скоро Македония ще бжде

свободна. Мразятъ сърбитѣ и съ подигравка гледатъ на тѣхъ и на всичко тѣхно . Нито пъкъ живѣятъ съ тѣхъ. И сърбитѣ сж се убедили вече/нѣкои отъ тия , които сж били тамъ/, че Македония не била сръбска.Не е видѣлъ български вѣстници тамъ.Прелѣпчани много скърбѣли, когато чуеле нѣщо лошо за тука и за В.М.Р.О. Молели го да каже , т.е да предаде тѣхната молба да престанели убийствата въ В.М.Р.О., а да се работело за освобождението на Македония.

За сжществуването на В.М.Р.О. въ града не чулъ нищо, но отъ студенти дошли за Великденъ на чилъ, че тѣ били организирани.

Отъ Прилѣпъ до Скопие пжтувалъ съ единъ запасенъ офицеръ сърбинъ. Между другитѣ разговори станало дума за емиграцията въ България. Сърбина поискалъ да научи точното число и когато му съобщилъ, че отъ сръбска Македония имало 250000 хиляди, а отъ [illegible] е отъ гръцка 350000 емигранти и бѣжанци сърбина останалъ очуденъ.

СКОПИЕ, отъ №116, отъ 16.V.1927 год. Духътъ сравнително е добъръ, като се иматъ предвидъ средствата, съ които си служатъ властитѣ ВРѢМЕТО Е НАЙ-ГОЛѢМИЯТЪ НИ ВРАГЪ. Всѣкждѣ кждѣто могатъ да се кажатъ братски думи ,духътъ на населението се проявява. Но най-добрѣ се проявява въ моментитѣ, когато се каже: „ нашитѣ и вапи„ или „тукашни и куфераши“.

Живота и различнитѣ интереси, които сжществуватъ въ днешното общество каратъ хората, пъкъ и завоевателитѣ да мислятъ така както стоятъ нѣщата, слѣдствие на което самитѣ сърби често пжти съзнателно или несъзнателно повдигатъ духа на населението. Нѣма да бжда обективенъ, ако не кажа и това, че често пжти настжпватъ моменти, когато духътъ на населението спада до минимумъ, но това сж редки случаи, предизвикани отъ общото състояние, въ което се намира душата на единъ поробенъ народъ.

Народнитѣ празници празнуватъ се като по рано и съ познатата тенденция. Св. Кирилъ и Методи празнува се официално, но безъ въодушевление, както по рано. Илиндень не се празнува като [illegible] националенъ праздникъ, но като обикновенъ черковенъ праздникъ. Сжщото е и съ останалитѣ празници.Народа се бои да празнува тия и други празници. Обаче никой безъ разлика на обществено положение, не е забравилъ споменитѣ, които възбуждатъ тия празници въ душата на наро народа.

Народнитѣ обичаи пазатъ се , обаче трѣбва една специална дѣйностъ,за да се запазатъ тѣзи обичаи. Обикновенитѣ народни пѣсни, които сж безъ националенъ характеръ пѣятъ се навсѣкждѣ, когато нѣма опасностъ да чуе властьта. Добрѣ е да се запазатъ старитѣ пѣсни, да не се позволяватъ да се посърбатъ и да се замѣстятъ съ чисто сръбски пѣсни, които почватъ да проникватъ въ масата.Азъ бихъ отишелъ по надалечъ и бихъ препорхчалъ напечатването на пѣснопойки съ чисто народни пѣсни, даже съ сръбски букви но чисто македонски български пѣсни, които биха се пѣли отъ наши хорове. Пѣснитѣ да се печататъ въ Белградъ, Загребъ и Скопие и разпространяватъ изъ Македония.

Една голѣма маса продължава да празнува именни дни, друга маса запазва стария видъ празнуване „пресвета“, а една частъ възприема сръбската „ слава“. Трѣбва да се поведе енергична борба противъ тия наши хора имотни и богати, които възприематъ „славата“. Да се [illegible] проучи напр. скопската „пресвета“, да се напише една книга и да се настоява да се задържи стария обичай а да се забрани приемането на „славата“ .

Както и въ другитѣ крайща въ Македония, бившитѣ борци въ черковната и национална борба почти не взиматъ никакво участие въ сегашната борба. Новото врѣме, новата борба си изработва нови борци, които се мжчатъ да поведатъ борбата, обаче условията сж много тежки; старитѣ борци сж вънъ отъ Македония въ изгнаничество, та липсватъ и опитни борци.

Интелегенция има , обаче тя е не дѣятелна, съ твърде малко изключение срѣдната класа е година за борба [illegible] тая класа трѣбва да се подтикне въ борба като се вербуватъ специални х[illegible] [illegible]изации [illegible]ежката от[illegible] е бъ[illegible].

ЦПА, ф 226 оп 1 а.е. 84

въ лицето на нѣкои свои членове има отлични момчета.

Въ Скопие ФФФФ за сега нѣма предатели, които да служатъ на властьта, с исключение на нѣколко тайни агенти, които за сега не сѫ опасни.

Въ Скопие има разни дружества:хуманитарни, културни, спортни, научни и пр.Има една тройка, на която за цѣла Македония е възложено да убива всѣкакъ български духъ, и да посърбява, това сѫ:Генералъ Иеремичъ, войникъ въ пълна смисълъ на думата, организаторъ, дълбоко проникнатъ отъ задачата, която му е възложена, голѣмъ българомразецъ, гордъ; скопския митрополитъ ВАРНАВА, и скоп ския жупанъ. Тѣхни помощници сѫ Велимиръ Преличъ,ФФ юристконсулъ въ жупанството който познава отлично положението и личноститѣ въ Македония и специялно Скопи Никола Сапунджичъ, кметъ , цинцаринъ, гъркоманъ, който се е вмъкналъ подъ кож та на първенци българи, като мѣстенъ човѣкъ, съ което злоупотрѣбява. При един разговоръ краля е казалъ:„ Азъ не ФФ се боя за Македония, до като тамъ има ВАРНАВА,/скопския митрополитъ/, генералъ Иеничъ и Вилдовичъ/скопски жупанъ/. Действително това е една опасна тройка, която работи системно ,за унищожени ето на българщината. Тази тройка трѣбва да се компроментира: освенъ Варнава, останалитѣ двама сѫ корумпирани.

Забранява се името българинъ да се споменава, не е позволена българ ска рѣчЬ, забранени сѫ всѣкакви организации, които могатъ да врѣдатъ на сръб ската кауза.

Пѣвческитѣ и спортни дружества сѫ смесени, обаче, българскиятъ елемен прѣодолява. Рѣководителитѣ трѣбва да бѫдатъ наши. Малко по вече тактъ и рабо та и тѫва ще се достигне лесно.

Населението се отнася апатично почти къмъ всички организации културни понеже ги счита чужди.

„Омладина“, като отдѣлна организация нѣма ,но всѣка политическа пар тия има своя „омладина“.

ПАЛАНКА, отъ № 82, отъ 14.V. 927 год. Духътъ е запазенъ и се потайват дълбоко въ народната душа; не се проявява обаче, поради силния тероръ.отъ вла ника или липсватъ случаи за да се прояви. Народнитѣ празници не се празн уват защото това не е култивирано. Сръбски пѣсни не се пѣятъ освенъ отъ младежитѣ върнали се отъ казармитѣ и то твърдѣ рѣдко .

ЛЕРИНСКО, № 1, отъ 17.V.927 год. Духътъ на населението е запазенъ и с проявява въ надѣждата, че това нѣма да остане това, че това положение ще се промени. Гледатъ съ антипатии къмъ поробителя. Гръцки не изучавътъ; младитѣ макаръ и да отиватъ на училище ,вънъ отъ него и въ кѫщи си говорятъ българ ски. Народнитѣ празници помнятъ се и се празнуватъ както е напримеръ съ св. Кирилъ и Методи и Илинденъ, но не официално. Правятъ си помежду визити, както по старому. Народнитѣ пѣсни и обичаи сѫ запазени. Пѣятъ се и революционни пѣсни; имало е случаи на веселие открито да се пѣятъ революционни пѣсни. Гръцки пѣсни не се пѣятъ и не желаятъ да ги учатъ. За сега най-популярни лич ности въ сердото сѫ Митре Колевъ и Петъръ Данга. На първиятъ гърцитѣ убиха баща му и братъ му. Споменитѣ за миналитѣ черковни и революционни борби сѫ запазени, както и за борцитѣ, съ които живѣятъ и ги храни надѣждата,че това положение нѣма да остане и очакватъ светло бѫдеще. Споменитѣ за историческит мѣстности и градища сѫ запазени. Малкитѣ дѣца запитвали родителя си да имъ разказва за минали спомени и разказитѣ на родителитѣ повдигали националния духъ и въ тѣзи крехки души. Вражеския гнетъ и омразата къмъ българитѣ се про явява въ недаване ФФвъзможностЬ да се издигне икономически. И това не е въ л ложение да сломи българския духъ. Ето напр. какво се прави: на българина не дава разрѣшително да сече строителенъ материялъ отъ гората, а гърка и безъ разрѣшение и безъ такси може да отсече. Родоотстхпници има, но има и младежи които могатъ да се справатъ съ тѣхъ стига за това да се дадатъ инструкции, а главно да има чета къмъ която да се прислонятъ, когато ги очи стятъ. Културно-просветни организации нѣма, защото и като сѫ се опитвали да създаватъ, понеже болшинството е българско и имъ се противопоставя тѣ не мо гатъ да вирѣятъ, Едно отъ културнитѣ прояви сѫ вечернитѣ училища, които сѫ

сх задължени да ги посещаватъ по възрастни отъ 25 години. Да се създадатъ такива училища вечерни български властьта не ще позволи.

ОХРИДЪ, СТРУГА, СКОПИЕ, КУМАНОВО, отъ № 48, отъ 17.V.927 год.

Въ Скопие като че ле населението е повирено съ положението си. Навсѣкждѣ по локалитѣ се говори по сръбски. Еснафътъ ако разбере ,че сте българинъ ще ви говори на неговото наречие, обаче се страхува да прояви българската си народностъ, може би отъ страхъ отъ шпионажъ.

Въ Куманово е сжщото. Единъ младежъ въ кафенето на въпроса колко население има въ града и какво е населението, каза че има българи и турци. Населението и тукъ си говори на своето наречие.

По цѣлата ж.п. линия Скопие- Тетово- Гостиваръ - Кичево - Охридъ низшия персоналъ,, а пф нѣкждѣ и началници на гари сх отъ мѣстното население, обаче всички говоратъ сръбски; само ако разбератъ,че сте българинъ, тогава страхливо и прѣдпазливо , почватъ да говоратъ на свое наречие.

Въ Струга населението си говори на свое наречие. Общинската властъ е въ рхцетѣ на стружани; Тѣ говоратъ на свое наречие примѣсено съ сръбски думи. Сжщото е и съ други служители, които не могатъ да се избавятъ отъ сръбското влияние. Населението не се страхуваше да се срѣща съ мене и ффффф изказваше негодуването си противъ сръбската властъ. и непоносимитѣ данъци, обаче за голѣмо съжаление младежьта отбѣгваше моята срѣща, още по вече отбѣгваше интелегенцията, отъ страхъ да не си навлече гнѣвътъ и подозрението на властьта. Този страхъ още по вече е усиленъ сега , когато сръбската властъ е уволнила нѣколко учители, а други служители е прѣмѣстило въ вхтрѣшностьна на Сърбия.. Срѣщнахъ се само съ единъ учитель и то на много уединено мѣсто и той много изплашено се узърташе. На моя въпросъ :какъ е положението? той твърдѣ лаконически ми отговори, че то е лошо ,че ги прѣслѣдватъ, уволняватъ, мѣстятъ и ми каза да сѣобща на надлѣжното мѣстовъ София нищо да не се прѣдприема за тамъ, защото били изложени на опасностъ и прѣслѣдване и че тѣ сами си знаятъ длъжностьта: да подържатъ духа на населението. Обаче отъ обстоятелството, че само единъ младежъ , Кленковъ, свършилъ свищовската търговска гимназия, дайде у дома да ме поздрави съ добрѣ дошелъ и да заговори за националностъ и политика, никой другъ не се обяви, а всички систематически отбѣгваха моята срѣща, дохождамъ до печалното заключение, че народа е изоставенъ самъ на себе си и че той самъ подържа своя духъ, до колкото може и разбира. Слѣдъ измирането на нашето поколение азъ не виждамъ нищо радостно за тоя край! Населението благодарение близостьта на езика скоро ще се посърби! Теророътъ, прѣслѣдванията, уволненията, мѣстенията, забраната на всѣка българска книга и вѣстникъ, ще допринесатъ за посърбяването на населението, а още по вече за това ще спомогнатъ сръбскитѣ училища, прѣзъ които сърбитѣ се стрематъ да прекаратъ младото поколение. Дѣцатат много добрѣ четатъ сръбски ,а български сричатъ! Трѣбвало би да се взематъ мѣрки да се влѣе животворна национална струя, ободрение и надѣжда въ душитѣ на младежьта, за да не отпадатъ духомъ и да не забравятъ миналото Тамъ има нужда отъ културна пропаганда. Старитѣ обичаи напълно сх спазени и населението пѣе народнитѣ си пѣсни.

Въ Охридъ населението е по будно, говори на свое наречие, изпълнява народнитѣ обичаи и пѣе народни пѣсни. Ръларски езикъ, книги и пѣсни строго сх забранени, обаче по кжщитѣ пѣятъ български пѣсни. Тенденцията въ българското население е къмъ старитѣ народни ффффффффффффффф пѣсни. По старитѣ хора държатъ за своя езикъ , обаче въ младежьта се забѣлѣзва извѣстенъ преломъ, особено въ ония, които заематъ държавна или общинска служба. Подемътъ въ младитѣ и крехки души се забѣлѣзва. Запитани дѣца въ отдѣленията какъвъ си, отговарятъ „сърбинъ“! Родителитѣ протестиратъ, но на дѣцата не се харесва тоя протестъ. По вече обичатъ да се наричатъ на ИЧЪ, отколкото на ОВЪ. Запитани дѣца какъ се казватъ /въ Пешени/ всички отгаварихa на ИЧЪ, само едно ффффффф въ прогимназията отговори на ОВЪ.

Изглежда, че терора за задушване на българщината въ всичкитѣ й прояви е по силенъ въ Охридъ, отколкото въ Струга и другадѣ. Това си обяснявамъ обстоятелството, че националното съзнание въ Охридъ е по силно и по мжчно вкоренимо , благодарение на славното минало и силната връзка съ живитѣ традиции и вѣществени паметници, които сх дълбоко вкоренени въ душата и сърцата на

тамошното население, като Самоиловата крепостъ, черквата св.Климентъ, неговитѣ свети мощи, духоветѣ на св.св. Климента и Наума, които сж оживѣли въ душитѣ и сърцата на тамошното население, и които подържатъ и подхранватъ духътъ на населението. Обаче слѣдъ измирането на нашето поколение, въпреки всички традиции, сръбскитѣ училища, нуждата отъ поминъкъ, закона за съществуване и самосъхранение, ще откаратъ въ забвение славното минало и ще произведатъ своя печаленъ ефектъ въ полза на сърбина. Близостьта на езикъ култура нрави сж най-опаснитѣ елементи на нашата народностъ и най-благоприятни условия за сръбски национализъмъ. Ако сърбитѣ бѣха по примирими и по толерантни , ако тѣ имаха мантелитета на хървати, словенци, далматинци, и позволеха да се отворатъ български училища по цѣла Македония, нашата народна кауза би пропаднала! Би имали училища и учители безъ ученеце. Народа, масата по мое мнение,пакъ ще изпраща дѣцата си въ сръбско училище., за да могатъ да ставатъ сръбски чиновници, учители, когато въ българскитѣ училища не ще намѣри никаква добра перспектива. Сърбитѣ сж добри майстори за национализиране и съ всичко ще подпомагатъ дѣцата на бѣдното население, което е голѣмото болшинство, докато българина е нехаенъ и скрижавъ и нѣма да подпомогне своитѣ дѣца дори съ моливъ! По мое мнение при една обособена въ отдѣлна областъ Македония, макаръ и подъ егидата на Югославия, ние бихме имали успѣхъ съ български училища. Български училища въ Югославия и въ „Южна Сърбия“ би имали сжщото значение, каквото иматъ българскитѣ училища въ Ромжния.

БИТОЛЯ, отъ № 1, отъ 19.V.927 год. Въпреки всевъзможнитѣ въздействия на сърбитѣ въ културно отношение, духътъ на населението е бодъръ.

ДЕБЪРЪ, отъ № 6, отъ 21.V.927 год.Освенъ пжтищата зъ Струга Гостиваръ и Кичево, друго нищо не се строи въ града и околията. Пжтищата бѣха и по рано направени още въ турско врѣме, а сжщо и въ българско, но сега само се поправятъ отъ войници, а нѣкждѣ и отъ населението атгария. Духътъ на населението е запазенъ, но мнозина за да вършатъ по лесно търговията си, макаръ и да пръзиратъ сърбитѣ, държатъ се съ тѣхъ. Прѣди присигането на Добрица Матковичъ въ Битоля населението публично навсѣкждѣ предъ сръбскитѣ власти е говорело ,че тѣ сж македонци, не желаятъ да ги управлява Сърбия и пр., но сега положението било много стегнато и всичко по събудено българско бѣло поставено подъ строгъ надзоръ. Нравитѣ и обичаитѣ напълно сж запазени, на всички опити отъ страна на сърбитѣ да вмъкнатъ нѣщо ново въ обичаитѣ на мѣстното население гледа се ФФ като като на нѣщо противовѣрско и покварено. ФФ

Въ града има дружество „НАЦИОНАЛНА ОМЛАДИНА“, съставено отъ мѣстнитѣ българи и нѣкои сръбски чиновници. Прѣдседатель на дружеството е ЙОрданъ Спировъ, бившъ секретарь на българското околийско управление въ Дебъръ. Той повече клони къмъ българитѣ отколкото къмъ сърбитѣ. Само той носелъ открита значката на дружеството, а останалитѣ членове носели закрито подъ палтото. Сжщо таково дружество имали албанцитѣ въ града. Стремежа на сърбитѣ е двѣтѣ дружества да бждатъ въ вражда , но по събуденитѣ българи и албанци виждатъ това и се стрематъ да бждатъ добрѣ.Тѣзи дружества сж създадени съществуватъ проформа, но нищо полезно за сърбитѣ не вършатъ.

Въ Албания българитѣ живѣели много свободно,безъ никакви преследвания. Въ село Кърчища имало албанско училище,кждѣто ходили и българчетата и учеле само на албански; официялнитѣ власти ги наричали българи.

ПАЛАНКА,отъ № 8, отъ 23.IV.927 год.Населението се чувствува много по лошо отъ турско, поради тежкия поминъкъ , голѣмитѣ данъци, непоносимия терорт , за това на всички очитѣ сж обърнати къмъ България. Председате лЬ на „Удружението противъ бугарски комита“ е Нине попъ Митевъ, синъ на попъ Димитъръ Деневъ.

ЦПА, Ф 226 оп 1 а. е. 84

ЛИЧНО ПОВЪРИТЕЛНО.

В Ю Л Е Т И Н Ъ

№ 1

по РАЗУЗНАВАНЕ отъ ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТЪ
на
В.М.Р.О.

КОЛОНИЗАЦИЯ.

ОХРИДСКО.Отъ № 5 отъ 27.I.1927 год.Колонисти нѣма.

КОСТУРСКО.Отъ № 4 отъ 27.I.1927 год.Колонисти:въ с.Ловарица - 9 кѫщи,Косиневъ - 18 кѫщи и всички се държали зле.

КОСТУРСКО.Отъ № 4 отъ 1.II.1927 год.Бежанци има отъ Кавка по всички села и градътъ,кѫдѣто е имало турци.Въ българскитѣ села има само въ с. Загоричани около 25-26 семейства,настанени по имотитѣ на изселилитѣ се българи.Отъ начало сж се държали много надменно и господарски,но следъ 2-3 сбивания улегнали сж.Отъ денъ на денъ усвоявали български езикъ,а дѣцата имъ отъ по-рано вече сж свикнали да говорятъ на български въ игритѣ съ селскитѣ дѣца.Не сж особено работливи.

Гостиварско.Отъ № 61 отъ 19.III.1927 год.Колонисти нѣма.

ТЕТОВО-ГОСТИВАРЪ.Отъ № 107 отъ 31.III.1927 год.Колонизация въ двѣтѣ околи нѣма.Властьта се чуди какъ да освободи нѣкои мѣста за мѣстното население,което е много гѫсто и не може да живѣе и прибѣрва съ разни средства за изгонването на турското и албанско население,което изъ своя страна не може да се изселва по заповедъ отъ Турция и успѣва да остава,като дава голѣми рушвети.

ПАЛАНКА.Отъ № 112 отъ 13.IV.1927 год.Колонизация нѣма.

МАЛЕШЕВСКО.Отъ № 12 отъ 14.IV.1927 год.Колонисти нѣма има въ Пехчево и Црѣвинецъ.

КОСТУРСКО.Отъ № 4 отъ 27.IV.1927 год.Колонисти има само въ турскитѣ села и тѣхнитѣ имоти сѫщо сж имъ ги взели.Въ Хрупища има около 450 души тракийци - добри и трудолюбиви.

ПРИЛѢПЪ.Отъ № 91 отъ 30.IV.1927 год.Освенъ чиновницитѣ сърби и сърбежницитѣ се българи,които и сега си останаха,колкото бѣха въ турско време, други сърби колонисти нѣма.

ГЕВГЕЛИЙ.Отъ № 94 отъ 30.IV.1927 год.Освенъ въ града и въ Горничето 14 семейства,всички отъ Черна Гора,други колонисти въ околията нѣма. На градскитѣ колонисти сж дадени съвършено малкоотъ имотитѣ на намиранитѣ се въ България бежанци,а на онія въ Горничето имотитѣ на изселилитѣ се турци.Преди войнитѣ това село бѣ чисто турско.Пришелитѣ се срѣщатъ съ чиновници и други сърби;мѣстното население набѣгва срѣщитѣ съ тѣхъ. Село Горничето е на 7 - 8 клм.сѣв.западъ отъ града - разположено въ политѣ на Кожухъ планина.Мѣрки за тѣхното изгонване немогатъ да бѫдатъ други,освенъ да отидатъ нѣколко въоржжени лица и ги сплашатъ.

ПАЛАНЕЧКО.Отъ № 82 отъ 14.V.1927 год.Колонисти нѣма.

СКОПИЕ.Отъ № 116 отъ 16.V.1927 год.Въ цѣла Македония има колонизирани около 1500 - 2000 колонисти,по-голѣма часть отъ тѣхъ сж сърби.

ВОЙВОДИНА.На колонизираните дадени сж ниви и ливади,а така сѫщо и селска мѣра.Раздадена е бегова земя,но има случаи,кѫдѣто е раздадена и земя собственость на нашитѣ селяни.Получаватъ материялъ за постройка на кѫщички ,обаче скромни.Получаватъ и малко добитъкъ и сечива на напляване Съ мѣстното население се държатъ въобще лошо.Заграбватъ имъ имота,даже и сѣното отъ ливадитѣ;крадятъ кокошки,пилета и дребенъ добитъкъ.

Не сх работливи.Не обработватъ земята,която сх получили,ани търсятъ служби по общини и градове,и земята имъ обработватъ нашитѣ селяни наполовина;пиятъ,блудствуватъ и разбойничествуватъ.Нѣма да останатъ понеже сх мързеливци и умиратъ отъ малария.Търсятъ да се гласува законъ възъ основа на който бихя могли да продадатъ това,което сх получили и да бѣгатъ нощно врѣме,безъ пашки,както и казва народа.

ЛЕРИНСКО.Отъ № 1 отъ 17.V.1927 год.Въ всѣки градъ и село има колонизирани и всички сх гърци.Семейства има многобно повече по селата и то въ онния села,кждѣта има земя за работа,т.е.най-вече сх въ полето.Дадени сх покрити и непокрити имоти и взети отъ българи,а тамъ дѣто има турци сх взети отъ тѣхъ.Даже ако въ колонизираното турско село съ гърци бежанци останатъ бивши давали и на българитѣ срещу известно възнаграждение.Пришълцитѣ се държатъ много враждебно съ мѣстното население; тѣ не сх никакъ работливи,поради което се създава едно по-добро положение за мѣстнитѣ българи,понеже тѣ работятъ ,а пришълцитѣ нематъ стремежъ къмъ обсебване,като ги мързи да работятъ.Имало случай да си продаватъ даденитѣ имъ волове,а нивитѣ да ги даватъ на българитѣ да ги работятъ и наполовина.Никакъ не сх се помирили съ положението да останатъ да живеятъ,понеже сх недоволни и винаги сѣтатъ да напуснатъ,ако имъ се даде възможность.Причината за да напускатъ е билъ терора и заплашването отъ нелегални хора / чети и др./.Тая мѣрка цела да укаже голѣма влияние при съществуващето недоволство,обаче при тая компактна маса сега тамъ е почти невъзможно за прилагане горната мѣрка.

ДЕБЪРЪ.Отъ № 6 отъ 21.V.1927 год.Колонизация нѣма никаква,защото нѣма работна земя.Семейството съ малки изключения е запазено.

СОЛУНЪ.Отъ № 37 отъ 1.V.1927 год.Сведения за останалото българско население въ гръцка Македония по околии и села.ПРИЛОЖЕНИЕ 13 СВЕДЕНИЯ.

СОЛУНЪ.Отъ № 37 отъ 15.V.1927 год.Свѣдения за настанените гръцки бежанци въ гръцка Македония по околии и села.ПРИЛОЖЕНИЕ 12 СВЕДЕНИЯ.

ЦПА, Ф 226 оп 1 а.е. 84

Б Ю Л Е Т И Н Ъ
№ 1
по РАЗУЗНАВАНЕТО отъ ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТЪ на В.М.Р.О.
РАЗУЗНАВАВЕ ПО КУЛТУРНОТО СЪСТОЯНИЕ НА - ЗА СЕМЕЙСТВОТО.

ПРИЛѢПЪ, отъ № 91, отъ 27.I.927 год. И майката и бащата въ семейството сж еднакво неподатливи на чужди влияния. Ако бащата поради контакта му съ чиновницитѣ въ учрежденията е принуденъ по нѣкога да си изкълчва езика, майката остава чиста. Сжщото е и съ дѣцата: тѣ учатъ сръбски езикъ и съ него си служатъ само въ училището, но на улицата и въ кжщи тѣ си говоратъ само български, защото, едно че майката,ако говоратъ сръбски не ги разбира,но и самитѣ тѣ разбиратъ че ффффффффффф не трѣбва да говоратъ сръбски, домъ тоя езикъ не е тѣхенъ. Родителитѣ сж принудени да си пращатъ дѣцата въ сръбскитѣ училища, защото други училища нѣма. А много родители задържали дѣцата си на дюкянитѣ.

ОХРИДЪ, отъ № 5 отъ 27.I.927 год. Отъ страна на сърбитѣ особено се насърчава оженването имъ за българки, като се смѣта, че такава българка омжжена за сърбинъ ще се посърби; че роденитѣ отъ такъвъ бракъ дѣца ще бждатъ сърби; че жената и дѣцата отъ такива бракове ще влиятъ на своитѣ близки въ посърбяването. Процента на омжженитѣ българки въ сърби е малъкъ; обаче много сж девойкитѣ, които биха били готови да се омжжатъ за сърби, особено ако последнитѣ иматъ извѣстно обществено положение, като офицери сждии, адвокати инжинери, агрономи или чиновници и т.н. Много отъ тия българки не даватъ значение на този на пръвъ погледъ дребенъ фактъ за запазване националностьта.Има случаи, когато такива българки омжжени за сърби, въ присъствието на съпруга си явно манифестиратъ националффффффффата си принадлежность. Нѣкои българки поради мизернитѣ си условия, мжжатъ се за сърби, като оставатъ и слѣдъ това добри българки. Дѣцата отъ такъвъ бракъ се чувствуватъ македонци или българи, обаче на родителитѣ си казватъ ,че сж сърби. На отправеното имъ запитване: ща си ти?отговарятъ на баща си че е сърбинъ,обаче ,за да кажатъ слѣдъ това тайно на майка си:„ мамо азъ излъгахъ татета“, амаъ съмъ македонецъ, българинъ“При такива бракове не може да има семе йно разбирателство. Частичното влияние на такива жени ии дѣца както и тѣхното влияние върху тѣхнитѣ близки и върху останалитѣ е безпорно.Семейството е запазено. Жената си остава другарка на мжжа. Бащата се уважава отъ дѣцата. Морала всрѣдъ семейството е запазенъ.

КОСТУРСКО, отъ № 4, отъ 1.II.927 год.Отношенията въ семейството не сж променени. Въ семейството се говори български на общо основание. Както казахъ обаче, по старитѣ отъ 25 години копнѣятъ за афтономия, когато това пъкъ младитѣ не ги вълнува. За сега като че ли всичко е оставено на спокойствие и никой не се интересува отъ народностьта и евентуални търпения на населението. Обаче населението чувствува, че сж подъ наблюдение и никой не смѣе открито да прояви каквато и да е свобода на мисли и действие.

ТЕТОВО - ГОСТИВАРЪ, отъ № 107, отъ 31.III.927 год. Макаръ и малко да сж сърбитѣ, като чиновници, офицери и учители, съ своитѣ разпуснати нрави и крайна неморалностъ, успѣха да повлиятъ на много градски семейства, а особенно на младежьта да имъ подражаватъ на живота. Опасно е че полека ще се зарази гражданството отъ тая болестъ. Селското население за сега още се държи здраво за старитѣ традиции на семейния моралъ.

По отношение родителската властъ надъ дѣцата, сърбитѣ до сега не сж успѣли да направатъ нищо. Родителската властъ е силна. И училището не успѣ до сега да я срази , и да скара родители съ дѣца. Дѣцата слушатъ родителитѣ си и изпълняватъ всѣкога желанията имъ. Но изглежда,че училището не се е турило за цѣлъ чрезъ дѣцата да влияе на родителитѣ въ национално отношение, защото както казахъ и по рано, българщината въ тетовския край се държи здраво. Младежитѣ, които отбиватъ военната си повинностъ въ Босна, Далмация, Словения и Хърватско, при офицери само сърби и при другари македонци, прѣдъ които офицеритѣ никога не отварятъ въпросъ за народностъ, връщатъ се при семейството си или както сж си отишли, а въ много случаи и като фанатизирани българи,

но въ никой случай като сърби; като така не знаятъ нѣщо ново въ живота.

ПАЛАНКА, отъ № 112, отъ 12.IV.927 год. Семейството е запазено въ първата македонска самобитность, съгласие пълно между съпруги, родители и дѣца.

Родителитѣ биха предпочели дѣцата имъ да останатъ даже неграмотни, само да не отиватъ въ сръбскитѣ училища, но прѣдъ видъ голѣмитѣ глоби и други морабни наказания сж принудени да изпращатъ дѣцатъ си въ сръбскитѣ училища, но има и изключенiя и то само въ града. Отъ града има по вече отъ 30 дѣца отъ двата пола на държавна степендия, изпратени въ Сърбия още прѣди 5-6 години въ разни училища да се подготвятъ и слѣдъ това сж назначени изъ крайща на Сърбия, Босна и др. Отъ тѣхъ много малка частъ сж на служба изъ Паланечка. Тѣзи, които свършватъ образованието си висши сръбски училища, когато си дохождатъ при родителитѣ си на почивка не упражняватъ никакво въздействие върху родителитѣ си. роднини и приятели. Има родители, които на свои срѣдства сж издържали дѣцата си да завършатъ по нѣкоя специялность, било въ Сърбия, Хърватско, Австрия, отъ които вече има три лекари и единъ инжинеръ, синове ва добри българи. Единиятъ е на частна практика въ Куманово, синъ на Харалампи Бояджийски, завършилъ въ Прага съ отличие, не похелалъ да остане на държавна служба. Вториятъ е лекарь въ градъ Скопие, още като ученикъ въ кюстендилската гимназия бѣ заразенъ отъ анархизъмъ, слѣдъ катастрофата прѣзъ 1923 година замина за Прага и тамъ завърши по медицина. Въпреки, че покойния му баща на врѣмето бѣдобъръ българинъ, но за сина му Тодоръ Апостоловъ не може да се каже ни добро ни лошо, защото въ родния си градъ е стоялъ около единъ мѣсецъ, държалъ се добрѣ, безъ да проявява нѣщо въ полза на сърбизма или обратно; трѣбва да се прослѣди какъ се държи въ Скопие.

Третиятъ е синъ на свещеникъ Харитонъ Димчевъ, свещенослужитель въ пограничнитѣ села Търново и Кадилово, скроменъ примирилъ се и врѣменно съ сегашното положение, и до сега си остава вѣренъ на каузата ни, синъ му е лекарь въ нѣкой градъ на Босна на държавна служба.

Йорданъ, синътна на добриятъ българинъ на града Веселинъ попъ Георгиевъ, който за негово нещастие не можа да запази дъщеритѣ си, които слѣдъ разпуснатъ животъ се ожениха за сръбски офицери и живѣятъ въ Сърбия, бѣ добъръ патриотъ; той завърши въ София въ 1915 година военното училище и взе участие въ голѣмата война като пионеръ офицеръ; презъ 1919 год. замина за Виена и завърши инжинерството едвамъ миналата година; въ Виена се е числилъ въ кръжока на федералиститѣ и е получавалъ издръжка отъ Влахова. Сега е инжинеръ въ Скопие Прѣзъ врѣме на стоенето му при баща си въ Паланка не е проявявалъ нищо въ полза на Влафовци и х. Риндовци и се е държалъ пасивно. Не се знае какъ се държи сега въ Скопие.

КОСТУРСКО, отъ № 4, отъ 27.IV.927 година. Въ първитѣ години родителитѣ сж били заставени да си служатъ само съ гръцки езикъ и е билъ наказванъ всѣки, който проговорвалъ български. Сега обаче това не се прави, а всѣки е свободенъ да си говори български и българския се налохи да се говори и на пазаря. Дѣцата както на улицата и при игритѣ си говорятъ български.

ПРИЛѢПЪ, отъ № 91, отъ 30.IV.1927 година. Семейството е запазено. Всички обичаи на свадби, кръщавания и умрѣли сж запазени. Влиянието на родителитѣ върху дѣцата е силно и за това тѣ сж запазени отъ асимилация.

ГЕВГЕЛИ, отъ № 44, отъ 30.IV.927 година. Най голѣмо внимание сърбитѣ сж обърнали върху младежьта, главно да имъ дадатъ езика си и да ги накаратъ да забравятъ миналото си. Въ голѣма степенъ сж постигнали това тѣхно желание. Младитѣ новсѣкждѣ се повдравяватъ сръбскиѣ, като имъ е фнушено, че тови, който не знае сръбски е простъ. Тѣ говоратъ сръбски не само по улицитѣ но и въ кжщи помежду си. Майкитѣ и бащитѣ се възмущаватъ, като говоратъ дѣцата имъ сръбски съ тѣхъ и сж влизали въ разправия съ синоветѣ си и дъщеритѣ си, като имъ сж казвали: „вънъ говорете сръбски, поне въ кжщи си говорете на нашия езикъ. Най голѣмъ дѣлъ въ това отношение иматъ сръбскитѣ възпитаници, които сж доби ли възпитанието си въ миналото въ Сърбия, като

като напр. главния учитель Стефанъ Тановичъ, отъ с. Богородица, евгелийско, неговата жена сръбкиня, и полицейския приставъ Христо х. Койковичъ, отъ гр Енидже-Вардаръ. Казармата до сега почти никакво влияние не е оказала на младежьта. Това се обяснява съ туй, че на по възрастни отъ 20 години не могатъ да имъ влиятъ.

ПАЛАНКА, отъ № 82, отъ 14.V.1927 година. Въздействие върху семейството нѣма. Запазени сх старитѣ традиции въ семейството. Съ голѣми глоби принудени сх да изпращатъ дѣцата си на училище. Врагътъ не е успѣлъ да прекрачи съ мръсния си кракъ светия фф прагъ на македонското семейство и неговото влияние да бѫде приложено резултатно само въ училището и казармата.

СКОПИЕ, отъ № 116, отъ 16.V.1927 год. Македонското семейство още е далечъ отъ въздействието на сърбитѣ. Македонеца по природа е ревнивъ и затворенъ въ своето семейство, освенъ за онзи кръгъ хора, на които има пълно довѣрие, тъй че поради тая негова черта сърбина мхчно може да проникне въ кѫщата на македонеца. Семейството трѣбва да се пази грижливо. Лоши опити правятъ онія, които се сродяватъ съ сърби. Народа ненавижда тия случаи, а сърбитѣ ги поощряватъ е желаятъ. Живота въ семейството е сѫщия, както по рано, съ изключение на семействата, въ които е проникналъ разврата и изневѣряването, както е случая съ браковетѣ съ сърби. Мхкътъ е по податливъ понеже е въ по честъ контактъ съ сърбитѣ, чрезъ разни дружества, войска и пр.

Афторитетътъ на родителитѣ е намалѣлъ за смѣтка на разюздаността на дѣцата. Селата още не сх засегнати. Сръбскитѣ свещеници и учители не се ползватъ съ симпатията на бащитѣ, понеже нѣматъ морални качества, съ които биха могли да импонираятъ. Основното образование е задължително, и дѣцата трѣбва да се изпращатъ въ училище. Населението отбѣгва вече църквата и училището, когато може Всѣки се бори както може. Но има халки случаи, кждѣто бащитѣ се боятъ да кажатъ на дѣцата си, че сх българи. Такива родители трѣбва да се укоряватъ и наказватъ

Дѣцата войници, възпитани въ казармата сх най опасния рушитель на семейството. За сега влиянието на войника, който еслужилъ не е голѣмо, но врѣмето и тѣхния брой може да бѫде опасенъ. Противъ това влияние трѣбва да се подеме системна борба.

ЛЕРИНСКО, отъ № 1 отъ 17.V.927 год. До сега врахеското въздействие върху стабилностьта на мак, семейство не се е проявило. Отношенията между бащата и майката сх добри и не сх се поддали. Отношенията между родителитѣ и дѣцата сѫщо тъй сх добри, както по рано. Врахеската властъ не е могла да въздейства за намаление авторитета на родителитѣ, а тапротивъ. На врахескитѣ училища родителитѣ гледатъ съ отвръщение и мѣркитѣ взети отъ тѣхъ сх , че постоянно напомнятъ на дѣцата си за миналитѣ борчески врѣмена и че сх българи. Въздействие върху семейството чрезъ дѣцата отъ училището и казармата нѣма. факта е следния: празницитѣ, както родителитѣ ,тъй и дѣцата ги празнуватъ по старія календаръ а не по новия. Само, че празнуването става въ кѫщи между дѣцата и близкитѣ роднини.

ДЕБЪРЪ, отъ № 6, отъ 21.V.927 г. Семейството, съ малки изключения е запазено. Семействата отбѣгватъ дружбата на сърбитѣ, защото мхжете мислятъ, че сърбитѣ като приятели въ семейството ставатъ такива, за да турятъ женитѣ въ кѫщетѣ си. Сѫщо и съ женитѣ: тѣ не щатъ сърбитѣ, защото мислятъ, че ще имъ изкъжатъ мхжетѣ. Дѣцата спремо родителитѣ се държатъ както въ турско врѣме.

Дружбата между момичетата и момчетата е по свободна отколкото въ турско врѣме. Докато по рано момичетата се криеха отъ момчетата, даже и като годеници не се виждаха, сега изоставиха тоя обичай, но това се дължи не само на сърбитѣ но и на българитѣ. Женитби редко ставатъ съ сърби и българи. Всичко за Всичко има около 4-5 такива между стражари ибѣдни момичета. На всѣка такава женидба се гледа отъ населението като врѣменна. Прѣди два мѣсеца единъ капитанъ родомъ отъ Куманово, се ожени за едно момиче, но у всичкиубѣждението е, че ще държи докато е въ Дебъръ, а послѣ ще я зареже.

ЦПА, ф 226 оп 1 а.е. 84

Лично – повѣрително.

БЮЛЕТИНЪ
№ 1
по разузнаването отъ Централния Комитетъ
На В.М.Р.О.

УЧИЛИЩАТА.

РАДОВИШЪ, отъ № 11, отъ 10.II.926 год. Въ основнитѣ училища дѣцата сж задължени по законъ да ги посещаватъ, а така сжщо и непълната прогимназия, която има само втори класъ. Учителския персоналъ се състои само отъ 4 учетели, 2 учителки и единъ главенъ учителъ./който е мѣстенъ гражданинъ и се казва Димитъръ Канаджиевъ–бившъ възпитаникъ въ духовната семенария въ Цариградъ/(Не всички учители притежаватъ завършено срѣдно образование.

Преподаванията и изпитванията ставатъ на сръбски езикъ и дѣцата се мъчатъ да отговарятъ на него. Само главния учителъ отъ врѣме на врѣме се поскарва на дѣцата на български езикъ. Той се държи много коректно и крепи националния духъ у дѣцата, само че въ много предпазлива форма, за да не го разбератъ другаритѣ му колеги. Вънъ отъ училището говора на дѣцата е на материния имъ езикъ. Въ врѣме на междучасията дѣцата говоратъ на материния езикъ,–нѣщо по вече и тѣхнитѣ другарчета –дѣца на сръбски чиновници сж научили български езикъ и ако нѣкое отъ тѣхъ не знае да приказва български ,То българчетата не го допускатъ да вземе участие въ играта имъ. Информатора разказва, че въ единъ празниченъ денъ, когато е наблюдавалъ една купчина дѣца, които си играели на улицата ,разправя слѣдния куриозъ: Всичкитѣ дѣца хриказватъ на български, по едно врѣме къмъ тѣхъ се приближилъ единъ сръбски чиновникъ и на сръбски езикъ се е обърналъ къмъ едно отъ дѣцата, като го е смъмрилъ ,че е минало вече обѣдъ, а то още не си е било отишло въ кжщи и продължавало да играе. Дѣтето обръщайки се къмъ своя баща добавило на чисто македонски диалектъ: «айде оди си ти, язъ сега ке дойдамъ, още малко има да си доиграемъ играта« Слѣдъ този разговоръ съ дѣтето , бащата се обърналъ къмъ горния информаторъ и му казалъ: Виждате ли ,Господине..... моето дѣте е станало цѣло радовишанче.«

Въ миналото населението на Радовишъ е било много ученолюбиво. Всички родители се надпреварваха кой по рано да изпрати дѣтето си въ Скопие или Солунъ, или Цариградъ за да придобие то срѣдното си образование, и Радовишъ макаръ да е малко градче, въ миналото броеше по вече отъ стотица свои учени хора съ завършено и незавършено срѣдно образование и по вече отъ 15 души съ университетско образование. Сега тази ученолюбивостъ съвсемъ е отпаднала и съ изключение на двама трима, които сж изпратили дѣцата си въ Щипската гимназия, днесъ никой не изпраща дѣцата си на учение. Слѣдъ задължителното основно образование, задържатъ дѣцата си при тѣхъ било въ дюкяна или ги даватъ на занаятъ, обаче забѣлѣжително е че [illegible] тѣзи дѣца отиватъ въ щипската гимназия не се намиратъ въ града, а чрѣзъ частни уроци се готвятъ и въ края на годината се явяватъ на изпитъ и училищнитѣ власти ги пропускатъ много лесно да минаватъ отъ класъ въ класъ, понеже забѣлѣзва се недостигъ отъ ученъ персоналъ. Градското училище въ Радовишъ се [illegible] посещава отъ 210 ученика, до като прѣтурско врѣме то се посещаваше отъ по вече отъ 300 ученика и при това горната цифра е само на книга до като фактически посещението на училището не е по вече отъ 120 – 150 дѣца . Въ околията училища има само 5 села, отъ които въ едното по липса но ученици се закри. Селата въ които има училища сж слѣднитѣ: Раклишъ , Орѣховица, Дукатино, Иннево, и Дедино. Въ Иннево училището се закри и учителката на това училище се числи къмъ градския персонал.

ГЕВГЕЛИЙСКО, отъ № 44, отъ 30.VI 1926 год. Въ града има сръбска прогимназия. Въ всички села има училища, учителитѣ сж сърби.

БИТОЛЯ, отъ № 3 , отъ 29.XII.926 год. До като имаше по напрежната конференция между разнитѣ националности, особено въ града Битоля, може да се ка

ЦПА, ф 226 оп 1 а.е. 84

може да се каже ,че учебното дѣло тамъ бѣ много по добрѣ поставено отколкото днесъ при сръбския режимъ. При тоя днешенъ режимъ когато нѣма конкуренция между отдѣлнитѣ националности, тукъ и когато вс ѣкаква отдѣлна инициатива е удушена отъ страна на сръбската държава, която като се старае да поведе всичко подъ общъ знаменатель/ съ една дума по скоро да посърби всички разни етнически елементи тукъ/ тя както навсѣкждѣ така и тукъ е рѣшила да ржководи образованието отъ година на година почна да открива разни учебни заведения. Макаръ броятъ на първоначалнитѣ училища тукъ да не е надминалъ числото 9, то обаче отъ друга страна броятъ на срѣднитѣ училища постепенно почва да нараства, напр. има една смесена държавна полукласическа гимназия съ 500 ученика, една духовна семенарич съ 500 ученика, която се отличава съ много обширни помещения, между които и единъ голѣмъ пансионъ, въ който се хранятъ безплатно много селски дѣца, които слѣдватъ въ гимназията, има сега скоро открита и една търговска академия, за която натоварена е битолската градска община да намѣри удобно мѣсто, за да се построи на държавни разноски на сума 2 милиона динара едно нарочно учебно здание за търговска академия, има 1 професионално училище подъ грижитѣ на сръбското женско дружество „КОЛО СРПСКИХ СЕСТРА“ /кръжокъ на сръбскитѣ жени/ между другото учи се и килимарство. Има и вечерни училища за неграмотни. Има и едно сиропиталище , единъ театъръ основанъ още отъ Абдулъ Кедимъ паша, съсипанъ прѣзъ врѣме на фронта и възобновенъ сега на последъкъ отъ сръбската държава и функционира редовно, обаче съ редовна субсидия отъ държавата. За забѣлѣзване е че днесъ сърбитѣ основаватъ на всѣкждѣ гимназии и то въ градове съвсемъ наблизо единъ до други, така напримеръ: въ Битоля гимназия, въ Ресенъ на 5-6 часа далеко отъ Битоля, VI класна, въ Охридъ пълна гимназия, въ Прилѣпъ сжщо. Макаръ и да има толкова срѣдни училища обаче образованието въ тѣхъ е доста слабо, защото нѣма достатъчно учителски персоналъ. Учителитѣ въ гимназиитѣ, семинариятa и търговската академия сж повечето отъ старитѣ граници/сърби/ повечето млади хора, стари нѣма/ не останаха / съ висше образование, още не опитни и вжтрѣ въ училището не сж отвикнали отъ националния сръбски навикъ псуването / иматъ и разновидни псувания /. Въ битолската гимназия има и единъ малъкъ учитель съ половина сръбско и половина българско образование, но съ български духъ и съ нѣкои отъ ученицитѣ отъ послѣдния класъ се съобщава и се издава за българинъ.

Въ първоначалнитѣ училища има и бивши екзархийски учители, отъ които нѣкои сж били ученици на пишущия тѣзи редове, но отъ национална гледна точка, понеже много се боятъ, слабо би подействали върху дѣцата да имъ кажатъ че сж българи, съ народа се държатъ благо, обаче не могатъ да го стоплюватъ, понеже се боятъ.

Относно броя на първоначалнитѣ училища въ турско врѣме.въ сравнение съ сегашното положение, изглежда,че днесъ има само 1/4 отъ онова що бѣ въ турско врѣме.

Отношенията на учителитѣ къмъ ученицитѣ винаги сж господарски и суровi , ученикътъ не може нито отъ благи обноски отъ учителя да се ползува, па нито отъ неговата наука, защото тя е много ограничена.

Отношения и връзки между учители и населението нѣма. Тия учители за това население сж чужди, а пъкъ и старание нѣма отъ страна на тия учители да се сближатъ съ това население.

Ученицитѣ и вжтрѣ въ училището и вънъ отъ него си говоратъ просто на български, освенъ въ класнитѣ преподавания, кждѣто сж задължени да се изразяватъ на сръбски.

Нѣкакви особени съврѣменни идеи, като толстоизъмъ, социализъмъ анархизъмъ и пр. нѣма; нѣма и отъ кждѣ да се пробуждатъ, но мажното е дѣто тайно се развива националнизма /и то македонизма/ съ идея за свобода и като че ли нѣкои да сж въ сношение съ нѣкои вънкашни ученически организации македонски.

Въ Битолската гимназия ученическитѣ кржжоци се проявяватъ: въ ученически дружества, гдѣто подъ ржководството на сръбски езикъ и литература си държатъ всѣка недѣля събрания ,гдѣто се развиватъ всѣка недѣля разни сказки.

сказки.

Учащитѣ схващатъ положението въ Македония като притеснително и нѣкои -по свестнитѣ и то отъ най горнитѣ класове, които тайно се намиратъ съ студентитѣ отъ Бѣлградъ, Загребъ и отъ други мѣста. Пишущия тия редове е ималъ възможностьта да види и нѣкои вѣстници на тънка хартия и възвания отъ страна на чуждестранни македонски сдружения до мѣстнитѣ гимназии.

Училищната неприятелска политика е така притеснителна, щото прѣди три години двама ученика отъ втория класъ на гимназията, които на Великата срѣда при разпущане на ученицитѣ поради великденската ваканция, отъ радость слѣдъ излизането на класния наставникѣ, който е съобщилъ че настжпва ваканцията, запѣха и то българска пѣсенъ, веднага директора на гимназията се явява въ класа и изключва веднага тия двама ученици отъ училището, което обстоятелство възмутило цѣлото гражданство.

Има училищни настоятелства , въ съставъ обикновено отъ по 4 души, които се избиратъ отъ мѣстнитѣ общински съвѣти и съ цѣлъ да се грижатъ за намиране помѣщения за училища и рапортиране на общината за набавяне на необходимитѣ предмети за разнитѣ училища.

Училищнитѣ настоятели не могатъ да иматъ нѣкакво въздействие върху хода на училищното дѣло, защото тая своя служба неохотно вършатъ и послѣ не сж нѣкои хора съ нѣкоя особена своя инициатива, а сж прости еснафи, които машинално подпадатъ подъ заповедитѣ на главнитѣ сръбски учители и на всѣкакви подобни началства. Училищнитѣ настоятелства не назначаватъ учителитѣ които се назначаватъ по препоржка отъ инспекторитѣ.

Другитѣ националисти въ мѣста около Битоля нѣматъ никакви училища /както по напрѣдъ/. Слѣдъ унищожението отъ страна на сърбитѣ , правата на мѣстнитѣ националисти да иматъ свои училища, имаше се голѣма надѣжда да останатъ поне училищата на американската религиозна мисия, обаче, и пасторитѣ КЛАРНЪ и МИРЧЕВЪ се изгониха като българофили, както и госпожицата МЕСЪ МЯТУСЪ и училищата се закриха безъ да докаратъ за ржководители и нѣкои не българофили, така напримеръ миналата година мисията ликвидира и съ построенитѣ си за тая цѣлъ здания, които продаде на държавата, за да послужатъ тия здания за разширение на духовната семинария, която въ случая е най близкия съсѣдъ на построенитѣ ффффффффффффффффффф американо - протестански училища. Мисията поиска да ликвидира и съ черквата, обаче, нѣкои отъ българскитѣ протестанти протестираха прѣдъ пратеника натоваренъ съ тая мисия, и който засраменъ си отиде, безъ обаче да продаде и това здание.

Относно католицитѣ още държатъ своитѣ училища и черкви, обаче, изглежда че и тия искатъ да ликвидиратъ съ своята пропаганда и почнаха да продаватъ частъ отъ своитѣ здания. Училищата имъ още функционератъ, обаче трудно, защото сръбскитѣ официални училищни власти постоянно имъ правятъ пречки въ програмата , която намиратъ непълна и нисъгласна съ държавата. При все това тия училища се крепятъ , благодарение на енергичното застжпване на за тѣхъ на французския посланикъ въ Бѣлградъ.

ПРИЛѢПЪ, отъ № 91 , отъ 27.I.927 год. Ученицитѣ отъ гимназията сж се държали отлично. Въ града Прилѣпъ е имало освенъ основнитѣ училища и прогимназията и една гимназия и едно педагогическо училище. Учителитѣ били по вечето отъ Сърбия. Нито единъ отъ бившитѣ екзархийски учители не е учителъ въ града. Нѣкои отъ тѣхъ сж назначени за учители въ селата, но въ послѣдно врѣме властьта вдигнала довѣрие отъ тѣхъ и за това били подъ строгъ контролъ и нѣкои били мѣстени въ стара Сърбия, Учителъ Миланъ Ацевъ , добъръ учителъ и о по добъръ българинъ прѣди коледа билъ изпратенъ на работа въ Сърбия. Много български села били безъ училища, а такива имало въ турскитѣ села напр. Канълари и др. Отношенията между учителитѣ и населението били хладни. Учителитѣ не сж възпитавали добрѣ ученицитѣ. Слѣдъ училището дѣцата били оставячи на родителитѣ . Дѣцата сж били задължени да говоратъ сръбски и въ кжщи и на улицата но понеже ник ой не ги контролиралъ , тѣ си говорили повечето на български. Възрастнитѣученици отъ гимназията сж били много здрави инадѣжни ученици.. Училищната организация не е извѣстна. Други училища освенъ сръбскитѣ нѣ

ло . Чужди мисии и пропаганди , тоже нѣмало.

ОХРИДЪ, отъ № 3 отъ 27.I.927 год.

А) Най голѣмо внимание е обърнато къмъ училищата. Тамъ на младитѣ ученици и ученици имъ се внушава ,че сж сърби. Фалшификацията на историята е оправдано.

б) На учащата се младежъ не се допуска да се казватъ че сж българи, нито да четатъ български книги. Иначе очаквало ги изключване отъ училището.

Домакински и професионални училища.
Тѣ сж безплатни.

Вечерни училища.

Селата .
Особено внимание се отдава на селата . Прави се всичко възможно за задоволяване нуждитѣ му. Аграрната реформа има за задача да подобри положението му. Основанъ е въ гр. Охридъ пансионъ за селскитѣ ученици при прогимназията.

УЧИЛИЩЕТО,

а) учащата се младежъ въ своето грамадно болшинство се чувствува българска. Вънъ отъ училището и между антрактитѣ приказватъ си на български, на мѣстното наречие. Съ силно българско съзнание сж слѣдващитѣ въ скранство студенти и ония измежду тѣхъ, които сж слѣдвали и завършили образованието си въ сръбски училища,

в) българскитѣ учители официално се казватъ сърби, а въ частни разговори-сълби, македонци или българи.

Въ тия училища отъ части се притъпява националното чувство . Започва да се създава схващане че сърбитѣ месятъ доброволно да посърбятъ населението тамъ

За неграмотнитѣ открити сж вечерни училища.

Селата си оставатъ здрави крепости на българщината. Тукъ най слабо е влиянието, въпреки аграрната реформа. Чрѣзъ пансиона може да се очаква известно влияние. Но зависи дали ученици ще продължаватъ образованието си и бждатъ послѣ въ контактъ съ други македонски българи отъ една страна и до колкото въ тоя пансионъ би се успѣло да се замъгли националното имъ съзнание, отъ друга страна а така сжщо и отъ тѣхната има спасобностъ да могатъ да се самозапазватъ . Влиянието на охридската и домашната имъ срѣда не може да се отрече.

Сръбскитѣ училища въ Охридъ се смѣтатъ като чужди, открити сж всички стари училища . Учителитѣ въ болшинството сж сърби . Между тѣхъ има мѣстни сърбомани, хървати и двама българи , единия отъ тѣхъ е Симеонъ Костовъ , а другия е щипчанинъ -послѣдния е завършилъ висшето си образование въ Бѣлградъ. И двамата добрѣ се държатъ съ населението. На учащата се младежъ е тежко отъ робското положение. Училищнитѣ власти особено слѣдатъ за поведението и държанието на ученицитѣ и ученичкитѣ . Има двѣ турски училища , въ които сж които на турски се прѣподава вѣроучение и турски езикъ . Довършва се и турската гимназия.

ТИКВЕШЪ, отъ № 34, отъ 3.II.927 год. Всички училища сж запазени. Не сж отворени ,обаче, всички щѣли да ги отворатъ .Повечето учители сж черногорци и сърби. Български учители нѣма . Въ Кавадарци има прогимназия до IV класъ.

КОСТУРСКО, отъ № 4, отъ 1.II.927г Училищата не сж на завидно положение и висота . Въ всѣко село има основно училище , а въ града Костуръ непълна гимназия. Селскитѣ учители сж мѣстни хора , но има голѣма частъ и отъ тѣхъ

бѣжанци. Първитѣ години учителитѣ бѣха си поставили за цѣлъ да отвикнатъ мало и голѣмо да не приказва на български , дѣцата подлагали на инквизиция, възрастнитѣ наказвали ги на глоба / но това не траяло много ,1-2 години безъ особени резултати/. Сега е забранено подъ страхъ на тежко наказание да се каже нѣкому „булгаросъ". Дѣцата освенъ въ класъ прѣзъ врѣме на преподаванията или на общи игри подъ ржководството на учителитѣ говорятъ гръцки, а прѣзъ всичкото останало врѣме говорятъ свободно български .Учителитѣ се назначаватъ и плащатъ отъ държавата . Въ една учителска сбирка се препоржчало въ българскитѣ села да се изпращатъ и бѣжанци за учители, които да се заселятъ като мѣстни тамъ .

СТРУМИЦА, отъ № 61, отъ 18.III. 927 год. Въ училищата учителитѣ повечето сж българи фанатизирани сърби, ученецетѣ вънъ отъ училището говорятъ български и често си пѣятъ Ботеви пѣсни. Между дѣцата и семейството единъ духъ има – духъ на скорошна свобода.

ГОСТИВАРСКО, отъ № 61, отъ 19.III.927 год. Училището е сръбско , по рано бѣше българско . Учителитѣ сж отъ Стара Сърбия, има всичко единъ учителъ и една учителка, а отдѣленията сж 4.

На турскитѣ села като Звегоръ и др, сърбитѣ не позволяватъ да иматъ турски училища , но и сръбски нѣма ,защото турцитѣ не желаятъ . По българскитѣ села насила подържатъ сръбски училища.

ТЕТОВО-ГОСТИВАРСКО, отъ № 107, отъ 31.III.927 год.Въ Тетово и Гостиваръ има по една гимназия и по 2-3 основни училища, а въ всички села основни училища, съ по 1-2-3-4 учители, споредъ голѣмината на селото и броя на ученицитѣ.

Учителитѣ и учителкитѣ сж отъ мѣстнитѣ сърбомани, редко отъ Стара Сърбия и още по редко , тукъ таме по нѣкои села сж остнанали отъ екзархийскитѣ учители. Имената както на еднитѣ така и на другитѣ не знае информатора. Сърбитѣ и сърбоманитѣ въ морално отношение сж доста паднали , а това влияятъ и на населението . Могатъ да се използватъ за всичко . Нито единъ отъ тѣхъ не е измѣнилъ на ницията си и на идеалитѣ си. Освенъ въ селата ,въ които още въ турско врѣме имаше учители сърбомани , сърбитѣ откриха училища и въ всички турски и албански села, които сж длъжни да изпращатъ дѣцата си да се учатъ на сръбски езикъ, освенъ вѣроучението , което имъ се преподава на турски отъ турчинъ, ако има такъвъ. Учителитѣ се държатъ много кротко съ ученицитѣ. Избѣгватъ да зачекватъ национални въпроси.Не упражняватъ какъвто и да е тероръ надъ тѣхъ. Изобще съ нищо не искатъ да дадатъ на дѣцата да се споменава за онова , което е било въ миналото. Така внимателно се държатъ не само въ българскитѣ села но и въ сърбоманскитѣ. Въпреки всичко, дѣцата пъкъ вънъ отъ училището си говорятъ на мѣстно наречие. Като свършатъ основното си образование, по нагоре не продължаватъ , забравятъ и това малко сръбски , което сж научили въ училището . Съ една дума влиянието на училището е съвсемъ слабо. Но ако не се вематъ мѣрки да се поощрава апарата къмъ сръбската наука и култура, опа но е , че полека лека съ течение на врѣмето, тѣ ще се наложатъ на населението което има слабо национално съзнание. Въ тоя далеченъ край не сж успѣли да стигнатъ никакви идеи които сж завладени останалия свѣтъ. Нитоф пъкъ нѣкой с опитва да сѣе новитѣ идеи и то между учащата се младежъ. Ученицитѣ може да се каже ,че нѣматъ почти нѣкакво какво годе схващане по македонския въпросъ, как то и тѣхнитѣ родители.

Училищнитѣ настоятелства сж петочленни, назначавани отъ общинския съветъ и се състоятъ отъ председателъ – кмета, секретарь – главния учителъ, касиеръ единъ отъ общинскитѣ съветници и двама селяни като членове. Настоятелст та се занимаватъ само съ обзавеждане училището.Учителитѣ се назначаватъ напр во отъ инспекцията. Централната и ржководителна личностъ е главния учителъ и като така винаги въ съмнителнитѣ български села , въ които още българския ду е бодъръ за главни учители се пращатъ отъ Стара Сърбия изпитани патриоти сърби.

Чуждестранни мисии и училища въ двѣ околии нѣма. Първоначалното образование е задължително . Тая задължителность много строго се прилага само спрямо българитѣ , а съвсемъ слабо спрямо сърбоманитѣ. За неизпращане дѣтето на училище родителитѣ се наказватъ съ голѣми глоби, бой и затворъ.

КРИВА ПАЛАНКА, отъ № .... отъ 12.IV.927 год.Въ града има основно и II класно ~~ффффффффф~~ училище, по селата има основни училища въ Дурачка-рѣка, Хадилово, Търново, Подраженъ, Търговище, Радовница, Германъ, Дълбочица, Петърлица, и Модживякъ, всички учители по селата сх чисто сърби съ образование IV отдѣление и слѣдвали подготвителенъ едногодишенъ курсъ за цѣлѣта въ Сърбия.Обучението се води въ чисто шовинистиченъ духъ. Въ града учителитѣ сх всичко 7 души, отъ които 4 мжже и 3 жени, само една учителка и единъ учитель сх отъ града. Директора Топевъ е родомъ отъ Куманово, фанатикъ, върлъ и старъ сърбоманинъ , билъ е въ бѣгство въ островъ Корфу прѣзъ врѣме на войната. Нѣма нито единъ бившъ екзархийски учитель.

Въ селата : Коноинци, Църцория, Луке, Очутъ, Градецъ, Гиновци, Радибушъ, Ототщица, Псача и Ранковци сх закрити старитѣ екзархийски училища ново открити има само въ селата: Хадилово, Дурачка-рѣка, Модживякъ, , а селата Германъ ,Търговище, Радовница, бѣха прѣди 1913 год. подъ Прешовската околия а слѣдъ Балканската война сърбитѣ ги предадоха подъ Паланечката околия, за да я засилятъ съ повечето сърбомански села. Въ училището дисциплината е много строга и безъ милость се наказватъ тѣзи ученици, които не се стараятъ да свикнатъ

на сръбския езикъ, а спрѣмо тѣзи които сх свикнали до нѣкждѣ да говоратъ , похвали голѣми и обещания, че щѣли да ги прѣдставятъ за награди и да завършатъ на държавна степендия до край образованието си. По улицитѣ дѣцата говоратъ на домашенъ езикъ, но почва постепенно да се разваля. Понеже нѣма по горни класове и възрастни ученици, то проява въ нищо нѣма, сжщо така нѣма никакви ученически кржжаци. Подъ влиянието на родителитѣ имъ ученицитѣ въ кжщи си запазватъ напълно националния духъ.

Прѣзъ 1926 год. има вече открити и вечерни курсове които се посещаватъ отъ 15–20 годишни младежи и то само въ селата: Дурачка рѣка, Хадилово, Търново и Псача, въ тѣхъ се предава история , география, доказване, че Македония е сръбска , за сега тѣзи курсове сх преустановени. Всички училища се посещаватъ насила и съ голѣми глоби. При училищата по селата има и училищни настоятели съ по 4 члена и 1 прѣдседатель назначавани отъ училищния инспекторъ съ нищожни права, подборъ се не прави на лицата, но все се гледа да сх по близки и довѣрени на властьта. Никакво въздействие за сега.

КОСТУРСКО, отъ № 4 отъ 27 априлъ ~~хххх~~ 1927 год. Училището служи за главното и единствено мѣсто сега кждѣто постепенно се насажда гръцки духъ у младото поколение, което слѣдъ 20–30 години мжже да говори български , но не ще може да се чувствува българско. За училищата каквито има въ всички села се обрѣща сериозно внимание и се правятъ голѣми жертви отъ страна на потисницитѣ. Нѣма никждѣ учитель съ заплата по малка отъ 3–4 хиляди драхми мѣсечно. Въ Костуръ има не пълна гимназия. Тукъ има маса случаи да се пращатъ дѣца отъ селата на степендия. Въ училищата не се говори нищо за българския народъ– как че ли такъвъ не сждествува и се величае всичко гръцко.

ЛЕРИНСКО, отъ № 1 отъ 27 IV 927 год.Въ село Пхтеле учителя накарвалъ дѣцата да му донасятъ по 5 драхми за картината на Сократа , за да се окачила въ училището.Почнали и кая въ зрастнитѣ да забраняватъ да говоратъ на български

езикъ .

ЛЕРИНСКО, отъ № 1 отъ 20 IV 927 год.Гръцки училища се отварятъ редомъ Въ по голѣмитѣ села ффффффффтѣ има постоянни училища съ 3-5 учители. често пѫти такъвъ е мѣстния шефъ на селската милиция и 1-2 отъ подчиненитѣ му. Цѣлата програма се състои отъ четене бѣседи на гръцки и изучаване на гръцки езикъ и писмо. Което дѣте знае да издекламира предвиденитѣ въ курса стихове или да разкаже нѣкоя приказка, то се счита че е свършило отдѣлѣнието и обратно. Голѣми срѣдства се изразходватъ за поощрение въ изучването на езика: подаръци благоволения , отлагания, опростяване на наложенитѣ глоби и др.Младежитѣ и възрастнитѣ отъ 18-35 години всѣка вечерь отъ 8-10 часа сѫ длъжни да посещаватъ бѣседа и да се учатъ на гръцки езикъ.Подлагатъ ги на изпитъ и ги глобяватъ за неуспѣхъ. По старитѣ жени и мѫже тоже сѫ длъжни да посещаватъ въ празнични дни черквата , гдѣто свещеника или пѫтующия даскалъ държи рѣчь за величието на Елада и нищожеството на варваритѣ. Гдѣто нѣма училища 2-3 пѫти седмично отива подвижния учитель и събира дѣцата и младежитѣ за да ги обучава на гръцки.На ученицитѣ мадки и голѣми е забранено на публичини мѣста да говоратъ на другъ езикъ , освенъ на гръцки .Отсѫствува ли нѣкой ученикъ за всѣки часъ по 50 дръхми глоба.. При повторно отсѫтствие 100 драхми , при трето 300 драхми и затворъ на родителитѣ. Въ градъ Солунъ има специяленъ курсъ за подвижни учители и съ специялна програма за УЛИНИЦАТОРСКИ УЧИЛИЩА, чиято програма предвижда :обучение въ говоръ , четмо ,писмо, гръцка история, гръцка география и заучаване гръцки приказки, пѣсни декламации, малко смѣтане и нищо друго.

Напослѣдъкъ сѫ създадени дружества за гръцка пѣсень, елинска атлетика и театрална трупа. Всички тия сдружения иматъ за задача да обиколятъ македонскитѣ градове и да сѣятъ елинизма, Голѣми суми има предвидени за младежи отъ Македония , които сѫ показали успѣхъ въ усвояване на гръцкия езикъ. Такива се изпращатъ на степендия въ Стара Гърция. Тамъ се изпращатъ и младежи които се оказватъ невъзприемчиви къмъ гръцката култу ра ; по вече не и училища а въ казармитѣ или на държавна работа реквизиция.

ГГД Г МЕНДЖА, отъ № 29, отъ 30 IV 1927 год. На всѣкдѣ има гръцки училища.

ПРИЛѢПЪ , отъ № 91, отъ 30 IV 1927 год. Училищата сѫ сръбски . Никакви други инородни училища не сѫществуватъ . Въ града учителитѣ въ гимназията и учителската школа сѫ сърби отъ Стара Сърбия , а въ първоначалнитѣ училища имало и мѣстни хора , бивши учители, но все отъ онія - иневравновесенитѣ, Не въ всѣко село има училище . Селскитѣ учители били бивши български такива, но имало и сърби . Недовѣрието къмъ българския учитель било голѣмо и затова въ послѣдно врѣме жупана Матковичъ наредилъ за увольнението имъ . Никакви нови идеи нѣма . Ученицитѣ що ъ напуснатъ училището / прогимназията / и постѫпятъ въ гимназията се чувствуватъ вече като българи и ги вълнуватъ македонскитѣ борби.

ГЕВГЕЛИ, отъ № 44, отъ 30 IV 927 година. Съ изключение на нѣкол ко села навсѣкдѣ има открити училища . Въ града има основно съ 5 учители ; прогимназия и непълна гимназия - 6 класъ съ около 12 учители.Освенъ тѣхъ има и вечерни търговски курсове , подържани отъ държавата и Раднишка школа, която освенъ теория преподава се и бѣла бродерия и шиене бѣлъо. Първото се посещава отъ момчета , броя не надминава 30, а въ второто около 40 момчета . Всички учители съ изключение на Стефанъ Таневичъ сѫ отъ Сърбия. Раднишка школа на се спира въ преподаване само на момичета, а сѫ били записвани и жени членки на това училище , може да се мисли , че такивато училища сѫ дѣло на нѣкакво дружество , което презъ 1925 година е имало сбирка на членкитѣ , дошли сѫ жени отъ Бѣлия и други градове ито Сърбия , сѫщо и отъ Кавадарци, Неготинъ на Вардара . Споредъ говореното като че ли въ Гевгели се е състоялъ окржженъ конгресъ

Тъкмо въ тази Раднишка ффффф школа младежитѣ и момичетата се вербуватъ въ сърбизма. Екзархийскитѣ учители на учителска служба нѣма. . Има такива и то съвсемъ малко, на общинска служба. Отношенията на учителитѣ съ ученицитѣ не сж лоши. Сърбитѣ умѣятъ да забъркватъ акъла на младитѣ, а тѣзи съ населението и до днесъ не сж добри. Изключение може да се направи за нѣколко само семейства отъ които на първо мѣсто седатъ : Х. Накови, Григоръ Йосифовъ, Хр. Андреевъ, и др. Ученицитѣ въ училището, на улицата говоратъ на сръбски, а кжщи сжщо сръбско мешано съ български мѣстенъ диалектъ. На първо мѣсто по численостъ стои дружеството Раднишка школа, фудболното , Скопското. Други националистически училища нѣма, нито частни чуждестранни такива.

ПРЕШОВО, отъ №1762отъ 10.V.927 год. Въ с. Прешово има само едно основно училище до IV отдѣлѣние съ двама учители единъ сърбинъ и единъ турчинъ. Въ училището говоримия езикъ е сръбски. До трето отдѣлѣние дѣцата още не знаятъ добрѣ сръбски , но въ третото отдѣлѣние почватъ да говоратъ , а съ свършването на IV отдѣлѣние тѣ вече говоратъ чисто сръбски.

КРИВА- ПАЛАНКА, отъ № 82, отъ 14.V.1927 год. Основни училища въ Дурачка-Рѣка, Търново ,Градецъ,Можднвяни, Търговище, Радовища, Подържи конъ. Въ Псача научни курсове за 15-20 годишни, но безрезултатни . Въ Полжа 2 гимназиялентъ класъ съ директоръ Тошевъ. Селскитѣ учители сж сърби: голѣми шовинисти , често пжти едва ли сж завършили 4-о отдѣлѣние , развратници, безъ всѣкакъвъ морал пъ предаватъ сръбска история и география. Населението избѣгва да дружи съ учителитѣ. Учителитѣ се стремятъ да влиятъ върху езика на ученицитѣ, като даже прибѣгватъ и до бой, ако приказватъ на мѣстно наречие. Ученицитѣ като дѣца, които не могатъ да устоятъ на влиянието на учителитѣ ще се поддадатъ на тѣхното влияние.Вражеската училищна политика цѣли да може чрезъ училището поколението което минава презъ него да получи удовлетворѣние по ония въпроси , които сега спѣватъ посърбяването . Училището съставява сега най важната областъ въ действията на сръбската пропаганда и трѣбва да се знае че училището най много е направило за затвърдяването на сегашното положение на сърбитѣ въ Македония. Училищното настоятелство се състои отъ 5 души – 1 председателъ и 4 члена , назначавани отъ окржжния училищенъ инспекторъ . Възможно е въздействието върху училищното настоятелство , но това нѣма значение , защото то се заключава само съ домакинската работа , но не и съ съществената училищна работа. У чебното дѣло се ржководи отъ окржжния училищенъ инспекторъ .

ЛЕРИНСКО, отъ № 1 отъ 17.V.1927 год. Състоянията на училищата сж почти първобитни –основнитѣ/ особено по селата/кждѣто има само основни . Въ по голѣмитѣ центрови села има и прогимназии. Въ градоветеѣ като Леринъ Костуръ имало и непълни гимназии мжжки и девически .Въ Леринъ има пълна мжжка гимназия . Специални училища и курсове въ околията нѣма . Учителитѣ сж отъ Гърция, бѣжанци и старитѣ гъркомани учители и учителки . Екзархийски учители нѣматъ .4. Всѣкитѣ по рано сжществу щитѣ , училища не сж открити , а сж създадени центрови такива , кждѣто отиватъ отъ 2-3 села.5. Отношенията между учителитѣ и ученицитѣ сж били ффффффф лоялни . Налагатъ глоби ако не си пращатъ дѣцата на училище . Съ голѣмо желание не отиватъ , но подъ страхъ на глобата . 6. Отношението между учителитѣ и населението не сж симпатични ; учителитѣ се стрематъ да се сближатъ но родителитѣ отбѣгватъ, като много не се интересуватъ за успѣха на дѣцата си . 7. Въ училището държането на ученицитѣ е коректно , но вънъ отъ него е небрежно .Вънъ отъ него бѣлгалчетата помежду си и вънъ въ кжщи говоратъ български –македонски. 10. Учащитѣ схващатъ положението за преходно и се надѣватъ на външно влияние и на В.М.Р.О. за освобождение,чрезъ училището и казармата , като съ това се цѣли да се измѣни националния духъ. Срѣдствата сж били : глоби и заплашвония да не говоратъ български . Ако нѣкой ученикъ или ученичка се чуе да говори български , глобяватъ родителитѣ наказватъ се съ сваляне на поведение и др. 12. Училищни настоятели по селата матъ, а се назначаватъ учителитѣ отъ града/ владиката или училищната инспекция/.14. Освенъ ромжнски училища другитѣ националности нѣматъ . Ромжнски училища иматъ въ селата : Невеска, Неговянъ , Бѣлкаменъ и др. , кждѣто сж въ голѣма компактностъ цинцаритѣ.15. Чуждестранни училища въ Костурско и Лернинско

нѣмало, а въ ххххххх други околии нѣма. Не сж оставенинякакви надписи върху българскитѣ имоти, въ отдѣлни случаи има запазени скрито прибрани отъ добри българи разни книги и пр.

СКОПИЕ, отъ № 116, отъ УК.Л.УЗЕС год. Сжществуващитѣ училища далечъ не могатъ да се сравняватъ съ некогашнитѣ български такива въ Македония.Нито има некогашнитѣ ученици, нито некогашнитѣ учители да оставимъ настрана идеалитѣ на некогашнитѣ учители и учинци.Подготовката на учиницитѣ е сжщо така срѣдна. Има 14 основни училища . Срѣдни: мжжка гимназия, педагогическо училище /смѣсено, женска гимназия, търговска академия/ гимназия / още непълна. Вѣчерни занаятчийски училища. Недѣлно училище. Факуртетъ историко - философски непъленъ. Женски стопански училища . Общината издържа осонвнитѣ училища , бюджета е около 1000000 динара. Невъзможно е да се изброятъ имената на всички учители. Въ болшинство сж сърби има и нѣколко руси и нѣколко хървати. Сърбитѣ сж националисти. Сърбитѣ сж националисти , особено по старитѣ . Въ морално отношение не може да се каже , че притежаватъ качества , каквито ххх трѣбва да иматъ за задачата която имъ възлага сръбската държава. Има даже нѣкои личности какъвто е фърлуничъ които въобще не би трѣбвало да бждатъ учители и възпитатели(.Всички учители въ срѣднитѣ училища нѣматъ университетско образование. и потрѣбнятъ стажъ. Понеже министелството на просвѣтата не назначава мѣстни хора за учители за сега.нѣма нито единъ македонецъ -българинъ учителъ въ гимназиитѣ, макаръ да имаме младежи , които да могатъ да взематъ тия мѣста. По голѣмата частъ отъ учителитѣ принадлежатъ къмъ демократическата партия. Всички стари училища сжществуватъ има и нови здания на турскитѣ основни училища сжщо сж ангажирани за училища.Скопската община похарчила 5000000 динара за едно основно училище на което зданието още не е готово , но общината мисли да го продаде на държавата и да създаде за сжщитѣ пари 5 основни училища. Отношенията на учителитѣ къмъ ученицитѣ общо взето добри , но омразата на учителитѣ къмъ ученицитѣ - македонци често пжти видно се проявява. Ученицитѣ у дома говорятъ на своя диялектъ , сжщо и на двора когато играятъ усвоили сж по нѣкоя сръбска дума.Въ идейно отношение ученицитѣ сж много назадъ : анархизма почти непознатъ , социализма слабо познатъ .Учителитѣ строго слѣдатъ каква литература четатъ ученицитѣ. Трѣбва много да се работи между младежьта Много и много , понеже врѣмето може да изличи всичко , което ни завѣщали народнитѣ борци.Въ това направление трѣбва ползотволна и енергична работа . Денационализирване на мѣстното население , фанатизирване на младежьта , ругаене на всичко българско , фалшивикация на историята и факти . Употрѣбяватъ се всички позволени и непозволени срѣдства и мѣрки:литература, сказки , екскурзии, подаръци, увеселения, черква, религия, властъ и пр. ипр. Има училищни настоятелства за основнитѣ училища. Настоятелитѣ сж избираеми и изъ между тѣхъ има и мѣстни хора .Върху училищнитѣ настоятели може да се въздействува . Учителитѣ се назначаватъ отъ страна на министерството . Нито една нация нѣма свое училище , освенъ евреитѣ и едно френско-сръбско училище , въ Скопие. Евреитѣ иматъ свои черковни училищни общини . Въ всѣко основно училище има по 5-6 учители. Въ гимназията има 20-25 учители / задължителни часове 14-15 заедно съ хонораритѣ до 24 седмично . Девическата гимназия 15-20 учители , търговската гимназия 8 преподаватели, педагогическата училище 20-25 учители, Висше 10-15 преподаватели - професори доценти . Вечернитѣ занаятчийски ххх у-ща сж общообразователни и неофициялии . Учители отъ 3-5. Търговската гимназия 120-140 ученика . Мжжката гимназия 400-500 ученика . Педагогическото училище 180-250 ученика занаятчийски вечерни 80-120. Въ градъ Скопие има три вечерни занаятчийски училища.

БИТОЛЯ, отъ № 1, отъ 19.V.927 год. Въ Смилево сж направени нови училища обаче не сж били посещавани отъ дѣцата.

ДЕБЪРЪ, отъ № 6, отъ 21.V.927 год. Въ града има IV класно училище/ по рано III класно българско / Половината отъ учителитѣ сж бивши екзархийски учители , другата половина отъ Стара Сърбия. Отношенията между екзархийскитѣ у-

чители и сръбскитѣ сх повечето отъ омразни . Никакво довѣрие нѣматъ помежду си и гледали всѣчески да си напакостятъ помежду си. Екзархийскитѣ учители се държатъ добрѣ съ населението въ когото иматъ напълно довѣрие, изказватъ се и подържатъ имъ напълно духовета, а въ когото нѣматъ довѣрие не казватъ нито добро нито лошо. Съ изключение на единъ екзархийски учитель Несторъ Поповъ, който е посърбенъ, останалитѣ сх дабри българи.Несторъ Поповъ е подиграванъ и презиранъ и отъ учителството и отъ населението . Учителитѣ се назначаватъ отъ Сърбия. Училищни настоятели има отъ мѣстнитѣ жители , но нѣматъ никакво значение и властъ а само за идея.Между ученицитѣ отъ дебърското население и такивато отъ сръбскитѣ чиновници сжществува омраза, която се изразява помежду имъ съ названията „ сръбче“ и „бугарче“, „македонче“ и пр. Освенъ горното училище има и стопанско шиваческо училище за момичета ржководено отъ сръбкини учителки , но се посещавало много слабо . Едвамъ се набирали 10 ученички.

ЦПА, ф 226 оп 1 а.е. 84

ЛИЧНО ПОВѢРИТЕЛНО

БЮЛЕТИНЪ

№ 1

ПО РАЗУЗНАВАНИЕТО отъ ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТЪ

на В.М.Р.О.

ПРОИСШЕСТВИЯ

РАДОВИШЪ. Отъ № 11 отъ 10.II.1926г. СМИЛЯНСКА АФЕРА. Още по миналата година прѣзъ октомврий явила се около Смилянци нѣкаква чета. Тя имала свиждание съ нѣкои селяни, които сж били въ услуга на четата, било по отношение на храна, било въ организационно отношение. Селянинътъ отъ сжщото село Атанасъ Тренчовъ, називаемъ още Тасе Тренчовъ прѣдава това на властьта и послѣдната възбужда цѣла афера, като арестува почти цѣлото мжжко население на селото. Родолюбиви граждани, които сж имали влияние прѣдъ бившия околийски началникъ Иванчевичъ и бившия жупанъ Марковичъ сж успѣли да склонятъ главно жупана да се потуши аферата и да се пуснатъ на свобода арестуванитѣ селяни. И дѣйствително аферата била закрита и селянитѣ освободени, обаче съ дохаждането на сегашния жупанъ въ Щипъ и сегашния околийски началникъ МИЛАНЪ НИКОЛИЧЪ тя била подновена.

Поради кланетата въ с. Гарванъ, жупана МАРКОВИЧЪ е билъ посѣщаванъ отъ доста много европейски журналисти, които сж го интервуирали по горния въпросъ. По тоя случай жупана билъ поставенъ въ неловко положение и той е хвърлилъ вината на нѣкой полковникъ, като е отказвалъ да е издалъ заповѣдь за горнитѣ кланета. Тѣзи родолюбиви граждани сж узнали това положение и въ срѣщитѣ си съ него не сж прѣставали да му напомнятъ и да му се прѣдставляватъ, като доброжелатели, че ужъ тѣ не желаятъ въ Европа и навсѣкждѣ хората да иматъ мнѣние за него, че той е способенъ само да извършва ХХХХХХХ кланета и да създава афери. И вѣроятно жупана отъ тѣзи ласки и "доброжелателства"

е закрилъ аферата. Обаче сегашния началникъ, който прѣдставлява отъ само себе си единъ хитъръ и алченъ за пари полицай, съ съгласието на сегашния жупанъ подновява аферата. Въ ареста има 24 души между които е и самия прѣдатель ТАСЕ ТРЕНЧОВЪ. Арестуванитѣ сж били подлагани на голѣми изтезания и мжчения. Така напримѣръ двамата синове на селянина ГОГИЦАТА сж били обесвани /безъ да ги омъртвява цѣли два дена, за да признаятъ това което властьта желае. На други поставяли подъ мищцитѣ горещи яйца и т.н. Самопризнания ХХХХХ въ ната смисълъ отъ нѣкои сж направени, обаче взаимно оклеветяване н

ЦПА, Ф 226 оп 1 а. е. 84

Въ една беседа съ началника, чули отъ него, че той намѣрява да повдига афери и по други села изъ околията и за да получи разрѣшението на по висшитѣ власти, повдигналъ е своитѣ акции чрѣзъ слѣдния случай: Свещеника отъ сжщото село занася на началника 35 лири ефективъ, които да СЕ ДАДАТЪ НА адвокатина, който ще защищава затворницитѣ. Началника прѣдставлява тѣзи пари прѣдъ по висшитѣ власти, като дадени му, като рушветъ и понеже той отказалъ да ги приеме, прѣдлага да се внесатъ въ държавното съкровище. Чрѣзъ тази игра началника е прѣслѣдвалъ главно слѣднитѣ двѣ цѣли: 1/Да придобие благоволението на по висшитѣ власти и слѣдователно да не бива възпрѣпятствуванъ въ пъкленитѣ му намѣрения за нови афери по другитѣ села и 2/Когато поради тѣзи афери ще ограбва населението, никой да не вѣрва на тѣхнитѣ оплаквания, понеже единъ пжть той е спечелилъ довѣрието на човѣкъ, който не взима рушветъ.

Затворницитѣ сж били посѣтени въ затвора отъ щипския народенъ прѣдставитель ВЛАДЕ ПУЗДЕРЛИЕВЪ. Добрѣ ще бжде ако по нѣкакъвъ начинъ се съобщи на г. Пуздерлиевъ да се застжпи гдѣто трѣбва за участьта на тѣзи нещастници. Говори се че затворницитѣ ще ги носятъ въ Струмица да ги сждятъ по закона за защита на държавата прѣдъ тамошния първостепененъ сждъ". Домашнитѣ на затворницитѣ били съ намѣрение да продадатъ каквото иматъ: овце, кози, говеда и пр. , за да събератъ пари за адвокатитѣ.

Всички издирвания да се научи и чуе отъ кого е била прѣдвидителствувана тази чета или да се чуе името на нѣкой невиденъ нашъ човѣкъ, който е придружавалъ четата оставятъ безрезултатни. Никое име не е посочено, а това показва, че такова име и на властьта не е посочено, било отъ прѣдателя, било отъ затворницитѣ.

ПРИЛѢПЪ. Отъ № 91 отъ 27. I. 1927 г. Особени происшествия нѣмало освѣнъ арестуването на ЙОРДАНЪ ТРАЙЧЕВЪ ГЕОРГИ МАЙКОВЪ, прѣданъ отъ нѣкой шпионинъ велешанинъ , че билъ въ свръска съ ВМРО и че сж му намѣрили писмо съ компрометирующе съдържание.

ОХРИДСКО. Отъ № 5 отъ 27. I. 1927 г. Кмета на с. Коселъ прѣзъ есеньта бѣ раненъ изъ засада. Трѣляно било прѣзъ нощьта, когато отивалъ по нужда въ двора отъ кжщата му. Той по рано билъ заплашванъ отъ околийския началникъ. Другъ пжть въ една Коселска кръчма трима стражари публично били казали, че ние ще убиемъ кмета ви. Веднага съобщено това кмету, послѣдния излѣзълъ срѣдъ селото и далъ нѣколко тревожни сигнали. Заплашванъ билъ задѣто не се отказвалъ отъ кандидатурата за селски кметъ, или при наличностьта на кандидатъ отъ окол. н-къ, нѣкой си сърбинъ, бившъ стражаръ въ сжщото село и ожененъ за коселка и за дѣто приелъ отпослѣ на служба Огняновъ.

КОСТУРСКО. Отъ № 4 отъ 1 .II. 1927 г. Отъ двѣ години насамъ происшествия нѣма. По рано е вѣрлувала разбойническа банда отъ мѣстни хора, които сж вършели обири , но сега нѣма.

КРАТОВО. Отъ № 110 отъ 17.II. 1927 г. Отъ четницитѣ които се прѣдадоха въ сражението при Бучишки, единия отъ тѣхъ умрѣлъ въ затвора а останалитѣ трима души били освободени и сж си по кжщитѣ.

Заловения четникъ въ Кратово ВИКЕНТИ АНАСТАСОВЪ осжденъ билъ на 4 години и лежи въ Скопския затворъ.

ЦПА, Ф 226 оп 1 а.е. 84

Р Ѣ С Е Н Ъ . Отъ № 1 отъ 26.II.1927 г.Жупана Гарванския кърволокъ отъ друга страна даваль слѣднитѣ строги нареждания :а/за България абсолютно никакви паспорти да не се даватъ б/всички мѣстни учители, чиновници да се замѣстватъ съ такива отъ Сърбия, а мѣстнитѣ да отидатъ тамъ, които искатъ. По поводъ тази наредба мнозина чиновници прѣдпочели да се уволнятъ, нежели да заминатъ. в/За Америка, които заминаватъ никой да не дава на разнитѣ агенти повече отъ 170 долара за пътенъ билетъ; всички които заминаватъ за странство обѣзателно да се явятъ прѣдъ него лично; д/смѣнилъ окол. н-къ въ Рѣсенъ, също и въ други околии това тъкмѣлъ да стори; е/въ никого нѣмалъ довѣрие, той самия за най дребната административна работа разпореждалъ. строго държалъ приставитѣ и стражаритѣ, никому не давалъ да шавне, както по рано що сж били привикнали съ мѣстното население; ж/ по негово нареждане е застрѣлянъ КРЪСТО ЛЕОНДОВЪ, деиски, когато сж го връщали вързанъ отъ изслѣдване. Това се знаело поне отъ населението и ставало дума на разни тълкувания. Гражданитѣ сж били доста изполашени отъ този родъ мѣрки, които е далъ жупана. Сжщия е наредилъ и друга една куриозна мѣрка--всички граждани да отиватъ празднично врѣме въ черква, който не отива - глоба.

р П Е Т Р И Ч К О. Отъ № 99 отъ 10.III. 1927 г.Въ с.Саветъ Демиръ Хисарска околия е станалъ кървавъ инцидентъ между мѣстни и пришелци отъ Мала Азия. Отъ двѣтѣ страни има жертви. Трима убити отъ мѣстнитѣ и двама отъ пришелцитѣ.

Л Е Р И Н С К О. Отъ № 10 отъ 21.III. 1927 г.Въ Гръцка Македония имало слухъ, че ще припжтува нѣкаква анкетна комисия и поради това въ Леринско излѣзнало по селата сждия да пише хората че сж гърци съ "евангелска клетва". Заплашватъ ги да се казватъ българи или Македонци съ наказание както онния които бѣха миналата година въ Кожани.-Гръцкитѣ бѣжанци грабѣли нивитѣ и биели безразборно селянитѣ, подобно въ турско врѣме; имъ се заканвали днесъ утрѣ ще ви изпждимъ отъ тукъ, вие сте паливулгари. Властьта описвала добитъка и това тревожело населението. Голѣми изтезания имало отъ учителитѣ върху ученицитѣ да не говорятъ български, също и върху възрастнитѣ. Въ с. Горничово жандармерийско отдѣление вършело ужасни прѣследвания на селянитѣ поради нѣкакво донесение, че тѣ сж давали храна на комититѣ. Търсѣли сж по кжщитѣ да не е прикритъ Григоръ Горничевчето, ужъ е билъ тамъ, а той си е тукъ на работа.

ДЕМИРЪ ХИСАРСКО. Отъ № 39 отъ 25.III. 1927 г.Въ с. Саденъ ,Демиръ Хисарско е станало сбиване между прѣселницитѣ отъ Мала Азия и мѣстнитѣ жители за имоти тамъ. Имало убити трима мѣстни, а отъ пришелцитѣ двама ранени. Мѣстнитѣ жители на селото сж българи. Подробности по цѣлата случка, както и имената на убититѣ не се знаятъ.

Д Е Б Ъ Р С К О . Отъ № 6 отъ 25.III. 1927 г.Отъ единъ мѣсецъ насамъ българското население въ Дебъръ е било тормозено, като всичко по събудено е било полагано на разпитъ относно връзкитѣ на населението или частни лица съ ВМРО.

Лицето Яковъ Апостоловъ употрѣбило всички срѣдства и дало всички гаранции за да дойде въ София само за 10 дена, за да си уреди нѣкои търговски работи, но не му позволили. Говорило се е и между населението въ Албания и въ Сърбия, че Албания дала нота на сърбитѣ, да имъ отстжпятъ Дебъръ, Струга и Призренъ.

В Е Л Е С Ъ. Отъ № 108 отъ 26.III.1927г. Миналата година слѣдъ убийството смъртьта на нелегалния МИЛАНЪ, родомъ отъ с. Крайница, арестувани сж били селянитѣ му ИВАНЪ ... и осжденъ на 3 год. затворъ и Андонъ ... и Стоянъ... осждени по на 7 год. затворъ.

ГОРНА ДЖУМАЯ. Отъ № 98 отъ 28.III.1927 г. Въ малешевско за сега изтезания нѣма.

О Х Р И Д Ъ. Отъ №5 отъ 30.III.1927г. Охридскитѣ гражданки: Благуна ТеоФилъ Кическова, Николина Кическова, Васа Димко Савева и Хрисанта Талева искали съ пасапортъ за идване въ България при своитѣ дѣца. Обаче Охридския срѣдски началникъ, отказалъ да имъ даде по прѣдлогъ, че сърбитѣ не били въ добри отношения съ България; но синътъ на Хрисанта Талева щѣлъ да ходи въ Битоля да иска пасапорти отъ Битолския жупанъ.

Т Е Т О В О Г О С Т И В А Р Ъ. Отъ № 107 отъ 31.III.1927 г. Освѣнъ за грабежитѣ извършени отъ албанскитѣ качаци и разбойнически банди, за други происшествия не се знаели и не си чуватъ.

П Е Т Р И Ч Ъ. Отъ № 99 отъ 31.III.1927 г. Избѣгналитѣ опасни трима разбойници на 23.III отъ затвора ЕДИ КУЛЕ, Солунския затворъ сж били открити въ мѣстностьта на Бутковскитѣ ормани при ЛАГАДИНА и обсадени отъ една дружина войска сж били и тримата избити; въ завързалото се сражение е билъ раненъ единъ войникъ и въ послѣдствие откаранъ въ една болница въ Солунъ.

П Р И Л Ѣ П Ъ. Отъ № 91 отѣ 31.III.1927 г. ЖУПАНА МАТКОВИЧЪ веднага слѣдъ идването си свикалъ на конференция всички окол.н-ци и др. администр. чиновници. Какви нареждания имъ е далъ точно не се знае, но между другитѣ нареждания били и тия : 1/никакви мнения и ходатайства за издаване паспорти на желающи да пжтуватъ въ България да не се даватъ, защото чрѣзъ такива хора комитета билъ въ връзки съ вжтрешностьта; 2/искалъ отъ тѣхъ да бдятъ и да слѣдятъ за ВМРО. Той билъ увѣренъ че ВМРО имала своитѣ разклонения въ неговата Жупания. Пасапорти вече прѣстанали да издаватъ. Желающитѣ такива трѣбвало да се яватъ лично при Матковича, който много любезно ги посрѣщалъ, но и любезно имъ отказвалъ пасапортъ за България; други такива отказвалъ на двама човѣци отъ Рѣсенско за Гърция. Общото впечатление въ Прилѣпъ било, че Кръсто Леондевъ билъ убитъ по нареждане на МатковичъВъ Прилѣпъ много скърбѣли за Леондевъ, защото прѣдполагали че той билъ пратеникъ на ВМРО въ Битоля съ задача да устрои убийството на Поповичъ и др. Жупана Матковичъ живѣе въ жупанията си /учрѣждението/; тамъ всѣкиго посрѣщалъ и никога не излизалъ и билъ добрѣ пазенъ. Единъ день въ Прилѣпъ арестували Методий Алѣксевъ ЛепавцевъЗащо билъ арестуванъ не се знае, но чувало се, че слѣдъ него щели да арестуватъ и други около 20-30 души. Арестуваното лице е единственъ синъ, нъ много разглезенъ, на единъ добъръ патриотъ и прилѣпчанинъ Алѣкса Лепавцовъ , касапинъ. Послѣдния търговецъ на едъръ добитѣкъ изгубилъ всичкото си състояние, а синъ му се отдалъ на разваленъ животъ. Арестуванията прѣди двѣ години дойде и тукъ прѣзъ Албания и тукъ лжеше че билъ гоненъ отъ сърбитѣ, защото срѣлялъ на нѣкой сърбинъ , авъ сжщность избѣгалъ отъ баща си.

И Ч Е В О. Отъ № 62 отъ 4.IV.1927 г. За турския рамазанъ народния

прѣдставитель ТРЪПКОВИЧЪ издѣйствувалъ отъ властьта да се изпра-
ти по едно топче да гърмятъ вечерьта.Такива били изпратени въ О-
хридъ и Кичево.Нѣкои младежи отъ Кичево запалили една бомба въ
топа и той се пръсналъ на парчета.Въ Охридъ сжщата такива младе-
жи успѣватъ скришомъ да натъпчатъ много барутъ въ топа.Вечерьта
турчина който щелъ да го пали и той турналъ единъ пакетъ,безъ да
разбере че той е пъленъ и когато го запалилъ топа се пръсналъ и
убилъ самия подпалвачъ.

П Р И Л Ѣ П Ъ.Отъ №91 отъ 8.IV.1927 г.На кмета отъ с.Троянци-Ни-
коле,бившъ ржководителъ на с.Топлица,били обѣщани 6,000 динара
за залавянето на четницитѣ отъ четата на П.Пашата.Така сжщо сж
му дали и орденъ"св.Сава",който го държалъ въ кжщи на стѣната о-
каченъ.Прѣди не много врѣме въ Кавадарци-Тиквешко имало аресту -
вани нѣкои наши хора,защото пѣяли български пѣсни;но кои сж аре-
стуванитѣ именно не се знае.

П А Л А Н К А .Отъ № 112 отъ 12. IV. 1927 г.Сега отъ извѣстно
врѣме не се констатиратъ убийства;насилствени обезчестявания
много рѣдко,но отъ властьта не;населението е запазило морала.Гра
бежи ставатъ въобще при обиски по селата,отъ съмнителни лица, и
то най вече отъ лица отъ контрачетитѣ.Побоища сж нѣщо обикновен-
но,много пжти безъ поводъ,само и само да се всѣе страхъ и тре-
петъ у населението.Има тайно нареждане и е разгласено изъ селата,
ако има охотници да се запишатъ за доброволци и заминатъ къмъ Ал
бания;нѣколко пжти имъ било напомнено,че се има нужда,но почти
никждѣ не сж се явили охотници.Само въ с. Конопница се е наелъ за
това МИТЕ КОНОПНИЧКИ и почналъ подъ негово воеводство да запис-
ва такива,на които било обѣщана голѣма заплата.

Л Е Р И Н С К О.Отъ № 1 отъ 20.IV.1927 г.Нощно врѣме строго е за
прѣтено пжтуването;милицията помага на бирницитѣ да съберѣ да-
нъцитѣ;тя изпълнява и сждебнитѣ рѣшения;тя е всичко и всѣкждѣ;нѣ
ма нѣщо по лесно да се отървешъ отъ нейната тежка ржка.Рушвета е
спасително срѣдство;но щомъ дадемъ веднъжъ,ний ставаме редовни
клиенти и тежко и горко ако нѣкога откажемъ да дадемъ.Послѣ жда
идатъ глобитѣ.Понеже македонското население не познава законитѣ,
то неволно прави отнещения.Македония не се управлява отъ консти-
туционни закови ,а отъ личната воля на голѣми и малки султани ,
воля,която често се мѣни и обръща въ произволи.Ангарията цѣфти
сѣщо като въ турско врѣме;подъ нея пъшкатъ ония сѣмейства,които
въ миналото сж били екзархисти.Друга пакость сж старитѣ андарти
и тѣхнитѣ капитани;послѣднитѣ досущъ напомнятъ турскитѣ бегове.
Въ всѣко село има по единъ два шпиони,които шпиониратъ съселяни-
тѣ си.Тѣ сж прѣзрени отъ тѣхнитѣ съселяни,но въ тѣхни ржцѣ е сжд
бата на послѣднитѣ и тѣ сж силнитѣ на деня.

К О С Т У Р С К О. Отъ № 4. отъ 27 IV.1927 г.Отъ редъ години нѣ-
ма разбойничества и происшествия.

МАЛЕШЕВСКО. Отъ № 99 отъ 28 .IV.1927 г. На сръбска територия организирани и сж минали по край границата/босилеградско/Йорданъ Анаудовъ и Методий Шоповъ съ групи прѣдназначени за Кюстендилско и Софийско. Тинко Симовъ, героь Тумангеловъ и Георги Янчевъ и друга една разбойническа група се приготовляватъ да навлѣзатъ въ наша територия. На 23 того трима емигранти между нѣкой си Христо Ангеловъ отъ с. Г. Рибница, въоржжени, облѣчени въ наше четническо облекло сж забѣлѣзани въ землището на ДОБРО- ЛАКИ отъ едно овчарче, на което сж казали : "НИЕ СМЕ ВСИЧКИ ХОРА на никого не казвай". Питали сж го : Имали ли други комити и като получили отрицателенъ отговоръ заминали къмъ границата.

На 27 т.г. 4 и половина часа сутриньта Димитъръ Вречковъ отъ с. Петрово, 40 год., отивайки на пазаръ въ Петричъ е билъ нападнатъ отъ засада при Ново Ходжово срѣщу Бистрица отъ двѣ лица, които сж дали 4 вистрѣла въ манлихерови пушки. Нараненъ леко въ дѣсницата дѣсна страна. За разслѣдване случаката къмъ Пиперица сж отишли Карайорданововъ и Мито Дѣдо Илиевъ съ група. Това научаватъ военитѣ и подигатъ въпросъ прѣдъ окол. управ. въ Св. Врачъ и на - режда арестуване кмета на Петрово и Мито Дѣдо Илиевъ, послѣдния не е заловенъ. Уличенъ въ нападението Тодоръ Хаджиевъ 20 год. Благой Хаджиевъ 16 год./синове на Никола Хаджиевъ, даскала/ и Иванъ Стоев отъ Ходжово. Първиятъ нощесъ сполучилъ да избѣга въ Гърция, а другитѣ двама сж задържани отъ нашитѣ.

О Х Р И Д С К О. Отъ № I отъ 29. IV. 1927 г. На Максимъ Миленковъ отъ с. Радово, баща му Миленко Недѣлковъ и майка му Стойка Миленкова прѣди единъ мѣсецъ сж били арестувани въ гр. Крушево и сж били държани 10 дена да ги сплашатъ. Причината на затварянето била слѣдната : Максимъ писалъ писмо до Дим. Богдановъ, отборникъ/съвѣтникъ/ отъ Съпотнишката община, за дѣто сж позволили да омжжатъ жена му Велянка при живъ мжжъ и неразведени въ с. Сопоткица. Пишелъ имъ за що сж допуснали такова беззаконие и че нѣмалъ жена за оставяне. Прѣдполага се че писмото е било дадено на властьта, та затова сж арестувани родителитѣ му.

Стефанъ Мурговъ отъ с. Съпотница е билъ участникъ въ тая работа, който играелъ важна роль въ общината като влиятеленъ и авторитетенъ и като човѣкъ на властьта. Максимъ е казалъ че е далъ заявление до Минист. на Външ. работи въ България, съ което искалъ застжпничество за развеждане жена му отъ новия мжжъ. Заявлението го приели и ще чака резултатъ, ако, разбира се сръбската властьсе наеме да направи това.

МАЛЕШЕВСКО. Отъ № 39 отъ 30.IV.1927 г. На 7 мартъ вечерьта сж избѣгали отъ сръбска територия и сж се прѣдали на нашитѣ погранични власти двамата братя : Никола и Константинъ Рускови отъ с. Дворище малешевско, заедно съ сѣмействата си. Избѣгали, защото позрѣли, че сръбски жандарми и контра чети имъ гласатъ капанъ, за да ги убиятъ както били убити Иванъ Русковъ и Иванъ Якимовъ/за които писаха и сръбскитѣ и наши вѣстници/. Избѣгналитѣ били разпитани отъ Вжндевъ и свѣденията изпратени направо на Ц.К. За убийството на Иванъ Русковъ и Иванъ Якимовъ разправяли слѣдното; Сърбитѣ подозирали тѣзи лица че работятъ за В.М.Р.О. Арестували ги и се мжчели да ги подведатъ подъ сждебна отговорность. Като не могли да се добератъ до никакви данни за тѣхната виновность, тѣ рѣшили да ги убиятъ за да се освободятъ отъ тѣхъ. Пуснали ги подъ претекстъ че не сж виновни а на нѣколко крачки отъ кжщата имъ прѣчекали ги и ги убили. Това станало пакъ на 1мартъ т.г. Убили ги въ мѣстностьта "Бабини колиби".

ГУМЕНДЖЕ. Отъ № 29 отъ 30 - IV - 1927 г. Георги Димитровъ Мжската отъ Гумендже, българинъ 32 годишенъ, извадилъ си листъ отъ Гръцко-Българе ската комисия подъ № 9298 А. отъ 30. III. 27г. да да емигрира; гръц - китѣ власти като се научили за това сж го арестували; стоялъ арестуванъ въ Солунъ 18 дена, въ Демиръ Хисаръ 9 дена и на границата при Кулата 2 дена. До Кулата билъ докаранъ вързанъ и тукъ при прѣдаване- то на българскитѣ погранични власти е билъ отвързанъ. Прѣзъ врѣме на войната е служилъ въ 61 полкъ, III -а дружина, а прѣдъ Балканската - въ 15 Щипска дружина. Когато тръгналъ отъ Солунъ въ затвора видѣлъ попъ Димитрия отъ Леринъ. Попа нощя билъ изваденъ отъ затвора и не се знаело кжде е билъ откаранъ. Молилъ го е като дойде въ България да съобщи затова, за да се издири кждѣ е откаранъ. Мохамеданитѣ сжсе държали злѣ съ българското население. Старитѣ гъркомани сега се държатъ добрѣ съ българитѣ, а новодошлитѣ бѣжанци злѣ се държатъ. Гърци тѣ много сж се боели отъ комити.

С Т Р У М И Ц А. Отъ № 29 отъ 30. IV. 1927г. Димитъръ Малчевъ отъ с. Колешино, 57 г. арестуванъ билъ по нѣкакво старо дѣло отъ 1923 г. Съ него сж били арестувани: Иванъ Митевъ, Панде Ангеловъ и Лазаръ и сж ги откарали въ затвора въ Струмица, още прѣзъ Септември 1926г. Не сж били сждени понеже сж били амнистирани. Той избѣгалъ въ пазаренъ день на 28 мартъ, въ сжбота.

Най голѣмия шпионинъ отъ с. Колешино е Лефтеръ и Иванъ Ефтимовъ Най лошия човѣкъ въ с. Моноснитоно е Ванче Черевъ, а въ Макриево-Ел - дашъ. Слѣдъ Кацарски ренегатъ е Панчо отъ Габрово.

ГЕВГЕЛИЙ. Отъ № 44 отъ 30. IV. 1927г. Убийства, обезчестявания, грабежи и пр. за сега нѣма. Прѣди мѣсецъ отъ експлодиралата бомба при копане желѣзнопжтната линия е убитъ делегата отъ с. Смоквица - Алфредъ Джалъзовъ заедно съ него сж убити и давама селяни отъ сжщото село.

П Р И Л Ѣ П Ъ. Отъ № 91 отъ 30. IV1927 г. ЖУПАНА МАТКОВИЧЪ живѣлъ въ жупанията. Изъ града Битоля не излизалъ, или ако сторелъ това прѣдварително полицай прѣчесвалъ пжтя му. Въ спалната си стаяималъ телефонъ и ежевечерно къмъ 11 -12 часа -полунощь, извиквалъ всички околийски началници и се освѣдомявалъ за положението въ околиитѣ. Билъ религиозенъ и суетенъ. Далъ нареждане до административния персоналъ редовно въ празникъ да посѣщава църквитѣ и да му се донася. Отъ ясновидци искалъ да му кажатъ какво виждатъ въ бждещето на Сърбия. Въ Битоля и Прилѣпъ прѣдава се като Фактъ слѣдното: Десойцо/той е единъ помакъ отъ с. Десово, Прилѣпско/ е ясновидецъ. Прѣзъ 1912, пакъ и прѣзъ 1913 и 1914 г. прѣдсказалъ за сърбитѣ, че тѣ сж гости въ Македония и че лошо ще ги постигне и да се спасатъ ще бѣгатъ. За това му прѣдсказание сърбитѣ сж го били и сж го заплашили че ще го убият. На българитѣ прѣзъ българския режимъ тоже е прѣдсказалъ, че тѣ сж врѣменни гости на Македония и че тѣ ще си отидатъ. Българитѣ го интернирали и пакъ го освободили. Сега билъ извикантъ отъ жупана въ канцеларията и въ присжтствието на Кирковичъ искалъ о ъ него да му каже какво вижда за бждещето на Сърбия. Десойцо отначало не искалъ да каже нищо, като се страхувалъ да не го накажатъ и имъ заявилъ: че не може да имъ каже, за да не се постжпи и сега както сж постжпили сърбитѣ прѣзъ 1914 г. и българитѣ прѣзъ тѣхния режимъ въ Македония, но и ддвамата сж го увѣрили, че нищо нѣма да му се направи, но да бжде откровенъ и право да казва. Итогава той имъ казалъ, че тѣхното, на с

битѣ владичество надъ Македония е още за малко врѣме, и че той виждалъ, че скоро може би около Великденъ, сърбитѣ ще бѫдатъ принудени да бѣгатъ отъ Македония и че нищо хубаво не чакало Сърбия. Двамата – Жупана и Кирковичъ останали грѣмнати отъ това и недоволни че така имъ говори го испѫдили съ псувни : иди си майку ти.

Уволнилъ и уволнявалъ всички чиновници македонци изъ адмимистративнитѣ учрѣждения и ги замѣстилъ съ такива отъ Стара Сърбия. Всички писари изъ селскитѣ общини и всички учители селски-маке – донци уволнявалъ. Мнозина отъ тѣхъ си извадили пасапортъ и заминали за Америка и Канада. Спрѣмо затворницитѣ, обвинени по убйството на х. Поповъ били много жестоки властитѣ. Прѣзъ цѣлата зима крева-титѣ имъ били на двора на затвора на открито., съ цѣль да простинатъ ,да се разболѣятъ. И единъ случай на лошо заболяване вече има. Затворника отъ с. Пѫтали Методий билъ боленъ отъ туберкулоза. Повръщалъ кръвь и надеода за спасението му нѣма. Много скрито Жупа на Матковичъ заминалъ за Охридъ, сѫщо тъй много скрито за Тиквешко. По негово искане отъ Сърбия щели да изпратятъ въ Тиролския окржгъ КОСТА ПЕКЯШЕЦЪ. Въ Прилѣпъ имало двѣ версии за него: еднатата за окол. н-къ въ Прилѣпъ, която длъжность била вакантана, но заема-на отъ помощника, а другата че пакъ жупана го искалъ за организира не на контрачети за борба съ четитѣ, които на лѣтото щели да влѣзатъ прѣзъ Албания за Македония.

Страхъ, страхъ голѣмъ обладавалъ въ душитѣ на всички сърби въ града. Много случаи имало такива : на чиновници въ Прилѣпъ, родители тѣ имъ отъ Сърбия и Хърватско имъ писвали и ги молили веднага най кѣсно до 1 Априлъ да напуснатъ Македония, защото положението било... Проявитѣ на голѣма опърничавость отъ страна на българитѣ въ града зачестяватъ. На една свадба между гоститѣ българи имало канени и сръбски офицери. Българитѣ сѫ пѣли изключително български пѣсни – народни и революционни. На нѣколко пѫти сръбскитѣ офицери поискали отъ българитѣ да изпѣятъ и нѣкоя сръбска, а въ отговоръ българитѣ запѣвали пакъ български. Ядосани офицеритѣ напуснали свадбата, но прѣди това сѫ стрѣляли съ револверитѣ си отъ долната стая въ тава на и куршумитѣ пробиватъ въ стаята въ която сѫ свадбаритѣ българи и раняватъ единъ отъ тѣхъ.

Пакъ на свадба събрани само българи пѣятъ само български народни и революционни пѣсни и напослѣдъкъ изпѣватъ марша на революционеритѣ и буйни младежи изваждатъ револверитѣ си и стрѣлятъ. Никаква намѣса на властьта.

На гости въ една кѫща между другитѣ има и единъ сърбинъ-прилѣпски зетъ. Прѣдварително сѫ заявили на сърбина ако говори български да седи, ако ли иска отъ българитѣ да говорятъ сръбски-да си върви. Останалъ и е мѫчелъ да говори български/прилѣпски/.

Прѣди 7 -8 мѣсеца се поминало дѣтето на..... Бащата съкрушен отъ загубата на дѣтето си поржчалъ при единъ каменаръ да се направи паметникъ за гроба на дѣдето и далъ на каменаря надписа, който да се издълбае върху паметника. Надписа билъ съвършенно български/ /литературно/, каменаря не се съгласилъ да направи такъвъ български надписъ, но прѣдъ силното настояване на бащата, който поелъ всичката отговорность за това той направилъ надписа на българских само като измѣнилъ името, -вмѣсто да пише .....МИНКОВЪ, писалъ МИНКОВСКИ. Самъ каменаря направилъ това измѣнение , отъ страхъ да тури Минковъ Надписътъ билъ чисто български написватъ и с.....Запитанъ бащата защо направилъ това и не се ли страхува отъ властьта; той отговорилъ: "Слѣдъ като азъ изгубихъ единственото мѫжко дѣте какво щатъ да правятъ сърбитѣ съ мене : ще умра и азъ като българинъ, но не и като подлецъ."

ЦПА, Ф 226 оп 1 а. е. 84

Харватче/сърбинче отъ Харватско/ученикъ въ Прилѣпъ, живѣе при Българи и другарува съ дѣцата на хазаитѣ си. Дѣцата на хазаитѣ, учени-ци, непознати съ епичнитѣ борби на македонеца за свободата си, една вечерь чуватъ отъ устата на баща си на майка си и гоститѣ имъ.... за тия борби и оставатъ удивени и на другия день проявяватъ своитѣ македонски чувства; като рѣзко казали на хърватчето, което ги викало да четатъ сръбски вѣстници, че сръбскитѣ вѣстници лъжатъ, не желаятъ вече да ги четатъ, нито да слушатъ, че тѣ сж българи, македонци и пр. Сръбски офицери често изпадали въ малодушие и казвали: "Шеѣ стане нѣщо, но да сане по скоро, защото и това положение не се търпи. Убѣди-ли сж се всички че Македония не била сръбска.

Г Е В Г Е Л И Й. Отъ № 44 отъ 30 IV. 1927 г. Въ с. Габрово намѣрили кмета обѣсенъ и по тая причина въ с. Богданци сж обискирали 4 кѫщи и тия които сж правили обиски сж дошли отъ Гевгелий, обаче за обиска не сж овѣдомили Богданския Прѣдседникъ Стефанъ Ивановъ. Това покадва че къмъ него нѣма довѣрие; той е билъ слѣденъ на всѣка крачка; вечер-но врѣме сж оставяли човѣкъ около кѫщата му да го слѣди., излиза ли нощно врѣме и кѫдѣ ходи и сѫщо кой ходи у него въ кѫщи.

Съ отиването въ Гевгели жената на Каркалашевъ не е дала вед-нага да се завѣри паспорта и слѣдъ 4 дена е билъ завѣренъ отъ единъ жаредникъ въ Богданци; слѣдъ това праща паспорта въ Гевгели съ единъ приятель да и го завѣри отъ окол. управление; обаче окол. н-къ отказалъ да го завѣри и почналъ да се кара защо не се явила веднага. Прѣзъ врѣме на тая гюрултия въ окол. управление при н-ка пристигналъ и Ст. п. Ивановъ, който дошелъ да прѣдава пушкитѣ събрани отъ Богдановата община. Окол. началникъ нахвърлилъ се върху него като го нарекълъ бу-гарашинъ и заповѣдалъ Каркалашева да се изпрати подъ стража. Това о-баче не сж направили, но на сутриньта тя съ дѣцата си отишла въ Гев-гели и сж и разрѣшили да остане 20 дена..

При отиването въ окол. управление за паспортъ тамъ намѣрила ПА-ЛЬОША, който почналъ да я разпитва какъ се казва и пр. Тя е казала че се казва Антигона Стефанава, а като я питалъ за прѣзимето .....Пальо-ша и казалъ, четова не евѣрно, но да каже иначе какъ се казва и да не лъже, защото той знаелъ, че се казва Каркалашева. Питалъ я да каже кѫдѣ е мъжътъ й и какво работи. Тя казала че е кафеджия, но не помни на коя улица е кафенето. Тя го питала ами ти знаешъ ли София, а той й казалъ че познава на педа София, тогава й се обадилъ че той е Пальо-шъ войвода, баща й го познава по добрѣ. Тогава Пальошъ й казалъ: "Ка-жи на мжжа ти гл[illegible] апости вече да не върши, като нея що уби Петковъ прѣди двѣ години, не лежа ли въ затвора?" Тя му отговорила, да лежа, но не зная защо.—Той й казалъ, ти не знаешъ, но ние всички знаемъ. По лани нали бѣше дошелъ съ Шейтана тукъ? Знаемъ, кѫдѣ отивалъ да иска хлѣбъ отъ кѫщитѣ и какъ се сражавали и какъ е прѣвързвалъ Шейтана; на насъ всичко ни разправи Шейтана, сега той е тамъ, но съ какво лице е отишълъ тамъ?—Кажи на мъжътъ си да си седи и да работи за да не умрѣ. Защото който и да дойде назадъ живъ не може да се върне, понеже още сега има-ме контри изпратени по всичкитѣ села. Трѣбва да знаете че ние тукъ всичко знаемъ: кога ще тръгнатъ и какво се върши тамъ; даже бобъ ако сме обѣдвали знайме. Имаме хора тамъ, които всичко ни обаждатъ. Обажда се началника: слушай госпожа, поздравиж отъ моя страна мжжътъ ти и му кажи нѣколко думи; да си седи, да си гледа работата ако жената дѣцата да не идва тукъ да умира, защото не е както турско, сега е дру-го не му пожелавамъ да умира. Азъ не го познавамъ но виждамъ дѣцата и какъ ги съжалявамъ.

КАВАКЛИЙ. Отъ № 3/60 отъ 30. IV. 1927 г. Тамъ за помощникъ кметъ е избранъ ДИНО МУТАВЧИЕВЪ, родомъ отъ ПОРОЙ. Сжщия е и прѣдседатель на макед. благ. братство. възползуванъ отъ властьта която има, като общински кмет пом. кметъ а кото силенъ сговористъ членъ билъ въ околийското бюро на Сговора, а най важното благодарение на голѣмата простота и невѣство на бѣжанцитѣ прѣдставилъ се и минава за голѣмъ македонски революционеръ. Създалъ си е голѣми права но право проявилъ се като сатрапинъ. Турскитѣ кърсердари и черкезиж що вилнѣеха въ Македония, арнаутскитѣ делибашии блѣднѣятъ прѣдъ него. Чулъ че ВМРО има свой сждъ, учрѣдилъ си и той клонъ отъ сждъ въ Кавакли, разбира се сждия е самъ той и самъ е изпълнителя. Налага глоби и побои, сжди и пресжда все въ името но ВМРО. Така злѣ е изложилъ македонското име въ тоя край, че срамъ обзема всѣки да се обажда че е македонецъ. Виждали сж го въоржженъ съ парабелъ, припасанъ патрондашъ, каченъ на конъ взема ангария отъ бѣжанцитѣ и придруженъ отъ двама нехранимайковци, сжщо въоржжени съ манлихери и на коне да минава изъ срѣдъ градчето и отиде въ с. Козлуджа, отстояще на 3км. отъ Кавак ли, да сжди нѣкоя мома, че не щела да се жени за сгоденика си. Сжщия день вечирьта връща се пиянъ и по единъ най скандаленъ начинъ псува една учителка, само защото не искала да се жени за него. Баща й на тая учителка е доста виденъ гражданинъ въ гр. Ямболъ - казва се Дим. Бояджиевъ, шивачъ. Сжщия като видѣлъ въ Ямболъ единъ нашъ македонецъ, срѣщналъ го съ тия думи: "Вие македонцитѣ съ такива ли прояви на Мутавчиевъ смѣтате да дпечелите общественото мнѣние въ България за вашата кауза? Отговорилъ му именно, че ВМРО, освѣнъ че не толерира а най строго прѣследва лицатакоито злоупотрѣбяватъ съ нейно име.

Отъ кавакклийския гражданинъ г. Даскаловъ, притежатель на санитаренъ магазинъ, сжщо така македонецъ отъ Неврокопъ но отдавна прѣселенъ тамъ, научаватъ се чеМутавчиевъ все въ името на ВМРО е нанесълъ побой на АлѣНаковъ, на който е взелъ 5,000 лв., за дѣто го заловилъ при една жена. Отъ нѣкой МАЛЬО С. ПЕТРОВЪ взелъ 2 или 3000 лв. за дѣто заставилъ една мома насила да се ожени за сина му. Отъ бѣжанеца Шекерджиевъ прибралъ членски вноски за братството, сжщото абонаменти за в. Македония, пари отъ вечеринки за полза на братството и никаква смѣтка и отчети никому не давалъ.

КУШУКАВАКЪ. Отъ № 4/ 72 отъ 9/IV. 1927г. Прѣди 10 дена въ с. Делвелеръ Тюкатчийска община станаха обири. Приквечеръ селото е било нападната отъ 5 души разбойници, които слѣдъ като сж заловили мѣстния патраулъ, нападнали джамията и извикали поименно нѣкои лица, а заедно съ тѣхъ отивали по кжщитѣ имъ и искали паритѣ отъ продаденитѣ тютюни. Разбойницитѣ сж били декизирани и говорили български. Между обранитѣ сж били Х. ХАСАНЪ АБИБОВЪ отъ мах. Кара - Хасанларъ, горното село отъ когото и злато и банкноти; отъ единъ ерменецъ - амбулантенъ търговецъ манифактуристъ 18т000 лв. и отъ Муратъ, воденичаръ, отъ мах. Амбарджляръ заети сж около 90000 лв. Полученитѣ свѣдения говорятъ съ положителность че разбойницитѣ сж били българи-тракийци-хора познати на самитѣ пострадали съ които яли и пили. Между тѣхъ е било забѣлѣзано и лицето КОСТА АПУШЕВЪ, бѣжанецъ отъ с. Чорбаджиларъ, който стоялъ на страна. Разбойницитѣ сж били въоржжени съ пушки бомби и пр. Много е трудно отъ самитѣ турци да се получи по положителни свѣдения направо, които отъ страхъ да не ги убиятъ, за нищо въ свѣта не казватъ нищо. Щомъ ги попиташъ по тоя въпросъ само мълчатъ и дигатъ раменете, а всичко това иде да потвърди, че въ тѣхъ убѣждението е че разбойницитѣ сж българи. Слѣдъ горния обиръ извърши се и такъвъ въ района на Пашмаклийската община, пакъ въ село, кждѣто тютюнитѣ сж продадени. Общото убѣждение е тамъ, както между турцитѣ, така и между българитѣ, които иматъ интимни връзки съ турцитѣ

имъ донасятъ положителни работи, че всички обири до сега сж извършени отъ мѣстни хора-тракийци. Въ туй нѣма двѣ мнѣния. Съ положителность

знае се,че за първия обиръ въ с. Делвелеръ и окол. н-къ е увѣренъ, какво че разбойницитѣ сж били мѣстни българи.Но послѣдния,както и офицеритѣ тукъ сж заблудени,защото безсранника тукъ МИХАЙЛЪ ПИЖЕВЪ постоянно е съ тѣхъ и около тѣхъ и властьта отъ заблуда ли или уми шлено съвсѣмъ пасува,да кажа голѣма думо,че имъ съдѣйствува.Отъ съ брани свѣдения отъ нѣколко лица,че Тракийската организация/а може би подъ булото на нея/мѣстната разбойническа банда оттамъ,кждѣто сж продали тютюнитѣ събирала нѣкакъвъ налогъ – по нѣкои свѣдения 2-3 лв. на кгр. тютюнъ, а на др. по 500 лв. на кжща.Горното се по твърдило отъ нѣкои секретарь бирници въ кабинета на окол. н-къ при конференцията на сжщитѣ.Благодарение спиране на покупкитѣ на тютюна не може да се каже съ положителность кое отъ свѣтѣ се практикува,но Фактъ е че има подобно нѣщо.Често пѫти се явяватъ и въ града нѣкол ко съмнителни момичета безъ работа,само се срѣщатъ съ ПИЖЕВЪ и у- чителя АНГЕЛЪ П.ИЛИЕВЪ и пакъ изчезватъ.По всичко си личи че тѣ са мата чета,която обикаля по селата и събира налогъ,а може би и обир ритѣ.ПОЮ попъ ТРЕНДАФИЛОВЪ въ с. Ада сжщо вършелъ голѣми произволи и вѣчно пиянствувалъ.Изобщо тукъ положението е много лошо,населени ето много изплашено и съвсѣмъ отчаяно,желателно е да се вематъ нѣ кои мѣрки за прѣдовратяване на тия дѣйствия,които сж пакостни за всички и за самата България.

Въ допълнение на горното съ положителность се установява отъ единъ секретарь бирникъ отъ Кушукавашката околия,че всички поч- ти обири извършени слѣдъ прословутия обиръ отъ разбойника ГЕОРГИ СТАНКОВЪ въ Ортакьойско,сж дѣло на тракийци,числящи се въ организа цията на послѣднитѣ.Между другитѣ обири въ Кушукавашко сж извърше- ни и слѣднитѣ: 1/въ с.Делвелеръ Турклювенска община,Кушукавашко, тракийци сж обрали лицето Х. ОСМАНЪ ЮМЕРОВЪ и др. отъ които сж задигнали около 160000 лв.Отъ населението въ с. Сархамларъ,сжщата община сж задигнали около 56000 въ злато нанизи и банкноти.3/отъ с. Еводинъ,Ташлачилнигирска община сж задигнали около 70000 лв.,а въ с.Хесве сжщата община,на 7.IV. т.г. било нападнато късно вечерь и обира билъ прѣдовратенъ,като разбойницитѣ били отблъснати.4/въ То- каджийската община,кушукавашко,но богатитѣ хора били поканени да внесатъ споредъ материалното имъ състояние отъ 3-10000 лв. налогъ на Тракийската организация,въ противенъ случай щели да отговарятъ прѣдъ послѣдната.5/Тракийски войвода Странджата и нѣкой си Боцевъ се движели изъ селата на Кушук околия и кждѣто сж били продадени тютюнитѣ,налагали на тютюнопроизводителитѣ налогъ отъ 500-10000,ка кто помѣнахме по горѣ.

Всичко горѣизказано се извърши къмъ края на Мартъ и пр.

ДЕБЪРЪ.Отъ № 4 отъ 7.V.1927 г.Матковичъ често е отивалъ въ Дебъръ и давалъ строги нареждания никакви да не се издаватъ на селяни ра- ботници за България,като е казвалъ,който иска да работи нека отива въ Бѣлградъ и другадѣ,но по никой начинъ не въ София.

СВ.ВРАЧЪ.Отъ № 99 отъ 10.V.1927г.Вчера цигуларя Мито отъ Д.Порой връщайки се отъ Кулата е билъ убитъ съ единъ вистрѣлъ отъ парабелъ въ главата ,около картечното училище.

СВ.ВРАЧЪ. Отъ № 99 отъ 11.V.1927г.На 9 т.г. сж избѣгали отъ Г.Джу мая затворницитѣ:Дим.Ангеловъ и Панде/Панушъ Стоицевъ 22-25 год., които имали наказание само 2-3 мѣсеца още.Послѣдното обстоятел ство е озадачило и самия директоръ на затвора,който покрай официал- нитѣ донесения съобщава "Избѣгалитѣ кроятъ нѣщо"Двамата сж отъ с.Га брини Петричко.

СКОПИЕ-ПРЪШОВО. Отъ № 1 /62 отъ 10.V.1927г. Владимиръ Билбиловъ родомъ отъ гр.Скопие, а отъ една година и 2 мѣсеца живѣе въ гр.Прѣшово, кждѣто е наелъ банята за 11 години и отворилъ дукянъ -шивачница. Избѣгналъ отъ затвора отъ Прѣшово на 5 Май т.г. Причинитѣ: прѣзъ мѣсецъ Мартъ т.г. районния войвода КРЪСТО е отишълъ въ Прѣшово да събира доброволцитѣ/комити/. На доброволцитѣ се плащало 1800 динара. Тѣзи комити се изпращали на Италиянската граница, Поканилъ и Владимиръ като му казалъ ако не обича да отиде да му даде 5000 дин. Послѣдния за да се отърве отишълъ въ Куманово при военния лѣкарь полковникъ Д-ръ ИЛИКЪ, който му поискалъ 2000 дин. Далъ тѣзи пари и доктора му издалъ едно свидѣтелство че е неспособенъ. Това свидѣтество го е далъ на войводата Кръсто и се отървалъ. Но послѣдния му се заканилъ че ще го убие. Отъ Прѣшово се записали за комити: Петре Арсовъ отъ Тетово, Шакиръ Годенъ, Елинъ Кирбалия и Юско Юсеинъ Чолякъ. Послѣднитѣ трима отъ Прѣшово, които били изпратени на Италианската граница. Прѣзъ м. Априлъ сжщитѣ избѣгватъ отъ границата и се завръщатъ като нелегални въ Прѣшово, въоржжени съ пушки и бомби. На Великия понедѣлникъ къмъ 5 часа сутриньта отишли на банята да се кжпятъ, но били издадени на властьта. Полицията заградила банята и открива огънь! Тѣ се обадили отвжтре сжщо съ стрѣлба, успѣватъ незабѣлѣзано прѣзъ канала да се измъкнатъ, обаче стрѣлбата отъ полицията продължава до вечерьта, когато сж се убѣдили, че тѣ не сж вече вжтрѣ. Тежко раненъ отъ полицията е Иванъ Ристичъ. Прѣзъ тоя день Билбилевъ билъ за покупки въ Скопие и вечерьта се завърналъ. На гарата/Прѣшовска билъ заловенъ отъ полицията и закаранъ въ затвора, като укриватель. Тамъ билъ жестоко битъ да признае че е тѣхенъ ятакъ. Поставяни му били желѣза между прьститѣ на ржцѣтѣ. и стегнати съ вжже така сж го оставили цѣлъ день и цѣла нощь. Въ затвора лежалъ цѣли единадесетъ дена, а на 12 я день клучаря на затвора хърватина ЕМИЛО, като познатъ и слѣдъ като му дали една пендарка 5 лири турски, го е пусналъ. Безъ да се отбие въ кжщи качва с на желѣзницата и отива въ Зайчарь. Единъ день прѣди да го пуснатъ отъ затвора запалили му дукяна. Въ Зайчарь отишълъ при шивача Видоя Богдановъ, родомъ отъ с. ДЪВЦИ, Видинско, прѣселенъ отъ прѣди Балканската война. Познати като еснафи отъ гр.Скопие/ като му открилъ мистерията, обѣщалъ да го прѣкара отъ границата, като за цѣлта му поискалъ 5000 дин. Отъ Зайчарь въ единъ автомобилъ, кждѣто качва жената и дѣцата го отвежда въ с. Градево; въ това село остава сѣмейството си, а той заедно съ Владимиръ тръгватъ по село, като му дава ключове отъ шевнитѣ машини "СИНГЕРЪ" и го прѣпоржчвалъ за прѣдставитель на "СИНГЕРЪ". На слѣдния день го завежда въ с. Халово и оттамъ го закарва къмъ границата и му показалъ българския постъ. Обаче прѣзъ гората забърква посоката и попада въ една долина. Тамъ видѣлъ единъ овчаръ отъ с. Халово Дѣдо Раде Ивановъ, на когото като се открилъ че е българинъ скрилъ го е въ гората и вечерьта го завелъ въ кжщи, гдѣто го е крилъ два дена и на 8 Май го е прѣкаралъ прѣзъ границата и му показалъ пжтя за с. ШИШЕНЦИ, гдѣто се е прѣдалъ на митническитѣ власти. Дѣдо Раде е билъ много добъръ българинъ, не му е взелъ нищо за услугата. Можело да се разчита на него.

Повечето отъ младитѣ арнаути сж нелегални, криятъ се по горитѣ. Войводитѣ имъ сж ЮЖЕРЪ ЮСЕИНОВЪ отъ голѣмо Търново, и МЕЗИРЪ СЮЛЕЙМАНОВЪ отъ с. КОРЧА. Често влизатъ въ прѣстрелка съ жандармитѣ; въ продължение на година и два мѣсеца сж убити отъ джандармитѣ 18 души, а ранени почти всѣка седмица. Владимиръ вѣрвалъ, че КРЪСТО войвода скоро ще бжде убитъ отъ четиримата комити, които избѣгали отъ Италианската граница.

Въ Скопие прѣди 10 дена билъ арестуванъ Врадимиръ Анастасовъ /Ючукъ Петре/ като детективи сж му сложили въ джобовитѣ български компрометиращи писма, когато е билъ въ кафенето съ една компания и на излизане сж го обискирали.

ПРИЛЕПЪ. Отъ №91 отъ 14.V.1927 г. Жупана ДОБРИЦА МАТКОВИЧЪ инкогнито постоянно обикаля жупанията си. На 8 т.м. съ автомобилъ се връщалъ отъ къмъ Градско за къмъ Прилепъ–Битоля. Точно отъ кждѣ се връщалъ не се знаело. Далъ строги нареждания да не се издаватъ удостовѣрения на желающи да отидатъ въ България. Заканвалъ се че съ мастинницата си главы щелъ да троши на онія, които издадели подобни удостовѣрения. Маса желающи имало да дойдатъ тукъ въ България. Едни за разходка, да се видятъ съ роднини, други за лѣкуване. Много били хората които чекали пусканието.

Държалъ много строго администрацията и жандармерията; билъ много силенъ човѣкъ, въ смисъль билъ кралски човѣкъ.

Процеса по убийството на Спасъ Х. Поповичъ не билъ още привършенъ. Липитката и нѣкой си Николовъ разкрили всичко, а именно че това е било дѣло на ВМРО. Лицето което дава свѣденията трѣбваще да отиде въ Битоля, но отъ страхъ отъ жупана несторилъ това, но въ Прилепъ дошла жената на Сп. Х. Поповичъ, негова братовчедка и той се срѣщналъ съ нея и тя му потвърдила, че мъжътъ й билъ убитъ отъ хора на ВМРО, и че Липитката това признавалъ, но братовчеда й се помжчилъ да я убѣди въ друго, че убийството е дѣло на сърбитѣ, а това се потвърждава отъ убийството на Кръсто Леондевъ.

Прѣди единъ мѣсецъ въ Рѣсенско е била разкрита една афера. Арестувани сж били 12–13 души отъ селата и градоветѣ за участие въ ВМРО и затова че били въ връзка съ четата. Сжщата афера се разпространила до Битоля, кждето арестували единъ или двама битолчани–единия отъ арестуванитѣ билъ Ризовъ–младъ момъкъ. Вслѣдствие на тия афери убийството на Сп. Х. Поповичъ и Рѣсенката, въ Прилепъ били изплашени отъ такива. И властитѣ като че ли търсѣли поводъ да разкриятъ и въ Прилепъ такива афери. Прѣди 2–3мѣсеца арестували единъ младежъ Методий Ал. Лепавцевъ за мошеничество. Властитѣ искали да го използуватъ за афера, но до сега нищо не е направено. Закаранъ билъ въ Битоля. Той често минавалъ границата прѣзъ Албания. Прѣди единъ мѣсецъ между Прилепъ и Битоля при нѣкои овчари билъ за овенъ единъ непознатъ човѣкъ, който ужъ дошелъ отъ Солунъ, но паспортъ нѣмалъ. Държали сж го въ Прилепъ извѣстно врѣме и мжчели сж го да разкриятъ нѣщо отъ него, но лицето било чуждененецъ, не познавалъ никого, нито и пъкъ него познавали. Кой билъ тоя чужденецъ и какъ се казвалъ въ Прилепъ не сж знаели. За арапъ билъ въ Скопие. Отъ Прилепъ много добри наши хора молятъ ни да ги пазиме отъ афери. Съобщаватъ, че тамъ много нѣщо се знаело отъ това, което ставало тукъ и прѣдполагатъ, че сръбската легация имала добрѣ организирана шпионска врѣжа. Още молятъ да не ги считаме за сърбомани. Това много ги обиждало. Да сме имали повече довѣрие въ тѣхъ, а тѣ щели да намѣрятъ сили да отстояватъ противъ стремежитѣ на сърбитѣ за асимилация. Никакви акции да не се прѣдприематъ отъ чети, нито отъ отдѣлни лица, нито чети да се изпращатъ, понеже и едното и другото само сърбитѣ ползувало въ смисъль давало се поводъ на сърбитѣ да откриватъ афери и по този начинъ нанасялъ се ударъ на българщината. Гражданитѣ сж много недоволни отъ господа професоритѣ–византолози, които минавайки прѣзъ Македония не благоволили да се отбиятъ въ Прилѣпъ и да се срѣщнатъ съ нѣкого. Между тѣхъ билъ и македонеца Г. Баласчевъ. Именно най недоволни сж отъ него, защото когато за малко се спрѣли съ автомобила край Прилепъ на единъ прилепчанинъ г. Баласчевъ е казалъ, че не билъ доволенъ отъ обиколката си отъ Македония, а не дочакалъ да се срѣщне даже съ лицата които той подирилъ. Това много огрчило прилепчани и тѣ изказватъ съжаления, че единъ професоръ може да бжде така повърхностен че безъ да се види съ нѣкого въ Македония и безъ да слѣзе отъ автомобила впечатление е оставилъ недоволенъ. Подиранъ Баласчевъ тамъ, гдѣто се спрѣлъ съ автомобила отъ добри наши хора, за да му дадатъ нѣкои свѣдения, не сж го намѣрили, заминалъ за Битоля–Охридъ. Интересно е да се знае съ какви впечатления се върналъ Баласчевъ отъ Македония. На прилепчани имъ било много мжчно, че имъ се прѣчило да идатъ въ София. Много мразѣли жупана, но и много имъ било страхъ отъ него.

ОХРИДЪ. Отъ № 48 отъ 16.V.1927г. Сръбскитѣ учители и учителки злѣ третиратъ ученицитѣ въ Македония. Една майка оплакала загубата на 13 годишното си момче, което умрѣло отъ побоя, нанесенъ по главата отъ сръбската учителка жена на околийския началникъ. Чува се че учителкитѣ хвърляли ученицитѣ по стълбитѣ на долу.